

MUZEUL NAȚIONAL COTROCENI

"... Era odinioară o nestimată ascunsă în inima codrului aceluia de înalți arbori suptiri, de baltă, între cari și-a găsit adăpostul fugarul logofăt Șerban Cantacuzino, care era să fie peste puțin Șerban-vodă cel nou al Țării Românești... Frumoasa clădire de mulțămită pe care Șerban o durase într-o poiană, rămânea supt straja codrului care ocrotise așa de bine și pe ctitor în ceasurile de mare primejdie. Drumețul ce va fi trecut pe poteci... nici nu se va gândi uneori că-i stă așa de aproape adăpostul cel bun al călugărilor, în chiliile lor primitoare. Numai când, la cele patru slujbe din fiecare zi, undele de sunete porneau din turnul cu clopotele de la poartă, se simțea în deal și în vale că rugăciunea orânduită, muncă gospodărească în numele lui Dumnezeu s-a sălășluit în adâncul codrului. Apoi sunetele se răreau, slăbeau din putere, și, la ultima lovitură de clopot răzleață, pădurea se învăluia din nou în vechea ei taină. Bucureștii se aflau încă departe, supt dealurile celelalte, al Splrli, al Mitropoliei, al lui Radu-vodă și al lui Mihai-vodă; el nu trecuse încă Dâmbovița așa încât nu era pentru Cotroceni decât un oraș *vecin*. Vremurile nouă revărsară marele oraș în creștere și peste granița de pace a mănăstirii. Câtva timp ea părea menită să iasă la iveală, ajungând însă numai una din multele biserici ale capitalei muntene, apoi capitală a României unite...

Cotrocenii fură și supt Cuza și supt principele Carol o reședință înainte de toate... Apoi, după un lung șir de ani, noul palat al principilor moștenitori se ridică iute în preajma mănăstirii, care mucezea cam uitată până la reparațiile de dăunăzi, care i-au dat măcar înfățișarea cuviincioasă, dacă nu strălucirea, viața, mândria din veacurile încheiate."

Nicolae Iorga (România cum era până la 1918, I,
România Munteană, București, 1937)

MUZEUL NAȚIONAL COTROCENI

MUZEUL NAȚIONAL COTROCENI – EXPRESIA UNEI NECESITĂȚI PUBLICE

Dr. IOAN OPRÎȘ

I

Cum
s-a născut
muzeul
de la
Cotroceni

Ideea organizării și valorificării culturale a spațiului istoric de la Cotroceni a apărut în anturajul reginei Maria, inspirat, poate, de aceasta, prin anul 1913. Ne-o certifică arh. Șt. Balș, într-un referat din august 1949, precizând că se contura la Cotroceni înfiinșarea unui Institut de artă.

După moartea reginei Maria – care indubitabil a ilustrat cu spiritul, inițiativele și faptele ei o epocă – și plecarea prințului Nicolae din România, palatul a intrat într-o etapă de decădere. Aceasta a fost agravată de consecințele cutremurului din 10 noiembrie 1940 și ale bombardamentului aviației americane din 4 aprilie 1944.

Urmările acestora au determinat Administrația Casei

Regale să comunice în august 1946 hotărârea de a demola palatul. Decizia în cauză n-a fost dusă la îndeplinire, lipsind mijloacele materiale. În anii 1945-1947 au urmat lucrări de restaurare la biserică și palat, făcute după planurile arh. D. Atanasescu și recepționate de arh. Horia Teodoru. La toate elementele distructive menționate s-au adăugat abolirea monarhiei la 30 decembrie 1947 și actul naționalizării de la 11 iunie 1948. Acestea au constituit începutul unui proces de devalizare și distrugere a numeroase valori (mobilier, carte, artă decorativă etc.), unele din ele intrând – pe căi ilicite – în colecții străine, iar altele fiind dispersate în teatre, instituții diverse, ajungând chiar în IAS-urile și CAP-urile din cuprinsul fostelor domenii ale Coroanei Regale. În anul 1948 palatul a trecut la Ministerul de Interne, căruia președintele Comisiunii Monumentelor Istorice – prof. dr. Constantin Daicoviciu – îi notifica la 5 iulie același an: „O parte din acest palat, și anume aripile dinspre vestul și sudul bisericii, păstrează, cu unele mici modificări care se pot ușor înlătura, arhitectura lor originală, de la sfârșitul secolului al

XVII-lea, și, ca atare, sunt puse sub ocrotirea Legii pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice. În special, amintim că fusușurile de piatră cioplită ale coloanelor de la porticurile acestor aripi, dintr-o singură bucată, au exact lungimea stâmpenului de la sfârșitul secolului al XVII-lea și li s-a dat anume această dimensiune pentru a servi drept etalon. În consecință, vă rugăm să binevoiți a dispune ca folosirea acestor aripi să se facă fără să se aducă vreo modificare vechilor ziduri și vechilor bolți. În anul 1949 Palatul Cotroceni intră în posesia altui deținător, Consiliul național al pionierilor, care-l va utiliza până în 1976. În mod inerent, fiind vorba de o folosință inadecvată pentru un monument arhitectural cu interioare și mobilier artistic, ce obliga la respectarea unor riguroase condiții de conservare, transformările ofensive și consecințele lor negative au fost numeroase. Cutremurul de la 4 martie 1977 a desăvârșit în cel mai înalt grad această stare de lucruri, păgubind întregul ansamblu. În urma lui, conducerea politică de atunci a decis restaurarea și utilizarea palatului ca spațiu de înaltă reprezentare. Lucrările de restaurare, refacere și completare au început la 27 decembrie 1977, fiind încredințate Institutului de proiectare și execuție "Carpați". Ele au fost încheiate, în linii generale, în anul 1988. Coordonarea a revenit arh. Nicolae Vlădescu.

Partea veche a palatului – respectiv cuhnia, trapeza, chiliile și pivnițele – a fost restaurată în vederea evidențierii valorii unui monument de arhitectură datat cu siguranță în veacul al XVII-lea. Ca mod de folosință s-a preconizat și amenajat inițial un muzeu de artă veche românească și decorativă europeană. În corpul vechi, la etajul III și-n cuprinsul altor spații, s-a proiectat o funcție hotelieră, de cea mai înaltă reprezentare. Evident, această asociere era incompatibilă, marcând încă o dată aberațiile produse de intruziunea politică în viața socială. Ansamblul a fost completat cu un corp nou, plasat pe latura de sud – destinat unei funcțiuni de reprezentare politică și dotat cu anexele necesare acesteia. În anul 1988 restaurările, completările, remodelările spațiale erau încheiate, concomitent fiind rezolvată și amenajarea muzeală, cu excepția celei de artă medievală. Bineînțeles, așa cum se purtasera discuțiile și se ceruse de către comanditarul, extrem de rigid, și beneficiarul lucrărilor. Vorbeam de o excepție: de partea de artă medievală. Aici Muzeul Național de Artă a întârziat lucrarea din cauze diverse, determinate de dificultatea operațiilor de restaurare a bunurilor ce-au aparținut bisericii și mănăstirii Cotrocenilor și care i-au fost date în custodie, de neproiectarea și neexecuția mobilierului de expunere etc. Într-un mod

unilateral și tipic, promotorii dictaturii comuniste au impus și la Cotroceni un anumit mod de exprimare, care corespundea veleitarismului și concepțiilor lor. Astfel, ei au hotărât amenajarea unei expuneri muzeistice bazate exclusiv pe artă și au înlăturat cu desăvârșire expresia istorică și memorialistică. Deși, în mod vizibil, întregul ansamblu este pătruns de un real duct istoric ce permite relevarea a trei veacuri din istoria României.

Dictatura n-a permis niciodată concurența, iar atunci când era vorba despre eroi dispăruți în negura timpului, chiar și aspectul legendar al faptelor lor a înspăimântat-o.

Deci în 1988/89 organizarea muzeistică – bazată pe o stăruitoare operă de identificare, recuperare, centralizare, conservare și restaurare, întreprinsă între 1975-1988 și care a antrenat întreaga rețea muzeală națională – a fost încheiată. Și în acest caz este drept să se sublinieze valoarea muzeografilor, conservatorilor și restauratorilor, care-au restituit, printr-un efort de excepție, valori inestimabile patrimoniului cultural național. Numai în baza acestei munci calificate, desfășurate în întreaga rețea muzeală, în laboratoarele zonale de restaurare și în cele de la Posada, și care adeseori rămâne anonimă, s-a putut realiza Muzeul Național Cotroceni. Deci, în 1989, Ansamblul Cotroceni era pregătit să primească o funcție politică de nivel suprem, scoțând total din circuitul public un palat cu o istorie triseculară și un inventar istoric și artistic excepțional.

Noua ordine politică din România – în contextul evenimentelor anului 1990 – a oferit Ansamblul Cotroceni Ministerului Culturii, având ca principal beneficiar Muzeul Național de Artă. Acesta a și detașat aici un mic grup de specialiști care au adăugat unele detalii fațetei muzeografice găsite *in situ*. Comisia Muzeelor și Colecțiilor și Direcția Muzeelor și Colecțiilor au susținut, de la crearea lor în februarie 1990, înființarea și funcționarea unui muzeu în Palatul Cotroceni. Înființarea sa ca instituție publică s-a stabilit, oficial, la 30 iunie 1990, când Legea nr.1 de organizare a Președinției României prevedea ca muzeul să funcționeze la Cotroceni, în spațiile vechi ale palatului. Mai târziu, la 12 iulie 1991, Guvernul României a hotărât înființarea Muzeului Cotroceni, ca instituție de importanță națională, în subordinea Ministerului Culturii.

De la 1 august 1991 – o dată cu numirea conducerii Muzeului Național Cotroceni – instituția a apărut cu o existență publică de sine stătătoare. A urmat, firesc, o etapă de organizare, angajare de personal, dotări, amenajări și perfecționare expozițională. Printr-un efort susținut, Muzeul Național Cotroceni s-a deschis public la 27 decembrie 1991.

Ce este și ce trebuie să fie Muzeul Național Cotroceni

Muzeul Național Cotroceni este un așezământ de specialitate axat pe reflectarea istoricului ansamblului medieval și modern Cotroceni, pe evoluția și transformările sale survenite de-a lungul timpului. Palatul, biserica și mănăstirea Cotrocenilor reflectă o istorie de trei veacuri, împletind aspectele politice, militare, diplomatice, religioase și culturale legate direct de mersul general al societății românești. Deci, timp de trei secole, începând de la ctitorul locului, vrednicul domnitor Șerban Cantacuzino, un șir de personalități de prim rang iau decizii, conduc destinele românești din acest spațiu. Între cei care, într-un fel sau altul, sunt legați de Cotroceni, nu-ți poți trece cu vederea pe Constantin Brâncoveanu, Nicolae și Constantin Mavrocordat, Alex. Ipsilanti, Constantin Gheorghe Hangerli, Alex. Moruzi, Barbu Știrbei, Alex. Ioan Cuza, Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen, Ferdinand I. Lor li se adaugă personalități

naționale care dobândesc prin acțiunile lor, adeseori dramatice, și o „fațetă” Cotroceni: Tudor Vladimirescu, frații Golescu, Ion Ghica, Ion Câmpineanu, Nicolae Bălcescu, C.A. Rosetti și mulți alții. Cât privește istoria recentă, șirul de personalități legate de Cotroceni este foarte mare. Desigur, cunoașterea acestor vremuri este favorizată de numărul mare de documente și de știrile pe care ele le conțin.

În vremea domniei lui Carol I și a Elisabetei, dar mai ales în aceea a lui Ferdinand I și a Mariei, în rândul acestor personalități crește ponderea artiștilor, literaților, mai ales a pictorilor, muzicienilor. Nu lipsesc desigur nici istoricii, diplomații, militarii, politicienii, deopotrivă români și străini. Și, poate, într-un fel, destinul de centru de interes istoric românesc al Cotrocenilor se împlinește tocmai în acest ultim răstimp. În acest spațiu s-au luat cele mai importante decizii pentru soarta națiunii române, s-au petrecut acte și evenimente de cel mai larg interes. Între ele sunt declararea intrării României în primul război mondial la 14 august 1916; semnarea Păcii de la București – Buftea (27 aprilie/7 mai 1918); primul consiliu de coroană după revenirea Casei Regale la București (28 noiembrie 1918); primirea delegației bucovinenilor, basarabenilor și apoi a transilvănenilor care aduceau Declarația de la Alba Iulia (decembrie 1918), constituind astfel România Mare. Toate acestea – și nu sunt decât câteva – dau măsura unui loc de larg interes pentru neamul românesc, de importanță națională, cu alte cuvinte.

Palatul Cotroceni a devenit o componentă a Casei Regale prin decizia Corpurilor Legiuitoare, care l-au atribuit spre folosință lui Carol I, la venirea acestuia, în 1866, la București. El a servit ca reședință de vară, pe care Carol I și Elisabeta au folosit-o până la construirea Peleşului. În 1888 regele a atribuit palatul prințului Ferdinand, care l-a locuit constant, împreună cu soția sa Maria, aceasta din urmă până la moartea ei, în 1938. Din perspectiva celor de mai sus, transformarea părții vechi a Palatului Cotroceni în muzeu este un potrivit prilej de introducere în istoria națională a perioadei monarhice (1866-1947). Aceasta și pentru că regalitatea, atât cât a funcționat, a reprezentat națiunea română. Or, un asemenea obiectiv realizează – cu mijloace muzeografice și bazat pe o riguroasă judecată istorică – Muzeul Național Cotroceni. Căci monarhia reprezintă în România o componentă a istoriei naționale, care trebuie să figureze – ilustrată ca atare – în cadrul acesteia.

Potrivit tematicii și patrimoniului său, Muzeul Național Cotroceni expune o suită de valori din patrimoniul artei vechi naționale, al celei decorative românești și universale. Așa prevăd și hotărârile legale de înființare a sa. Mai adecvat decât într-un alt loc, în spațiul cantacuzin s-a organizat prezentarea câtorva obiecte de artă veche, care schițează doar valoarea excepțională a epocii respective. În special atrag atenția pietrele tombale, bogat ornamentate, expresie a artei desăvârșite a pietrarilor și decoratorilor, ca și alte piese litice ce mărturisesc vigoarea artei și arhitecturii cantacuzino-brâncovenești. Astfel, pivnița mare – azi lapidariu – reprezintă o dovadă neîndoielnică a valorii fără seamăn a unei epoci de largă înflorire artistică și culturală, însemnată chiar pe planul artei europene. Spațiile cantacuzine prezintă tipărituri și documente de epocă despre celebrul așezământ monahal și curțile ce i s-au învecinat, despre mecenatul cultural al ctitorilor atât în țările române cât și la sud de Dunăre.

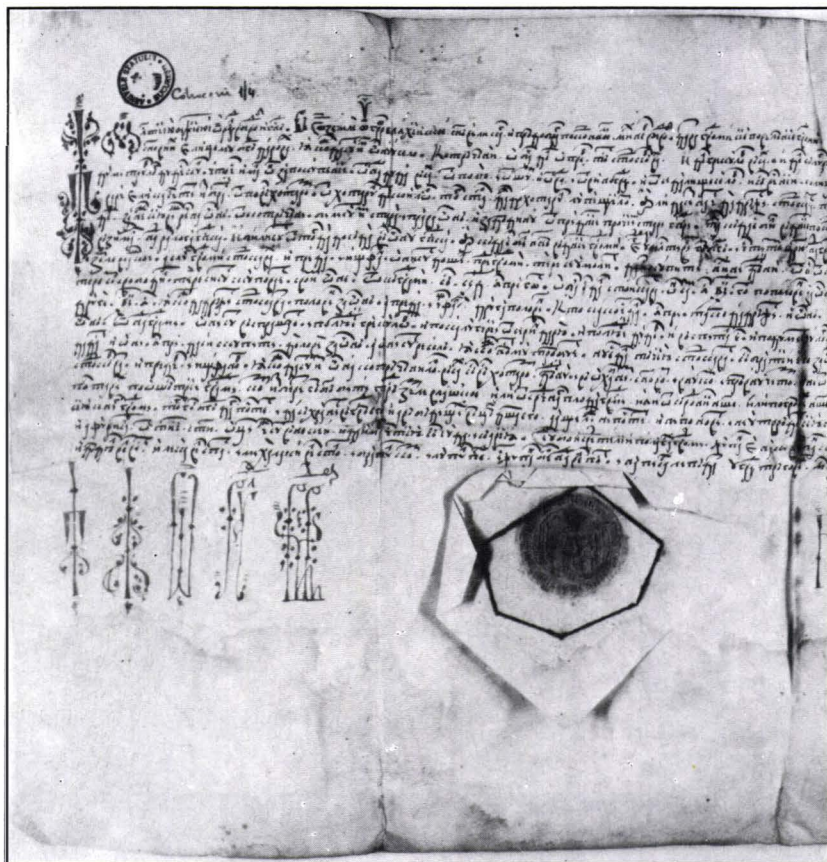
Mesajul lor artistic va fi favorizat de expunerea unor machete: a bisericii și ansamblului, a unor facsimile, fotocopii etc., ca și, parțial, a frescei restaurate. Pentru a împlini imaginea epocii cantacuzine – doar schițate – ar mai putea fi expuse tâmpla, icoanele împărătești, argintăria și textilele din dota bisericii, provenind de la cei ce au înzestrat-o în numele iubirii de neam și de Dumnezeu. Acestea au aparținut inventarului bisericii mănăstirii Cotroceni, demolată în 1984. Bunurile ei imobile fuseseră secularizate sub Alex. Ioan Cuza, iar, din 1896, biserica devenise lăcaș de cult al Palatului Curții Regale. La 1 aprilie 1968 patriarhul Justin Moisescu hotăra ca biserica — filie a bisericii Sf. Apostoli — să primească funcția de muzeu de artă bisericească,

rezistând astfel pînă la demolarea ei. Bunurile bisericii au fost predate atunci, în 1984, în custodie, Muzeului Național de Artă. La 13 aprilie și 4 iunie 1990, Guvernul României a hotărît lucrarea de restaurare a bisericii „la nivelul reunii și organizării pieselor”, decizie care va restitui un unicat al arhitecturii și artei vechi românești. Până ce hotărârea va deveni fapt, am considerat de datoria noastră să introducem în circuitul de vizitare vestigiile arheologice ale monumentului, prin lucrări de decopertare și protejare *in situ* a infrastructurii, respectiv a fundațiilor și nivelului inferior de elevație. Astfel, spațiul muzeistic tradițional a căpătat o nouă dimensiune, extinzându-se la zona istorică aferentă vechiului ansamblu arhitectonic: situl arheologic medieval, ce va fi curând completat cu ambientul peisager specific amenajărilor de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Cercetări viitoare vor completa, desigur, imaginea a ceea ce au fost Cantacuzinii, atât în cuprinsul românesc cât și în lumea balcanică. Ele vor lumina mai bine acel veac al XVIII-lea, în raport cu realitățile noastre. Partea modernă a edificiului – operă a arhitecților Paul Gottereau și Grigore Cerchez – adăpostește într-o suită de spații dovezile conexiunii noastre artistice cu lumea modernă. Concretizate într-o succesiune de stiluri artistice, expresive pentru veacurile XVII - XX, acestea dezvoltă o expunere bine studiată, riguros organizată și subliniată prin mijloace muzeotehnice. Este o excepție în aria muzeografiei românești această posibilitate de a îngemăna două tipuri de mesaje: cel istoric și cel artistic. O excepție binevenită. Dimensiunea artistică a muzeului creează o imagine de integrare în spațiul continental occidental, subliniind propensiunea, tendința mereu trează a românilor de a fi cunoscuți în lume, de a stabili legături cu aceasta. Or, piesele muzeale mărturisesc tocmai asemenea ideii, susținând, mai mult, dialogul fertil cu o serie de curente artistice, preluările și transferurile de modele, împrumuturile reciproce.

Înființat într-o vreme de largi transformări sociale, politice și economice, Muzeul Național Cotroceni își descoperă, prin caracterul lui inedit, funcția de recuperare a unor epoci și de respect față de public. Apariția și afirmarea sa denotă valbarea muzeografiei românești contemporane, arătând câtă nevoie de acte culturale, de instituții specializate are societatea noastră.

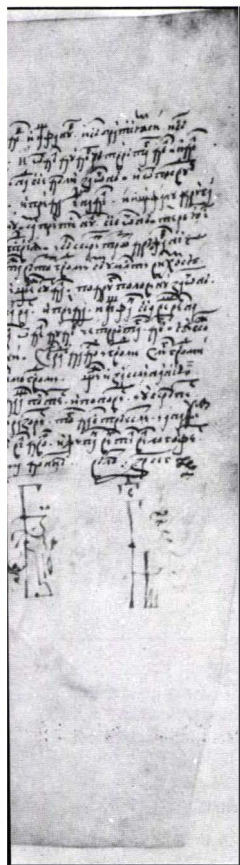

ISTORICUL

Atestarea
documentară a
Cotrocenilor –
satul și moșia
(1614, noiembrie 27)

Première mention
documentaire de
Cotroceni –
le village et le domaine
(le 27 Novembre, 1614)

First documentary
mention of Cotroceni –
village and estate
(November 27, 1614)

istoria Cotrocenilor este parte integrantă a istoriei naționale, desfășurându-se pe o perioadă de aproape 400 de ani, cu implicații și rezonanțe ce au depășit, în multe rânduri, granițele țării.

Înainte de a deveni reședință domnească, la sfârșitul secolului al XVII-lea, Cotrocenii reprezentau - geografic și toponimic - o zonă distinctă din vecinătatea Bucureștilor, cuprinzând păduri dese ale renumiților Codri ai Vlăsiei, terenuri agricole și un sat de țărani liberi. Satul și "moșia" sunt atestate

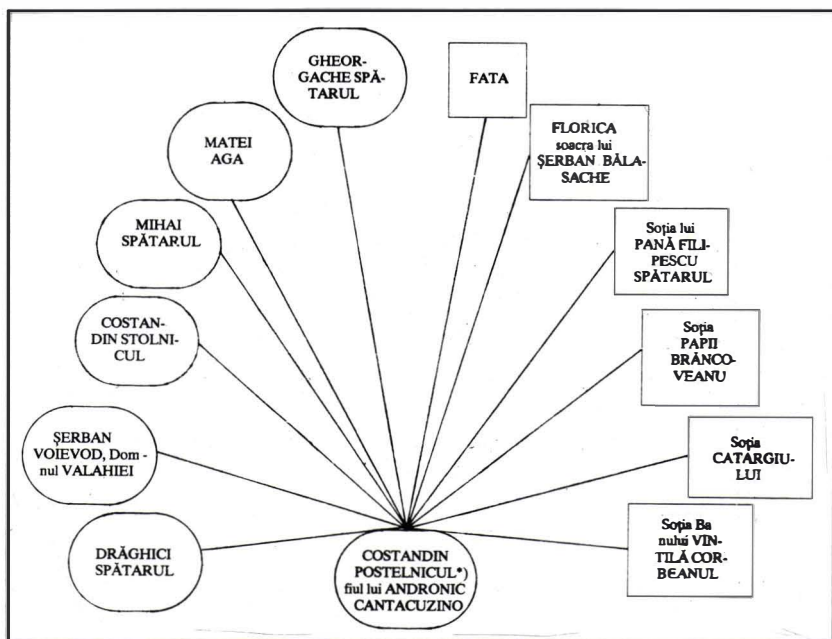

Șerban Cantacuzino
(domn între 1678 –
1688), ctitorul
ansamblului medieval
de la Cotroceni

Șerban Cantacuzino
(règne entre 1678 et
1688), fondateur de
l'ensemble médiéval
de Cotroceni

Șerban Cantacuzino
(ruled 1678-1688),
founder of the medieval
ensemble of Cotroceni

documentar pentru întâia oară într-un hrisov domnesc din 27 noiembrie 1614 sub forma Cotroceni. Ele au existat cu siguranță și înainte de 1600, deoarece primii proprietari pe care-i menționează documentele - Stoica, Preda și Istfan - susțin că înainte de a fi devenit temporar proprietatea domnească a lui Mihai

Viteazul, ei au stăpânit Cotrocenii, "moșia bătrână și dreaptă de la moșii lor, din zilele altor domni bătrâni..."

Semnificația cuvântului Cotocean este încă greu de precizat, derivând fie de la numele unui vechi proprietar al zonei, fie dintr-un termen arhaic - a cotocri = a (se) ascunde - datorat unor posibile locuri de refugiu din zona împădurită. În documentele medievale, alături de forma de mai sus, apar frecvent variantele Cotrociani, Cotrăcenii, Cotoceani și evident cea de *Cotroceni*.

Istoria acestei zone este, însă, impresionant de veche, câteva sondaje arheologice din anii '80 ai secolului nostru aducând la lumina zilei fragmente de unelte din epoca neolitică. De asemenea, la cca 0,50m sub nivelul solului, la temelia bisericii Cotroceni, s-au descoperit, în vara anului 1977, fragmente de vase din ceramică

Prima generație a Cantacuzinilor din Țara Românească (după N. Iorga, *Despre Cantacuzini*, București, 1902)

Première génération des Cantacuzènes en Vallachie (d'après N. Iorga, *Des Cantacuzènes*, Bucarest, 1902)

Cantacuzino's first generation in Wallachia (after N. Iorga, *About the Cantacuzino*, Bucharest, 1902)

aparținând culturii Glina III, prima sinteză culturală a epocii bronzului (1800 - 1600 î.Hr.).

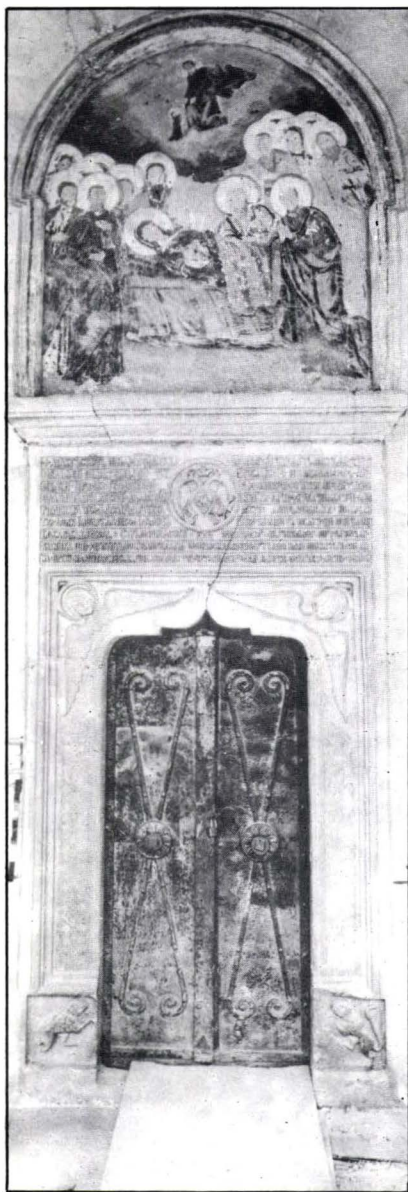
Zona Cotrocenilor, aprig disputată pentru întinderea și valoarea ei funciară, devine, la 10 iunie 1660, proprietate a lui Șerban Cantacuzino, ca răsplată pentru prețioasele servicii aduse domnitorului Gheorghe Ghica (1659 - 1660).

În următoarele două decenii, Șerban Cantacuzino își însușește în fapt, după dispute cu vechii proprietari, această valoroasă moșie, aflată la "jumătate de ceas" de orașul București - în 1671 - la care adaugă, prin cumpărări succesive, în 1679, zona "din deal", pe care va construi mănăstirea, și terenul "din vale", care va deveni, peste aproape 200 de ani, parcul și grădina palatului regal. Pe moșia Cotrocenilor a existat un schit

Ctitorii Cotrocenilor (Șerban Cantacuzino, Maria doamna și fiul lor Gheorghe) și chivotul bisericii

Les fondateurs de Cotroceni (Șerban Cantacuzino, la princesse Maria et leur fils Gheorghe) et le ciboire modèle de l'église

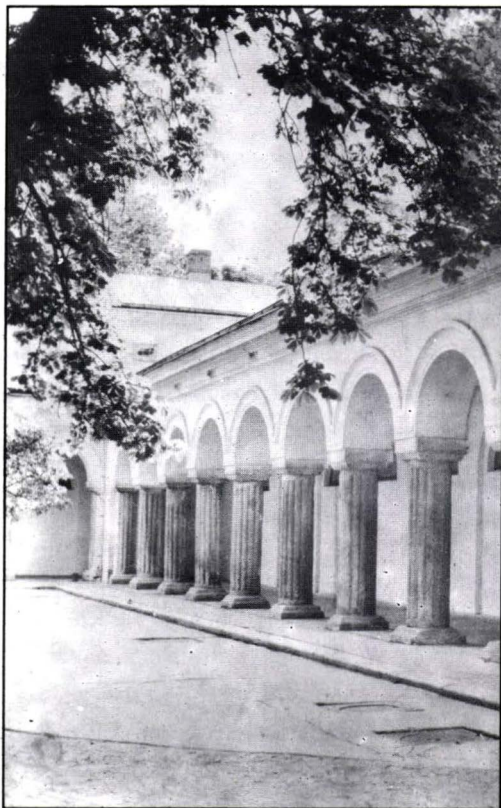
The founders of Cotroceni (Șerban Cantacuzino, Princesse Maria and their son Gheorghe) and the shrine of the church

Biserica mănăstirii
Cotroceni (Hram:
Adormirea Maicii
Domnului)

L'église du monastère de
Cotroceni (Sa fête:
L'Assomption de la
Vierge)

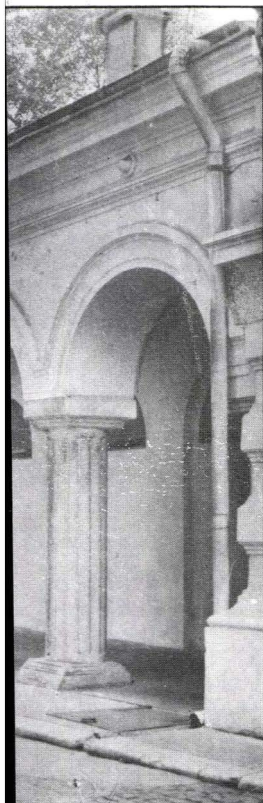
The church of Cotroceni
monastery (Dedicating
Day: The Assumption of
the Virgin)

Chilii cu portic
spre incintă

Des cellules
au long du cloître

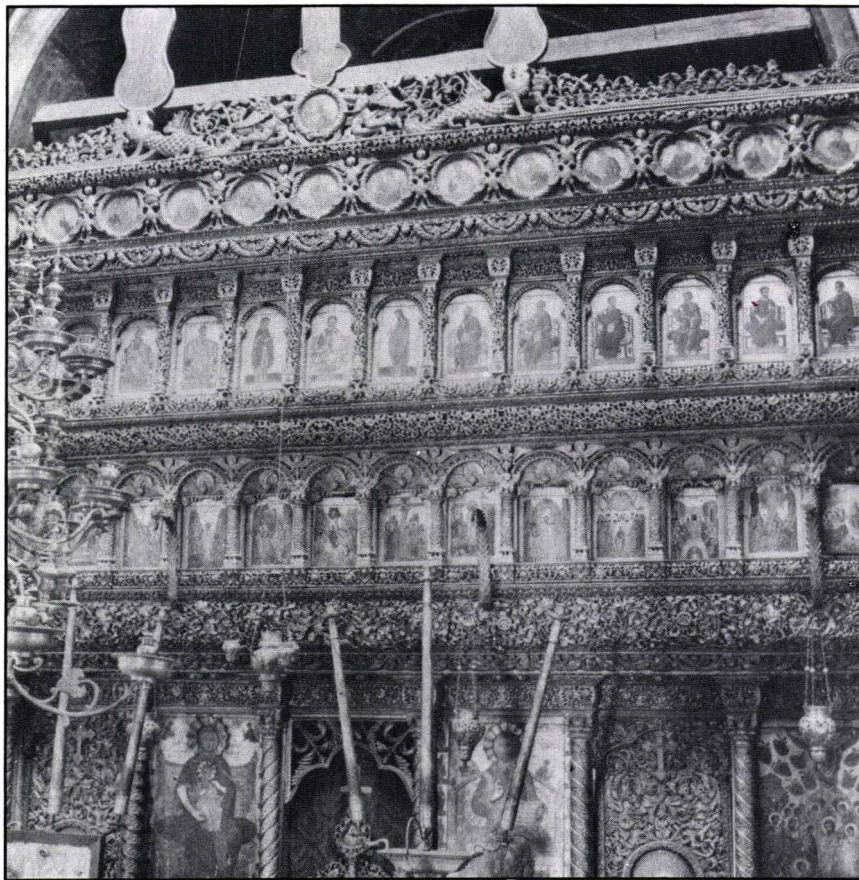
Monastic cells
along the cloister

ortodox, menționat documentar la sfârșitul secolului al XVI-lea, dar informațiile privind locul, data construcției și destinul pe care l-a avut în timp sunt încă extrem de reduse. De altfel, în vechea pisanie a bisericii de la Cotroceni era menționat, alături de hramul mare al Adormirii Maicii Domnului, de la 15 august, și un al doilea, cel al Sfinților Serghie și Vach, de la 7 octombrie, amintit și în hrisovul de ctitorie al așezământului creștin, dat de Șerban Cantacuzino la 1682. Rânduiala detaliată stabilită pentru hramul mic, ca și mențiunea din pisanie a "marelui și bătrânului Lunea" (probabil ctitor), pot fi considerate argumente ce confirmă existența schitului.

Renumele și strălucirea Cotrocenilor încep o dată cu domnia lui Șerban Cantacuzino (noiembrie 1678 - 28 octombrie 1688). Familia Cantacuzinilor s-a stabilit în Țările Române în primele decenii ale secolului al XVII-lea - implicarea ei în istoria politică fiind însă ceva mai veche - întemeind prin Constantin Cantacuzino ramura familiei din Țara Românească, iar prin Gheorghe Cantacuzino pe cea din Moldova. Originea acestei familii este o împletire de adevăr și legendă: genealogiile, însemnele heraldice și o serie de documente medievale susțin ideea descendenței din Ioan al VI-lea, unul din ultimii împărați ai Imperiului Bizantin (mijlocul secolului al XIV-lea). Refuzând calea renegării credinței, după căderea Constantinopolului (1453), Cantacuzinii au luat drumul pribegiei dincolo de hotarele strălucitorului Bizanț de altădată.

Constantin Cantacuzino, tatăl viitorului domn, a îndeplinit multă vreme dregătorii importante la curtea domnească. Ajungând la înalta demnitate de postelnic, a fost un sprijin de nădejde al domnitorilor Țării

Românești din prima jumătate a secolului al XVII-lea. Căsătorit cu Elina, fiica lui Șerban-vodă, descendentă a Basarabilor, reușește prin înrudiri matrimoniale și înțeleaptă acumulare de averi, ca și prin cultivarea unui vast sistem de relații în țară și în afara ei, impunerea numeroasei sale familii (12 copii) drept una din cele mai bogate și mai influente, încă de la jumătatea veacului al XVII-lea. Cantacuzinii concurează marile

Catapeteasma
L'iconostase
The iconostasis

familiei boierești autohtone, iar confruntarea – în special cu boierii Băleni – ia forme deseori violente.

Tinerii Cantacuzini – Șerban, Constantin, Drăghici, Mihai, Matei – s-au implicat de timpuriu în dregătoriile țării, din 1675 în fruntea familiei aflându-se viitorul domn.

Șerban

Cantacuzino a urcat succesiv toate treptele dregătoriilor curții domnești, îndeplinind misiuni care cereau agerime, discreție, cunoașterea unor limbi străine, relații în diferite medii social-politice, iscusință administrativă și talent de constructor. Ca mare ispravnic, demnitate de

frunte în Evul mediu românesc, a supravegheat și reconstrucția Curții Domnești din București în timpul domniei lui Gheorghe Duca (1674 - 1678).

Uneltirile boierimii rivale, ca și zvonul, purtând, se pare, un sămbure de adevăr, că urmărea să obțină domnia, beneficiind de vechi și solide relații la Istanbul, l-au obligat să-și salveze viața, ascunzându-se timp de trei zile (5-7 oct. 1678) la moșia sa de la Cotroceni.

Atunci ar fi spus viitorul domn: „Aici este casa Domnului

Hrisovul de închinare a mănăstirii Cotroceni la Muntele Athos (26 oct. 1682), în condica mănăstirii Cotroceni

Chrysobulle de la dedication du monastère de Cotroceni au Mont Athos (26 Octobre 1682), dans le codex du monastère de Cotroceni

Charter of the Cotroceni monastery dedication to Mount Athos (1682, October 26), in the codex of Cotroceni monastery

Biblia de la 1688
(foaia de titlu)

La Bible de 1688
(page de titre)

The Bible of 1688
(title page)

și aici poarta cerului care s-a închis în fața dușmanilor mei” și probabil în acest moment a hotărît să ridice un sfânt lăcaș, mulțumind astfel protecției divine.

Relațiile din anturajul sultanului, banii și, nu în ultimul rând, prestigiul familiei Cantacuzino și puternica personalitate a lui Șerban Cantacuzino sunt argumentele care conving Poarta să-i ofere tronul Țării Românești. Timp de zece ani (1678 - 1688), Șerban Cantacuzino a adus țării stabilitatea internă și externă, atât de deteriorată în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Cantacuzinii fac parte din categoria acelor „homines novi” care au adus un suflu nou în evoluția civilizației românești, prin larga absorbție a

elementelor culturii europene. Acum spiritualitatea autohtonă tinde să sintetizeze noi forme de expresie, care îmbină ideile Renașterii și ale umanismului cu rafinamentul și tradiția bizantină, pregătind cultural strălucirea epocii brâncovenești. Priceput și subtil cunoscător al realităților epocii, Șerban Cantacuzino a reușit să mențină fragilul echilibru al țării, întreținând relații diplomatice cu ilustre personalități politice ale timpului: împăratul german Leopold I, țarul Petru I al Rusiei, Ioan Sobieski, regele Poloniei, Papalitatea.

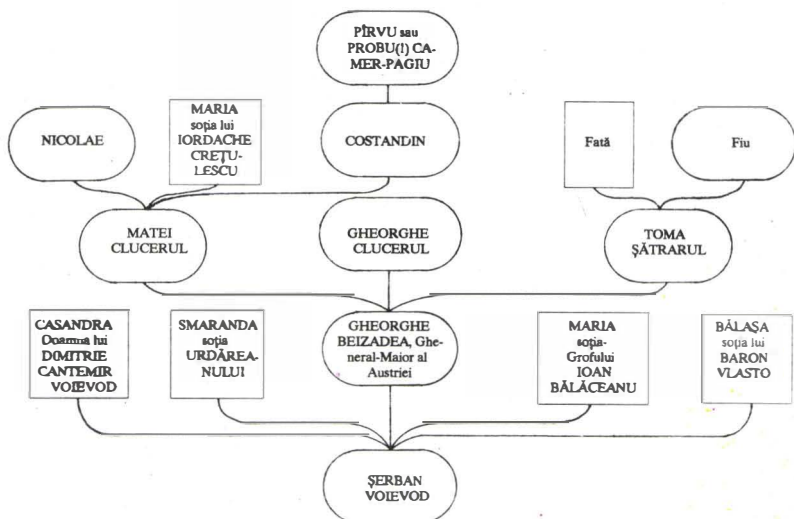
Ca principe creștin, a urmărit cu perseverență înlăturarea dependenței față de Imperiul Otoman. Complexitatea vieții politice de la sfârșitul secolului al XVII-lea și moartea prematură nu i-au permis realizarea acestui obiectiv. Relațiile diplomatice de

Descendenții lui Șerban Cantacuzino (după Mihai Cantacuzino-Banul, *Genealogia Cantacuzinilor*, București, 1902)

Les descendants de Șerban Cantacuzino (d'après Mihai Cantacuzino-Banul, *La généalogie des Cantacuzènes*, Bucarest, 1902)

Șerban Cantacuzino's offspring (after Mihai Cantacuzino-Banul, *The Cantacuzinos' genealogy*, Bucharest, 1902)

II. FAMILIA LUI ȘERBAN CANTACUZINO VOIEVOD, CE ESTE AL DOILEA FIU AL LUI CONSTANTIN POSTELNICUL

orientare antiotomană au fost mai strânse după asediul Vienei de către armatele turcești, din 1683, moment la care Șerban Cantacuzino participă, contribuind, deși era teoretic aliat al sultanului, la salvarea capitalei habsburgice. Visul de libertate l-a zidit Șerban Cantacuzino în crucea de piatră ridicată din porunca sa lângă celebrul pod de la Cotroceni, în memoria victoriei lui Mihai Viteazul împotriva turcilor, din anul 1595, victorie militară, politică și creștină.

Ca mai toți domnitorii Țărilor Române, Șerban Cantacuzino a avut vocație de constructor. A ctitorit multe edificii în București – Biserica Doamnei, Hanul Șerban-vodă, o biserică din lemn în vechea mahala a Scorțarului, Podul Șerban-vodă, casele domnești din centrul orașului –, dar și în restul țării. Între 1679 - 1681, s-au construit la Cotroceni, sub directă supraveghere a domnitorului, mănăstirea cuprinzând biserica de rit ortodox, casele domnești, casele egumenești, chiliile călugărilor și alte anexe, înconjurată de o incintă ale cărei ziduri masive confereau ansamblului aspectul unei veritabile cetăți. Șerban Cantacuzino a locuit aici permanent, cronicile vremii arătând că numai rareori și pentru scurt timp mergea la Curtea Domnească din oraș.

Realizarea construcțiilor de la Cotroceni - primele după înscăunarea sa - a fost încredințată lui Mihai Cantacuzino, fratele ctitorului, cel care a supravegheat ridicarea multor edificii și în epoca lui Constantin Brâncoveanu. Cronica lui Stoica Ludescu arată că Șerban Cantacuzino a început să construiască la 26 mai 1679 „o sfântă mănăstire pe pământul nostru de la satul Cotrăcenii, ce iaste den sus de orașul București,... la care mănăstire noi singuri am înfipt sapa la pământ și cu mâna noastră jos în temelie cărămizi am pus...”

În circa doi ani, biserica și clădirile învecinate au fost ridicate în întregime. Primul catastif al mănăstirii, datând din 1681, cuprindea moșiile, clăcașii, robii țigani, venituri din vămile orașelor, ocnelor de sare și podurilor, diverse privilegii, ca și lista obiectelor de preț (argintărie, odăjdii) și a altor bunuri de valoare date mănăstirii de ctitorul ei Șerban Cantacuzino. Transformările repetate impuse de incendii și cutremure, de ocupații vremelnice ale armatelor care își stabileau tabăra în zonele învecinate, sau de gustul domnitorilor care au locuit la Cotroceni, și demolarea unor clădiri la 1893, în

vederea construirii palatului regal, au schimbat mult aspectul incintei și al vechilor construcții cantacuzine.

Din descrierile făcute de cronicile vremii, de călători străini și din informațiile ce apar în documentele mănăstirii Cotroceni, putem recompune datele majore ale arhitecturii acestui ansamblu. Inițial a existat o singură incintă în mijlocul căreia se afla *biserica*, înconjurată de casele egumenești, chiliile călugărilor și alte spații monastice. *Casele domnești*, situate pe latura nordică a curții, aveau 4 camere la parter, iar prin intermediul a două scări de piatră (una mai mare, cu grilaj de fier, și una mai mică) se făcea legătura cu etajul care avea 10 camere ce duceau spre două săli. La subsol se afla pivnița de mari dimensiuni, împărțită în două compartimente, care servea la depozitarea unor mari cantități de alimente și vinuri și, ocazional, ca temniță. La ultima restaurare, executată după cutremurul din 1977, s-au descoperit la parter și primul etaj al palatului regal fragmente de zid medieval păstrate și incluse în clădirea ridicată la sfârșitul secolului al XIX-lea. Pe latura sudică a incintei se aflau *casele egumenești*, cu o înfățișare relativ simplă, și chiliile călugărilor greci care administrau mănăstirea și asigurau serviciul religios în biserică. De o parte și de alta a turnului-clopotniță, situat în mijlocul laturii vestice a curții, se păstrează câte un șir de *chilii*, completate de o galerie boltită, ale cărei coloane sunt unite prin arcade semicirculare. Există, în incintă, un paraclis, probabil pentru casele domnești. În ultimul sfert al secolului al XVIII-lea, în timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti (1774-1782), s-a construit în colțul sud-estic al incintei vechi un „chioșc” de piatră, înalt de cca 20 m, destinat, după moda vremii, recreerii în zilele caniculare ale verilor bucureștene. Acesta oferea, desigur, o minunată panoramă asupra împrejurimilor.

Biserica de la Cotroceni, cel mai important edificiu al ansamblului de construcții medievale, a reprezentat un monument de referință pentru arhitectura și arta românească de la confluența secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, o bijuterie arhitectonică a estului european. Acest monument al creștinismului ortodox a fost o chintesență de valori artistice, tehnice și morale, acumulate de spiritualitatea românească până în epoca lui Șerban Cantacuzino. Alături de caracteristicile arhitecturii monumentelor religioase ridicate anterior în Țara Românească, preluând planul trilobat, pronaosul

supralărgit și unele elemente decorative ale bisericii de la Curtea de Argeș, la Cotroceni apar inovații în arhitectura interioară și decorația în piatră. Ele vor avea o largă răspândire și un rol important în evoluția arhitecturii religioase din Țările Române în secolul al XVIII-lea.

Biserica, cu o lungime de cca 31,5 m și o înălțime de cca 13,5 m, avea un pridvor cu 10 coloane octogonale din piatră unite prin arce semicirculare. Un brâu median de piatră și bogat decorat, tradițional în arhitectura religioasă din Țara Românească, înconjura biserica la 2/3 din înălțimea zidurilor exterioare. Intrarea în biserică era marcată de un ancadrament sculptat cu elemente vegetale și figurative. Interiorul bisericii era dominat de cele 12 coloane de piatră sculptată ale pronaosului, de cca 6 m înălțime, numărul lor amintindu-i pe cei 12 apostoli. Tâmpla de lemn avea o bogată ornamentație sculptată și aurită (elemente vegetale, îngeri, animale fantastice etc.) care încadra fastuos numeroase icoane. Interiorul bisericii a fost pictat de cunoscutul zugrav Pârvu Mutu. La începutul secolului al XIX-lea, în urma unor ample lucrări de reconstrucție a bisericii, grav afectată de cutremurul din anul 1802, interiorul a fost repictat. Ctitorii cantacuzini erau prezentați în tabloul votiv de pe peretele vestic al naosului; în partea dreaptă Șerban-vodă Cantacuzino și soția sa, Doamna Maria, purtând chivotul bisericii în forma sa veche, iar, între ei, cinci dintre copiii familiei domnitoare. Pe același perete, la dreapta Cantacuzinilor, se afla noul ctitor, egumenul Visarion al Cotrocenilor, ținând în mâini biserica în forma sa nouă. Alături, o inscripție în limba greacă arăta că Visarion a ridicat această mănăstire din temelie „și a scris condica mănăstirii”. În noul strat de frescă, în partea stângă, într-o manieră amintind de concepția plastică a epocii cantacuzine, erau reprezentați Șerban Cantacuzino, iar, la stânga sa, Constantin Brâncoveanu și Mihai Racoviță cu fiica lui.

Ctitorul a făcut mănăstirii numeroase danii, mai ales moșii răspândite în toată țara, printre care și moșia Cotroceni - proprietate a domnitorului, dăruită acestui lăcaș de cult la 10 iulie 1680. O importantă sursă de venituri pentru mănăstire au constituit-o cele peste 20 metocuri (biserici, mănăstiri și schituri închinat mănăstirii Cotroceni), pe care le-a administrat direct și în totalitate. Printre ele, documentele amintesc frecvent pe cele de la Micșani, Cătălui, Văleni, Gorani, biserica „Doamnei” (București). Un document de la 1803

menționează efectuarea unor reparații la un asemenea așezământ aflat la lași. Un inventar de la 1716 dovedește că mănăstirea Cotroceni era una din cele mai bogate din țară, având peste 20 mari moșii (în Ilfov, Dâmbovița, Muscel, Teleorman, Ialomița), 10 sate de țigani, 18 prăvălii în București, administrând în același timp hanul Șerban-vodă și primind părți din vama de sare, băuturi, pește și lemne din diferitele locuri. Splendoarea bisericii și bogăția mănăstirii i-au adus repede un binemeritat renume, de care s-a

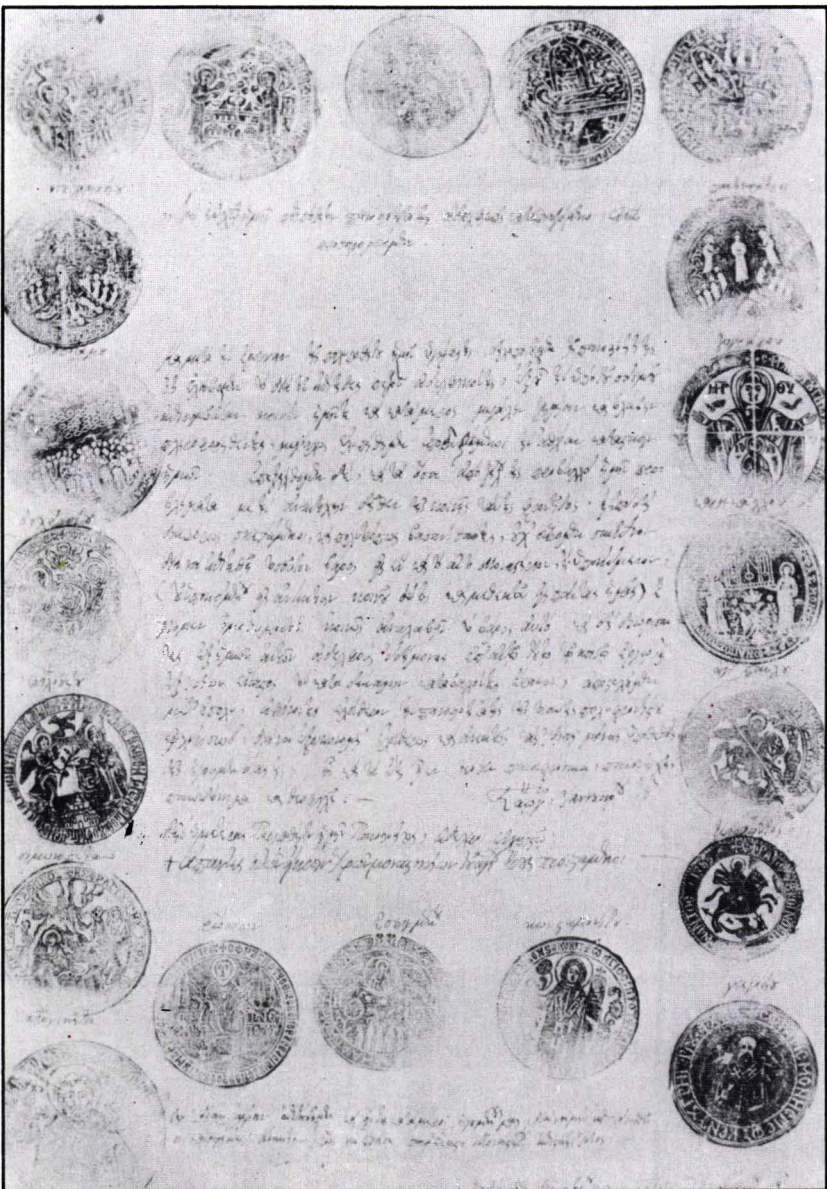
Hrisov de danie al lui Alexandru Ipsilanti pentru mănăstirea Cotroceni (1775)

Chrysobulle dannie par Alexandru Ipsilanti au monastère de Cotroceni (1775)

Charter of donation given to the Cotroceni monastery by Alexandru Ipsilanti (1775)

bucurat timp îndelungat. Descrieri și informații prețioase există încă de la sfârșitul secolului al XVII-lea, când învățatul grec Helladius vorbește de „minunata mănăstire Cotroceni”. În 1702, poposind aici, englezul Edmund Chisthull lăsa posterității o rară și impresionantă descriere: „...este socotită cea mai frumoasă din toate cele clădite în acest ținut de domnii de acum ori dinainte... podoabele zugrăvite și aurite sau broderiile sunt peste măsură de bogate și picturile atât de abundent răspândite încât acoperă în întregime biserica înăuntru...” Alte descrieri apar în secolul al XVIII-lea în memoriile de călătorie ale celor ce au fost oaspeți ai mănăstirii, călători ocazionali sau funcționari ai Curții de la Cotroceni (Anton Maria Del Chiaro, Domenico

←
Scrisoare de la Muntele Athos cu pecețile celor 20 de așezăminte cărora le era închinată mănăstirea Cotroceni (1803)

Lettre du Mont Athos avec les sceaux des vingt établissements auxquelles était dédiée le monastère de Cotroceni (1803)

Letter from Mount Athos with the seals of the 20 monasteries to which the Cotroceni monastery was dedicated (1803)

Sestini, Frantz-Joseph Sulzer, C. Dapontes și alții).

Răpus de o boală necruțătoare la numai 54 ani, în data de 28 octombrie 1688, Șerban Cantacuzino este înmormântat, conform dorinței lui, în naosul bisericii de la Cotroceni. Masiva lespede tombală de marmură, bogat ornamentată, pe care dăinuie o inscripție de o mare simplitate și noblețe, se găsește în Muzeu. În pronaosul bisericii au fost de asemenea înmormântați frații săi Matei (+21 decembrie 1685) și Iordache (+ 8 iunie 1692), Radu, fiul lui Constantin Cantacuzino-Stolnicul (+ 25 februarie 1715) și fiul acestuia, Constantin (+ 1729), Smaranda, una din fiicele lui Șerban Cantacuzino (+13 mai 1688), și Smaranda, fiica lui Radu Cantacuzino (+1729), Ruxandra, soția lui Gheorghe (+ înainte de 1753), fiul ctitorului. Cei 10 ani de domnie ai lui Șerban Cantacuzino au însemnat o perioadă de adevărată strălucire românească. Învățămintul de înaltă ținută, traducerea și tipărirea unor lucrări celebre, ocrotirea învățaților autohtoni sau atragerea unor reprezentanți

de marcă ai culturii europene, strânsele relații cu familia Cantemir din Moldova (Dimitrie Cantemir a luat de soție în 1699 pe una din fiicele lui Șerban Cantacuzino, Casandra) au făcut din domnitorul cantacuzin un adevărat „mecena” al Țării Românești și al spațiului balcanic.

Grijă, înțelepciune și dăruire a avut domnitorul față de Școala domnească de la Sf. Sava, ocrotind astfel pregătirea la nivelul european a tinerei generații a țării. Din ordin domnesc au apărut diverse cărți, tipărite sau traduse pentru prima oară la noi, mai ales lucrări religioase: „Evangelhia” (1682) și „Apostolul” (1683). Printr-un efort deosebit, a realizat, în ultimii ani ai domniei, prima traducere integrală din limba greacă în limba română a *Bibliei*, tipărită la sfârșitul anului 1688, nu mult după dispariția celui ce însuflise acest remarcabil act de racordare culturală a spiritului românesc la valorile civilizației universale. A rămas până în zilele noastre una dintre cele mai

valoroase traduceri, prin adecvarea expresiei lingvistice românești la conținutul unei atât de complexe opere. În aceste condiții de vaste împliniri culturale se încheia domnia ctitorului Ansamblului de la Cotroceni, remarcabil om politic cu o deschidere culturală pentru țară egalată, uneori depășită, doar de urmașul său Constantin Brâncoveanu. Destinul urmașilor lui Șerban Cantacuzino a fost cel comun multor văduve și copii de domni. Confiscându-li-se averea de către noul ales, Constantin Brâncoveanu, nepot al lui Șerban Cantacuzino, au pribegit în Transilvania, Imperiul Habsburgic, la Constantinopole și în orașele Italiei.

Opera politică și culturală a ctitorului Șerban Cantacuzino a fost continuată de Constantin Brâncoveanu (1688-1714). În cei aproape 30 de ani de domnie, Brâncoveanu și-a căutat deseori liniștea între zidurile palatului de la Cotroceni. Aici, având oaspeți de seamă din străinătate, diplomați și cărturari, s-au organizat strălucitoare recepții. Cronicile de epocă menționează faptul că domnitorul „pleca de la Cotroceni” sau „venea la Cotroceni” foarte des, îngrijind ctitoria cantacuzină, făcând donații mănăstirii, ale cărei proprietăți

Condica mănăstirii
Cotroceni, scrisă de
Dionisie Eclesiarhul
(1800 – 1810)

A. Foia de titlu a
condicii

B. Cele două hramuri
ale bisericii

Le codex du monastère
de Cotroceni, écrit par
Dionisie Eclesiarhul
(1800 – 1810)

A. Page de titre

B. Les deux fêtes de
l'église

Codex of the Cotroceni
Monastery, written by
Dionisie Eclesiarhul
(1800 – 1810)

A. Title page

B. The two
Dedicating Days

le-a întărit prin propria semnătură la 1700. Sfârșitul dramatic al domnitorului și al familiei sale — mazilit în 1714 și executat împreună cu fiii săi la 15 august la Istanbul — a marcat încheierea unei epoci distincte în istoria românească. După dispariția sa, tronul Țării Românești a revenit pentru scurt timp (1714-1716) și pentru ultima oară unui membru al familiei Cantacuzino, Ștefan-vodă, unul din fiii stolnicului Constantin Cantacuzino și nepot al ctitorului de la Cotroceni. Cantacuzin prin naștere, el n-a ocolit reședința domnească de la Cotroceni, mereu primitoare și funcțională, și n-a uitat să dăruiască mănăstirii câteva moșii pentru veșnica pomenire a familiei sale.

Ucis de turci în urma uneltirilor boierimii rivale, la 1716, Ștefan-vodă își înscrie numele în galeria numeroasă a domnitorilor care au locuit la Cotroceni, loc unde s-au făurit visuri de libertate pentru țară, s-au conceput legi,

s-au redactat hrisoave cuprinzând mai toată istoria domniilor lor.

Strălucirea Cantacuzinilor a trecut în secolul al XVIII-lea asupra ctitoriei lor de la Cotroceni, unde casele domnești și mănăstirea și-au împletit deseori destinele în cele mai neașteptate împrejurări. Platoul Cotrocenilor — proprietate a mănăstirii — a fost folosit frecvent pentru cantonamentul trupelor — autohtone sau străine — dată fiind poziția naturală cu valoare strategică. Mănăstirea avea, pe lângă destinația sa religioasă, și alte funcționalități temporare: aici se pregătea hrana sau se adunau provizii pentru trupele ce staționau în vecinătate. De obicei comandantii locuiau în casele domnești sau în casele egumenești. În 1737, luna iulie, cantonează aici trupe austriece conduse de generalul Ghilany; în 1739, trupe turcești conduse de generalul Suleyman Pașa; în 1800-1802, trupe turcești și rusești; în 1806 trupe rusești conduse de generalul Miloradovici.

În timpul epidemiilor de holeră sau ciumă care au lovit deseori Bucureștii și țara în secolul al XVIII-lea, Cotrocenii deveneau un loc de refugiu sigur pentru familiile domnitorilor. Prima parte a acestui secol controversat a fost dominată de succesivele domnii ale Mavrocordaților — Nicolae, Ioan și Constantin. Ei au

folosit frecvent casele domnești ca reședință de vară sau chiar cu caracter permanent; multe legi și diferite hrisoave au fost concepute în acest loc.

Nicolae Mavrocordat avea să fie închis aici în noiembrie 1716, după o arestare fulgerătoare pusă la cale de boierimea filohabsburgică.

În mai 1738 un cutremur violent dăruia chiliile de pe latura sudică, avariind clopotnița și majoritatea caselor mănăstirești. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Alexandru-vodă Ipsilanti (1774-1782; 1796-1797) a avut o adevărată pasiune pentru Cotroceni, ocupându-se de reparații la casele domnești și ale mănăstirii, făcând importante donații așezământului religios. În 1780 poruncește construirea unui „chioșc” după moda vremii, numit ulterior „chioșcul lui Ipsilanti”. Dăruind în 1893, coloanele sale zvelte de piatră au fost integrate la porticurile din aripa nordică a reședinței regale. În mai 1783, Nicolae-vodă Caragea (1782-1783) își stabilea reședința temporară la Cotroceni, deoarece „Curtea nouă” arsesese, și intra în violente conflicte cu egumenul mănăstirii care se instalase într-o aripă a caselor domnești. Era o reflectare a unei perioade puțin faste pentru o mănăstire aflată în conflicte juridice cu diverși proprietari de bunuri imobiliare și moșii, dependentă într-o măsură sporită de mănăstirile de la Muntele Athos. Administrația mănăstirii a fost sesizată mai des să-și achite contribuțiile bănești pentru școli și spitale, ca și plata la timp a „milelor” (pensii) destinate descendenților cantacuzini, din veniturile proprii, dar mai ales să facă reparații urgente clădirilor sale și bisericii. Starea acestora era necorespunzătoare, fapt subliniat într-un act semnat de Constantin-vodă Hangerli (1797-1799).

În octombrie 1787 un nou incendiu a provocat distrugerii importante tuturor construcțiilor de la Cotroceni; prin grija Divanului țării refacerea nu durează mulți ani, în 1793 Alexandru-vodă Moruzi (1792-1796; 1799-1801) primind la Cotroceni pe ambasadorul rus Al. Kutuzov, aflat în drum spre Constantinopol. Tot aici au loc în același an fastuoase serbări prilejuite de căsătoria Ecaterinei, sora domnitorului. Familia acestuia s-a refugiat din nou la Cotroceni în 1796, iar un hrisov domnesc vorbește de un izvor cu apă foarte bună descoperit de fiii lui Moruzi și numit apoi „Cișmeaua Beizadelelor”. În 1799, în condițiile accentuării instabilității interne, Divanul Țării Românești a întărit mănăstirii Cotroceni importante danii în moșii și alte valori făcute de Alexandru Ipsilanti, Nicolae Caragea și Mihai Șuțu, dovadă că așezământul

religios se bucura încă de atenția dregătorilor țării. Mărinimia domnitorilor față de ctitoria cantacuzină a fost generală și întreg secolul al XVIII-lea adaugă noi bogății consfințite într-un impresionant șir de hrisoave: 1718 – Ioan Mavrocordat, 1734 – Grigore II Ghica, 1742 – Mihai Racoviță, 1753 – Constantin Racoviță, 1775 – Alexandru Ipsilanti, 1782 – Nicolae Caragea, 1783 și 1792 – Mihai Șutu, 1793 și 1799 – Alexandru Moruzi, 1798 Constantin Hangerli, 1803 – Constantin Ipsilanti etc. Ciudățenia acestei situații o reprezintă însă listele de venituri și cheltuieli și dările de seamă ale egumenilor mănăstirii, făcute din patru în patru ani începând cu ultimele două decenii ale secolului al XVIII-lea, care reflectă frecvent o balanță deficitară. Este posibil ca o parte a averii mănăstirii să fi fost înșușită de către administrație sau cererile mănăstirilor de la Athos depășeau în mod nepermis statutul de așezământ închinat, în condiții speciale, al mănăstirii Cotroceni. Începutul secolului al XIX-lea marchează profund, din păcate negativ și dureros, existența ctitoriei cantacuzine de la Cotroceni. Între două operații militare, turcească (1801-1802) și rusă (1806), la 14 octombrie 1802, un cutremur de mare intensitate a distrus o parte a caselor domnești, a chiliilor și caselor egumenești, clopotnița și foișorul lui Ipsilanti, zidurile exterioare de pe trei laturi, afectând în mod deosebit biserica. Lucrările de refacere s-au desfășurat timp de mai mulți ani (1803-1810), biserica căpătând la 1806 aspectul pe care-l va păstra până la dărâmarea completă din 1984; rămâne doar cu două turlle mari, respectând planul și dispoziția interioară medievală. Pictura nouă în frescă acoperea interiorul bisericii, fără să știm deocamdată dacă sub ea exista vechea zugrăveală de secol XVII, sau măcar dacă a urmat iconografia originală. La 1813 mănăstirea Cotroceni se număra încă printre cele mai bogate și solide așezăminte ale Țării Românești, în timpul lui Ioan-vodă Caragea (1812-1818) reînnoindu-i-se vechile acte de proprietăți și privilegii. Domnitorul mutase la 1812 reședința domnească la Cotroceni, ca urmare a proporțiilor dezastruoase ale epidemiei de ciumă din București, hotărînd în 1816 ca o parte a camerelor mănăstirii să fie permanent rezervate pentru perioadele în care vor mai avea loc epidemii.

Cu un an înainte, la 2 februarie 1815, Ioan Caragea numește din proprie inițiativă noul egumen al mănăstirii Cotroceni (până atunci decizia aparținuse mănăstirilor de la Muntele Athos) în persoana arhimandritului Dionisie

Plumbuițeanu, confirmând necesitatea unor măsuri energice în condițiile accentuării imixtiunilor prelaților greci în viața mănăstirilor valahe.

Pentru istoria mănăstirii Cotroceni, deosebit de prețioase au rămas până azi cele câteva condici în manuscris redactate între 1800 și 1810, remarcabilă prin densitatea informațiilor și valoare fiind „Condica Sfintei dumnezeiești mănăstiri Cotroceni”, scrisă de Dionisie Ecclesiarhul. Începând cu deceniul al treilea al secolului al XIX-lea, documentele confirmă o administrare tot mai deficitară a mănăstirii, a metocurilor sale, conflicte juridice nesfârșite pentru încălcări de moșii și terenuri urbane, abuzuri în utilizarea finanțelor. Prăvăliile din București și din alte localități sunt vândute, o parte a moșiilor se pierde din cauza datoriilor sau este înstrăinată, fiind greu de administrat, diverse terenuri sunt închiriate statului sau particularilor. Reparațiile clădirilor de la Cotroceni sunt puține până la 1862, când domnul Unirii, Alexandru Ioan Cuza, hotărăște să le utilizeze ca reședință de vară. Casele domnești și mănăstirea vor fi însă martore ale marilor momente politice din istoria modernă a țării.

Debutul epocii moderne îl constituie revoluția de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, care a solidarizat toate forțele politice ale societății românești în efortul de înlăturare a regimului fanariot și a dominației otomane. După sosirea în București, Tudor Vladimirescu și-a așezat tabăra în jurul mănăstirii Cotroceni, făcând din ea principala bază militară a acțiunilor sale. În acest scop s-au săpat șanțuri întărite cu redute și tunuri. Tabăra de la Cotroceni nu și-a îndeplinit funcția sa militară, întrucât Tudor, după dezavuarea acțiunii sale de către țarul Alexandru I, amenințat de invazia otomană, a părăsit Capitala pentru a o feri de devastarea forțelor invadatoare. Incendiată în 1821, mănăstirea este descrisă, la 14 august același an, ca aflându-se „într-o ticăloasă stare”. Degradarea bisericii și a celorlalte construcții ale mănăstirii a continuat și în anii următori, fiind agravată de staționarea trupelor ruse, care au ocupat Țara Românească și Moldova în timpul războiului ruso-turc din 1828-1829. Răgazul oferit de domniile regulamentare a îngăduit unele lucrări de reparații care au înlăturat parțial stricăciunile și degradările. În 1848 oastea otomană, condusă de Fuad-Efendi, destinată să reprime revoluția din Țara Românească, a ocupat mănăstirea Cotroceni. Acesta primește aici o delegație de 200 de persoane, în rândurile căreia se aflau deopotrivă boieri conservatori și revoluționari ca Nicolae Bălcescu, Dimitrie Bolintineanu și frații

Tudor Vladimirescu în
tabăra de la Cotroceni
(martie 1821)

Tudor Vladimirescu
dans le camp de
Cotroceni (Mars 1821)

Tudor Vladimirescu in
the Cotroceni Camp
(March 1821)

Golești, care încearcă să-l convingă de legitimitatea noii cârmuiri. Atitudinea lor curajoasă le-a atras arestarea și deținerea în încăperile mănăstirii. În perioada reprimării revoluției pașoptiste, biserica mănăstirii Cotroceni a servit ca pulberărie (ierbărie) trupelor otomane.

Prima parte a domniei lui Barbu Știrbei (1849-1853) s-a dovedit benefică zonei Cotrocenilor. Domnitorul a făcut din casa domnească reședința sa de vară și s-a îngrijit de înfrumusețarea întregii zone; totodată, pentru a înlesni legătura cu Capitala, el a tăiat un drum nou, care a secționat marele parc al mănăstirii, despărțind astfel zona domnească de cea a viitoarei Grădini botanice, ale cărei începuturi datează din 1860.

Un moment de referință în istoria Cotrocenilor din secolul al XIX-lea l-a reprezentat perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Începând cu toamna anului 1862, casele domnești, refăcute de arhitectul Scarlat Beneș în perioada aprilie-august 1862 și remobilate cu piese elegante, sunt din nou reședință de vară. Reparațiile și dotarea vechilor case domnești cantacuzine au fost executate sub supravegherea Ministerului de Externe, căruia i s-a deschis la 26 martie 1862 o linie de credit de 4000 galbeni, completată cu un credit suplimentar de 600 galbeni.

Cu 30 de ani înaintea ridicării palatului regal, bogata informație documentară ne-a permis să reconstituim imaginea de atunci a Cotrocenilor. La etajul *Caselor domnești*, cele 10 camere comunicau cu 2 coridoare având înălțimea de 3,70 m, cu excepția „marelui salon” ce atingea 4,70 m. Aici s-au

Alexandru Ioan Cuza

amenajat apartamentele domnitorului Al. I. Cuza, iar parterul, compus din 4 camere mari și câteva de dimensiuni mai mici, era rezervat soției sale, Elena Cuza. Pe latura sudică a incintei principale, se păstrau casele egumenești. *Casele egumenești mari* aveau 4

camere la etaj și 3 la parter, despărțite de un coridor la care se ajungea cu ajutorul unei scări în spirală. *Casele egumenești mici* aveau 5 camere (parter și etaj) și se continuau cu o galerie de stâlpi din piatră. La extremitatea vestică a acestor camere se afla un puț de piatră. Latura vestică a incintei principale se compunea dintr-un șir de chilii fără etaj, separate în două grupuri de câte patru, situate de o parte și de alta a turnului-clopotniță. O galerie cu stâlpi din piatră completa fațada chiliilor spre incintă, iar la extremități funcționau o bucătărie și respectiv cuhnia mare a mănăstirii Cotroceni. A doua incintă avea în apropierea intrării 4 camere cu ziduri vechi, completate la rândul lor cu o galerie de stâlpi.

Turnul-clopotniță marca, printr-o poartă masivă din lemn căptușită cu fier, intrarea în curtea principală, iar o a doua poartă comunica cu exteriorul, completând zidul masiv al ansamblului arhitectonic de la Cotroceni.

Reședința domnească de la Cotroceni a devenit cadrul discuțiilor și deciziilor care au marcat această domnie înnoitoare și reformatoare. Secularizarea averilor mănăstirești – care a afectat bineînțeles și averea mănăstirii Cotroceni –, lovitura de stat din mai 1864, reforma agrară din același an au fost gândite și discutate de domnitor și în încăperile de la Cotroceni.

În 1863 a luat ființă pe platoul Cotrocenilor o tabără de instrucție care a devenit un adevărat laborator de elaborare și aplicare a unui sistem modern de instruire a trupelor. Paralel cu pregătirea de luptă, unitățile de profil – trupele de geniu – au executat o porțiune din șoseaua Cotroceni-Grozăvești.

În februarie 1866, la Cotroceni este ultimul popas al domnului în drumul său spre exil, martor al declarației sale de credință: „Să dea Dumnezeu să-i meargă țării mai bine fără mine decât cu mine. Să trăiască România“, declarație făcută în prezența Locotenenței Domnești și a Guvernului țării.

ISTORIA REGALITĂȚII LA PALATUL COTROCENI 1866-1947

Prin urcarea lui Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen pe tronul României începe o nouă perioadă a istoriei moderne. Reședința a regalității din România, Palatul Cotroceni este locul unde s-au luat decizii importante pentru istoria țării.

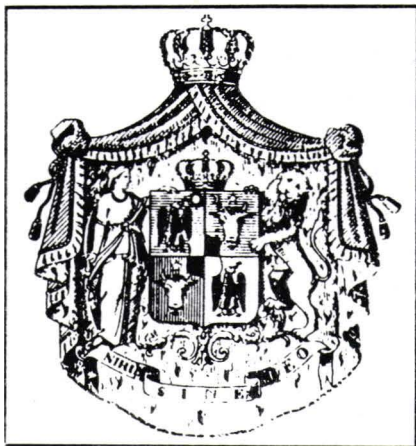
La începutul domniei, la 10/22 iunie 1866, Carol I primește de la Corpurile Legiuitoare ca reședință de vară vechile case domnești de la Cotroceni. Iată ce amintesc *Memoriile regelui Carol I scrise de un martor ocular*. „Deoarece căldurile din oraș fac palatul princiar imposibil de locuit, prințul Carol se strămută la Cotrocenii din apropiere. Cu toate reparațiunile și amenajările făcute în timpul prinților Știrbei și Cuza, totuși curtea nu corespundea pretențiunilor prințului; acum însă prințul are datorii mai urgente decât a-și aranja casa mai potrivit și mai demn“. Unele mici reparații s-au efectuat între 1866-1870.

P

rincipele Carol I

Le prince Carol I

Prince Carol I

Stema Regatului
român (1881)

Les armoiries du
Royaume de Roumanie
(1881)

The coat of arms of the
Romanian Kingdom
(1881)

O descriere a zonei Cotroceni o face pictorul francez Eduard Marbeau în ziarul „Correspondent” din Paris: „Înspre colina pe care o încunună frumoasele clădiri ale Azilului Elena Doamna nu se văd decât pajiști și grădini. În mijlocul acestor umbrare, prințul Carol I are reședința de vară”.

La 3/15 noiembrie 1869 Carol I s-a căsătorit cu Elisabeta Paulina Otilia-Luiza de Wied. Cei doi suverani au locuit la Cotroceni până la terminarea reconstruirii palatului regal din oraș. Singurul copil rezultat din această căsătorie, Maria, născută la 27 august/8 septembrie 1870, moare la aproape 4 ani, fiind îngropată în grădina palatului, unde, în anii 1894-1895, i s-a ridicat un mausoleu. Regina Elisabeta (Carmen Sylva), creatoare și iubitoare de artă și

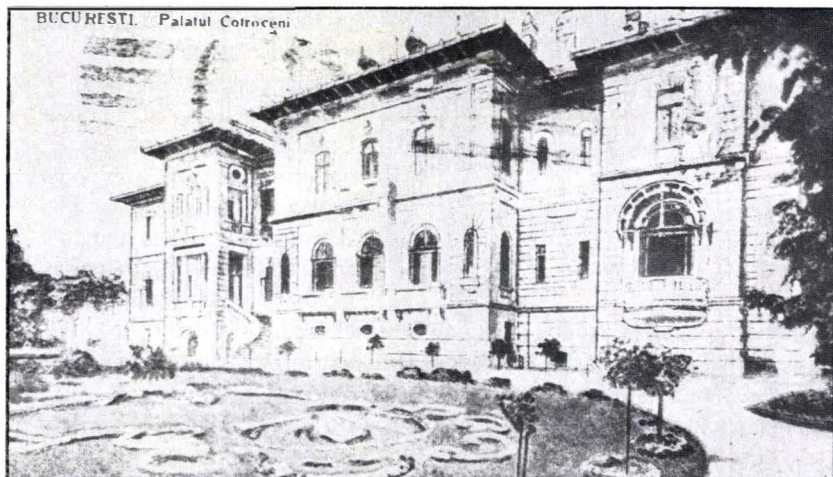
literatură, a fost bună amfitrionă pentru muzicienii, pictorii și scriitorii români: G. Enescu, Gr. Dinicu, N. Grigorescu, Al. Vlahuță, V. Alecsandri, T. Maiorescu și chiar M. Eminescu. Întâlnirea ce a avut loc la Cotroceni între Carmen Sylva și marele nostru poet, facilitată de Titu Maiorescu și Mite Kremnitz, a fost descrisă în memoriile Elenei Văcărescu.

La 12/25 decembrie 1873, Carol I a donat locul numit „Fântâna Brâncoveanului”, de lângă Cotroceni, Eforiei Spitalelor din Capitală, în folosul Azilului Elena Doamna.

Palatul Cotroceni (aripa construită de arhitectul francez Paul Gottereau)

Le Palais de Cotroceni
(l'aile batte par l'architecte français Paul Gottereau)

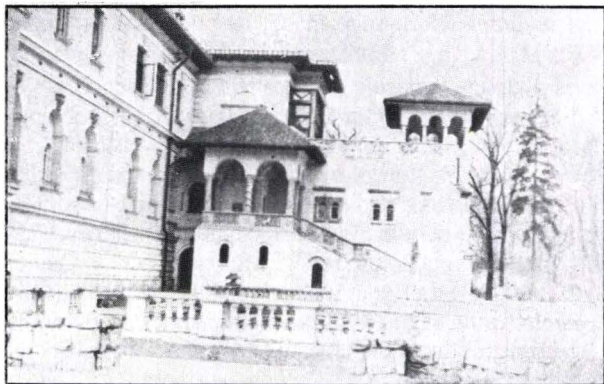
Cotroceni Palace (the wing built by French architect Paul Gottereau)

Aripa nouă a Palatului Cotroceni construită de arhitectul român Grigore Cerchez

L'aile nouvelle du Palais de Cotroceni batie par l'architecte roumain Grigore Cerchez

The new wing of Cotroceni Palace built by Romanian architect Grigore Cerchez

Regele Ferdinand

Le roi Ferdinand

King Ferdinand

La Cotroceni, regina Elisabeta, în timpul războiului de independență (1877-1878), a organizat un spital. Lucreția Carandino Platamona, în cartea sa *Carmen Sylva, prima regină a României*, scria: „Îmbrăcată în costum alb de soră, cu banda Crucii Roșii, lucra zi și noapte la Spitalul de la

Cotroceni, pansa și vindeca răni trupești și sufletești.”

Obținerea independenței României și recunoașterea ei de către marile puteri au marcat afirmarea țării noastre pe scena politică europeană. România a fost proclamată regat la 10 mai 1881. Ceremonialul încoronării este descris de Theodor Văcărescu în lucrarea sa *Ceremonialul Curții Regale a României*. Autorul amintește momentul plecării din gara Cotroceni a celor doi suverani ai României, însoțiți de principele Ferdinand. După procesiunea de la Mitropolie și sărbătorirea de la palatul din Calea Victoriei, regii și invitații lor s-au întors la casele domnești de la Cotroceni.

Fără urmași, Carol I și Elisabeta vor rezolva problema moștenitorului tronului prin „pactul de familie” patronat de Wilhelm I, împăratul Germaniei, în mai 1881. Moștenitor oficial al tronului a fost declarat nepotul lui Carol I, Ferdinand Victor Albert Meinrad, principe de Hohenzollern. Acesta se va căsători la 29 decembrie 1892/10 ianuarie 1893 cu Maria Alexandra Victoria de Saxa Coburg Gotha. În mai 1893 se deschide Guvernului un credit de 1 700 000 lei pentru dărâmarea vechilor case domnești și construirea unui palat la Cotroceni, în folosința moștenitorilor Coroanei, ca reședință oficială. Din corespondența principesei Maria aflăm că cei doi principii s-au mutat la Cotroceni în martie 1896. Curând, ei au organizat, aici, un bal costumat la

care au participat regele Carol I, regina Elisabeta, Ducky (sora Mariei, mare ducesă de Hessa), Alexandra Cantacuzino, Radu Văcărescu, generalul Manu, P.P. Carp, Take Ionescu. Al. Marghiloman, Lascăr Catargiu ș.a. „Pe acea vreme – își amintește Maria – balurile la curte erau serbări oficiale, mamele veneau cu fiicele lor și fiecare își dădea multă osteneală să fie deosebit de gătită, chiar și doamnele bătrâne, iar miniștrii care trebuiau invitați, veniră și ei în fracuri colorate”. La începutul secolului nostru, din dorința principesei

Regina Maria
(n 1873 - m 1938)

La reine Maria
(n 1873 - m 1938)

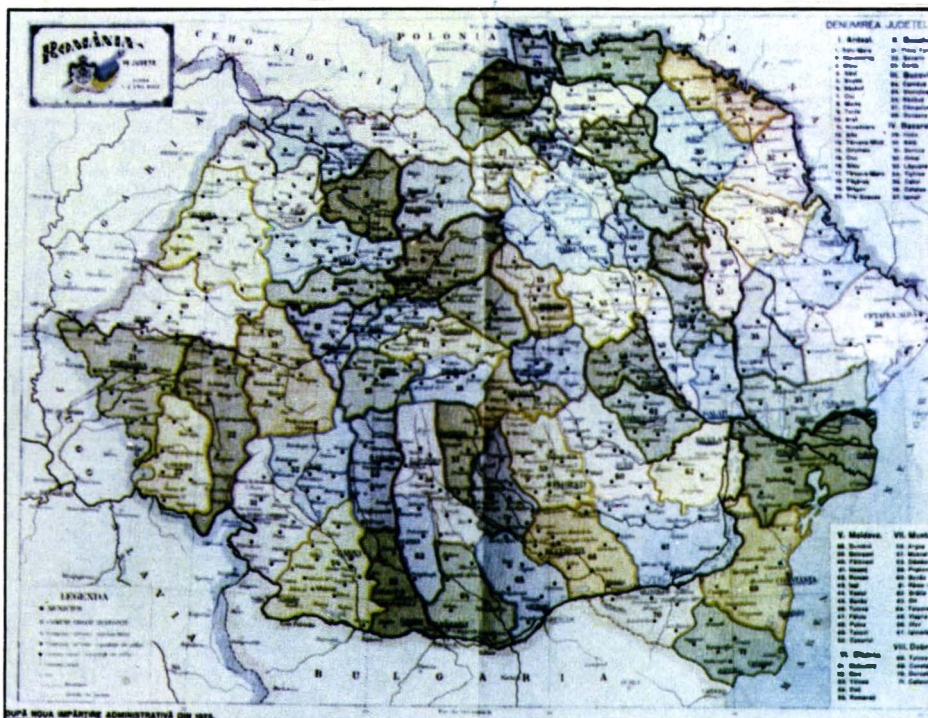
Queen Maria
(n 1873 - d 1938)

Revista „Săptămâna ilustrată” (25 martie 1918) despre tratativele de pace ale României cu Puterile Centrale

La revue „La Semaine illustrée” („Săptămâna ilustrată”) du 25 Mars 1918, présentant les traitatives de paix avec les Puissances Centrales

The “Illustrated Week” magazine („Săptămâna ilustrată”), March 25, 1918, on Romania's peace talks with the Central Powers

Maria, viitoare regină, s-au făcut modificări la unele interioare (ex.: salonul de aur, dormitorul argintiu, camera pentru pictură și pirogravură, salonul norvegian). La sugestia lui Carol I, palatul va fi mărit prin noi construcții. Stilul neoromânesc, pe care Maria îl descoperă și pe care îl va iubi, va fi folosit de arh. Grigore Cerchez în construirea noii aripi a palatului, între 1913-1915.

Carol I moare la Peleș, la 27 septembrie / 10 octombrie 1914. Corpul său neînsuflețit a fost depus între 30 septembrie și 1 octombrie (13 și 14 octombrie) 1914 în marele salon de la Palatul Cotroceni. Regina Elisabeta va muri la scurt timp, în martie 1916, înainte ca România să intre în război. Ceremonia înmormântării a fost asemănătoare cu aceea a lui Carol I. Amândoi sunt înmormântați la Curtea de Argeș, unde este reînhumată și fieta lor, principesa Maria.

Harta României Mari (1918)

Carte de la Grande
Roumanie (1918)

Map of Great
Romania (1918)

După moartea lui Carol I, la 11/24 oct. 1914, Ferdinand a depus jurământul ca rege al României. Regina Maria avea să scrie în *Jurnalul* său: „În acea dimineață deveniserăm regele și regina unui popor care începuse să ne iubească, încetul cu încetul, rege și regină în clipa când Europa întreagă ardea în flăcări ce dogoreau toate granițele noastre”.

La 14/27 august 1916, în marele salon de recepție, s-a desfășurat Consiliul de Coroană, luându-se decizia ieșirii României din neutralitate și intrării în război alături de Puterile Aliate, pentru înfăptuirea unității naționale. La

acest Consiliu au participat: membri ai Consiliului de Miniștri – I.I.C. Brătianu, Emil Constantinescu, Emil Porumbaru, Vasile Morjun, Al. Constantinescu, Al. Radovici, Dr. C. Anghelescu, Victor Antonescu, I.G. Duca; reprezentanții Parlamentului – M. Ferechide și C.F. Robescu, care îl înlocuia pe B. Missir, președintele Senatului; foștii președinți ai Consiliului de Miniștri – Teodor Rosetti, P.P. Carp, Titu Maiorescu; șefii de partid – Take Ionescu, N. Filipescu, Al. Marghiloman; foștii președinți ai Corpurilor Legiuitoare – C. Olănescu și C. Cantacuzino-Pășcanu. Regele a participat împreună cu moștenitorul tronului, Carol II.

Ferdinand era emoționat. I.G. Duca relatează: „Pe figura sa se vedeau întipărite urmele luptei sufletești prin care trecuse, ale nopților chinuitoare de nesomn în care se zbatuse între înclinațiunile sale firești de Principe german și îndatoririle sale poruncitoare de Rege român, clipe în care conștiința sa de rege și de om l-au obligat să judece toată epocala răspundere ce apăsă pe umerii lui”. În acea zi au luat cuvântul: I.I.C. Brătianu, T. Ionescu, Al. Marghiloman, N. Filipescu, P.P. Carp, T. Maiorescu, E. Constantinescu, M. Ferechide, C. Robescu. I.I.C. Brătianu, vorbind concis și convingător, amintea că „într-o vâltoare ca aceea a actualului război, în care harta lumii se prefăce, o țară ca a noastră nu poate să rămână neutră până la capăt. Se impune să ieșim din

Ziarul „Izbânda”, fragment dintr-un articol ce relatează momentul sosirii delegației transilvănene în București

Capitala României primește cu înălțare delegația Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia sosită în București la 30 noiembrie/13 decembrie spre a prezenta guvernului istoricele hotărâri. Îile Mîscuții, în acele zile secretar al serviciului de Siguranță din Ardeal și Banat, își amintește: „O delegație a plecat la București, ducând frașii de dincolo de Carpați mesajul ardelenilor, dorința lor de a se uni cu patria mamă. Delegația și noi ce o însoțeam am călătorit într-un tren special. După o întirziere de câteva ore în Predeal, am sosit în Gara de Nord. Mii de bucareșteni ne-au întâmpinat cu urale, îmbrățișându-ne cu nesaț dragoste și lacrimi de bucurie. Vestea sosirii ardelenilor a străbătut cu repeziciune întregul oraș. Peste tot drumul nostru, bucareștenii ne-au făcut o primire însoțită, frățioasă. Am auzit că toate sălile de spectacole se goliseră înainte de terminarea programului. Aceeași primire călduroasă am avut-o și la palatul din Cotroceni, unde delegația oficială și-a îndeplinit cu mult succes, mandatul încredințat”.

Le journal „La Victoire”, („Izbânda”), extrait d'un article sur l'arrivée de la délégation transylvane à Bucarest

The “Victory” newspaper („Izbânda”), extract of an article on the Transylvanian delegation's arrival in Bucharest

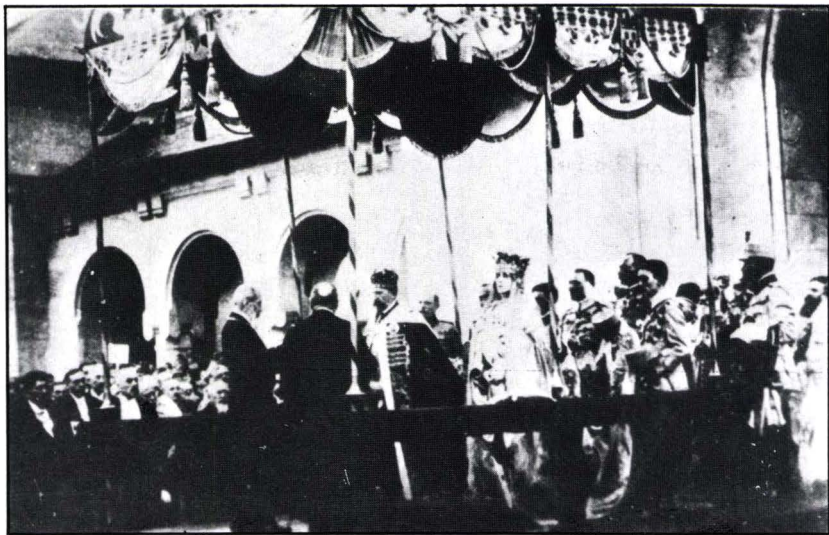
neutralitate, având drept ideal unitatea națională, căci cine știe dacă în decursul veacurilor vom găsi prilej atât de prielnic ca cel de azi". Despre același moment, I.G.Duca scrie în *Amintirile* sale: „Când am ieșit era trecut de ora unu și parcă eram în alt Palat. Când venisem, acesta era liniștit, aproape deșert, avea înfățișarea lui obișnuită, dar acum era deja Palatul înfrigurării războinice, coridoarele erau pline de aghiotanți, de demnitarii Curții, de ofițeri, de șefii de cabinet, până și de lachei. Pe toate fețele se citea agitația, bucuria și grija, de pretutindeni, întrebări, felicitări, urări”.

În aceeași zi de 14/27 august 1916, regina Maria scria la Cotroceni: „M-am trezit azi-dimineață știind ce are să fie. Știam de săptămâni. Am purtat în mine îngrozitorul secret, fără să vorbesc de el, căci trebuia ca alții să nu știe. Am răs și am făcut planuri și m-am purtat de parcă toate ar fi fost ca de obicei, și totuși știam. Tărișoara noastră a ajuns să fie aliată scumpei și bătrânei Anglii, a Franței, a Rusiei, a Italiei, a Serbiei, a Japoniei și a micii și eroicei Belgii”. Maria povestește în

Delegația transilvăneană ce-a adus la București actul unirii Transilvaniei cu România

La délégation transylvane qui a apporté à Bucarest l'acte de l'union de la Transylvanie avec la Roumanie

The Transylvanian delegation that brought to Bucharest the act of Transylvania's union with Romania

Jurnalul său despre necesitatea plecării de la Cotroceni, care era prea expus atacurilor aeriene.

În seara de 20 oct./2 noiembrie 1916 moare Mircea, fiul cel mai mic al Mariei și al lui Ferdinand (n 1913). Regina României își amintește cu durere de acele momente: „Am îngropat pe Mircea în vechea biserică de la Cotroceni. Biserica era plină de crizanteme albe și de lumânări aprinse. Se adunase multă lume în jurul meu. Sicriul mic pe care îl învelisem cu o bucată de brocart vechi, roșu cu aur, a fost coborât sub lespezile bisericii” (În mai 1941, arhiducesa Ileana obține aprobarea deshumării lui Mircea și depunerii lui în capela castelului de la Bran). În acea tristă toamnă a anului 1916, Guvernul și suveranii României au părăsit Bucureștii și și-au stabilit „Cartierul general” la Iași.

La 9/22 martie 1918, după aproape doi ani de război, România, izolată, a fost nevoită să înceapă tratativele cu Puterile Centrale, la București, în Palatul Cotroceni, în aceeași sală unde se ținuse și Consiliul de Coroană din august 1916. Delegațiile însărcinate cu tratativele păcii erau prezidate: pentru România de primul ministru Al. Marghiloman, pentru Germania de ministrul de

Încoronarea lui Ferdinand și a Mariei, ca regi ai României Mari, la 15 octombrie 1922, la Alba Iulia

Le couronnement de Ferdinand et Maria, le 15 Octobre 1922, à Alba Iulia, comme souverains de la Grande Roumanie

The coronation of Ferdinand and Maria, on October 15, 1922, in Alba Iulia, as sovereigns of Great Romania

externe Otto von Kühlmann, pentru Austro-Ungaria de ministrul de externe Czernin, pentru Bulgaria de primul ministru Radoslavov și pentru Turcia de marele vizir Taleat Pașa. Numeroși delegați și experți pentru problemele tehnice secundau în fiecare comisie pe primul delegat. La 24 aprilie/7 mai 1918 s-a iscălit la Palatul Cotroceni pacea prin care întreaga Dobroge și munții Carpați erau luate de Bulgaria și respectiv de Austro-Ungaria; se stabilește dreptul exclusiv al Germaniei de a folosi toate terenurile statului român pentru exploatarea și prelucrarea țițeiului timp de 30 de ani; România era obligată să vândă Germaniei și Austro-Ungariei prisosurile de cereale, vite (comerț exterior dirijat); armatei române i s-au lăsat doar opt divizii cu efective de pace; s-a permis însă menținerea în Basarabia a două divizii de infanterie și două de cavalerie, cu efectivul de război, ceea ce echivala cu o recunoaștere indirectă a unirii Basarabiei.

România fusese trădată și părăsită. Chiar cu aceste cuvinte, în ianuarie 1919, Raymond Poincaré, președintele Republicii Franceze, pronunțând discursul de deschidere a Conferinței de pace, a caracterizat

Imagine din curtea Palatului Cotroceni, reprezentând pe regele Mihai, regina Maria și regina mamă Elena (fotografie din timpul Regenței)

Vue prise dans la cour intérieur du Palais de Cotroceni. On voit le roi Mihai, la reine Maria et la reine-mère Elena (photo du temps de la Régence)

View in the inner courtyard of the Cotroceni Palace featuring King Mihai, Queen Maria and Queen Mother Elena (during the Regency)

Regele Carol al II-lea și principele Nicolae (7 iunie 1930)

Le roi Carol II et le prince Nicolae (le 7 Juin 1930)

King Carol II and Prince Nicolae (June 7, 1930)

situația României la sfârșitul lui 1917 și începutul lui 1918. Acest tratat de „pace” impus României de către Puterile Centrale, nerecunoscut și neratificat de rege și de Corpurile Legiuitoare, și-a păstrat caracterul de dictat, impus prin forță, într-o situație de totală izolare a României.

La 10/23 noiembrie 1918 România reia, însă, ofensiva militară alături de aliați, iar momentul culminant a fost realizarea Marii Uniri, prin unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu patria mamă. În *Istoria războiului pentru întregirea României*, C. Kirițescu spune că „războiul mondial a dat României hotarele firești ale neamului românesc. România a ieșit din marea încercare, întregită, dar cu trupul sângerat”. Unirea a fost recunoscută de Conferința de pace de la Paris – 1919-1921.

La 18 noiembrie/1 decembrie 1918 au sosit în Capitală și suveranii României. Iată ce scria regina Maria în *Jurnalul* său: „Ne întoarcem cu România Mare, ca

Regele și Regina tuturor românilor”. Ei se reîntorc la Cotroceni. „Totul era la locul lui – își amintește Maria – scumpa biserică întunecată și preotul care ne-a primit fără un cuvânt, doar cu lacrimi în ochi”. Seara, în aceeași zi, „în marea sală de bal a palatului – citim în *Jurnalul* reginei – erau aproximativ 120 de persoane. Miniștrii aliați, foști și actuali miniștri români, ofițeri străini, ofițeri români”. La 19 noiembrie/2 decembrie 1918, la ora 17,00,

la Cotroceni s-a dat un mare ceai pentru ofițerii francezi și britanici ce urmau să plece din România în ziua următoare. Tot aici, pe 20 noiembrie/3 decembrie 1918, la prânz, a fost primită de către regina Maria o delegație de bucovineni condusă de lăncu Flondor. Capitala României unite a primit cu însofletire delegația de la Alba Iulia – sosită în București la 30 noiembrie/ 13 decembrie – spre a prezenta Guvernului istoricele hotărâri. Aceeași primire frumoasă a fost făcută și la Palatul Cotroceni, unde delegația oficială și-a îndeplinit cu mult succes mandatul încredințat – se afirma în ziarul „Izbânda”. O altă delegație de transilvăneni, sosită în București la 16/29 decembrie, a fost condusă de: episcopul Miron Cristea, episcopul Iuliu Hossu, Al. Vaida-Voievod, Vasile Goldiș, Caius Brediceanu. Această delegație a participat la solemnitățile de la Palatul Regal din Calea Victoriei, la cele din fața statuii lui Mihai Viteazul, la banchete – printre care și acela din 17/30 decembrie 1918 de la Cotroceni. O delegație de basarabeni în frunte cu Pantelimon Halipa a fost primită

Regele Carol al II-lea și Marele Voievod de Alba-Iulia – Mihai – la al IV-lea Congres al Căminelor Culturale din 7 iunie 1938. (Cuvântarea profesorului Dimitrie Gusti la Arenele Romane)

Le roi Carol II et le Grand Voïvode d'Alba Iulia – Mihai – au IVe Congrès des Foyers Culturels du 7 Juin 1938. (L'allocution du professeur Dimitrie Gusti aux Arènes Romaines)

King Carol II and Mihai, the Great Prince of Alba Iulia, at the Fourth Congress of the Culture Houses, June 7, 1938. (Speech made by professor Dimitrie Gusti at the Roman Arenas)

Regele Carol al II-lea cu regina Maria, principesa Ileana, principele Nicolae și patriarhul Miron Cristea

Le roi Carol II avec la reine Maria, la princesse Ileana, le prince Nicolae et le patriarche Miron Cristea

King Carol II with Queen Maria, Princess Ileana, Prince Nicolae and Patriarch Miron Cristea

tot la Cotroceni pe 22 dec. 1918/4 ianuarie 1919. Ca un simbol, la Alba Iulia, pe 15 octombrie 1922, s-a desfășurat ceremonialul încoronării suveranilor ca regi întregitori de neam și țară. Regele Ferdinand I, sub a cărui domnie se înfăptuise România Mare, moare la 19 iulie 1927, la Pelișor, între 21

și 23 iulie fiind depus la Cotroceni. I.G. Duca își amintește că „era depus cu multă simplitate în marele salon, aproape de locul ce îl ocupa la vestitul Consiliu de Coroană în care s-a hotărât intrarea noastră în război”. Prin testamentul său, regele lasă „drept de folosință pe tot timpul vieții Majestății Sale Regina, ca reședință, Palatul Cotroceni, cu drept de a dispune după voința sa de mobilele aflate în acest Palat”.

Ca urmare a actului din 28 decembrie 1925, prin care principele Carol renunțase la drepturile și prerogativele de membru al familiei regale și de principe moștenitor al României, se declanșează criza dinastică. La 4 ianuarie 1926, Adunarea Națională Constituantă hotărăște acceptarea renunțării lui Carol, îl proclamă pe Mihai moștenitor al tronului și instituie o regență alcătuită din principele Nicolae, patriarhul Miron Cristea și Gh. Buzdugan,

Fragment din testamentul reginei Maria adresat „țării și poporului român”

Extrait du testament de la reine Maria adressé „au pays et au peuple roumain”

Extract from Queen Maria's will addressed „to the country and Romanian people”

Te lăcușorule, iubito Românie, pe care
încercuș și dorurile mele, jurământul, și eu
am dat în viața mea, acum căsătorit la am
însoțit toate, lămurat țara și care am
vădit o îndrăgita, acum în viața mea
mă și eu, și mi-a fost îngăduie să-ți văd
însoțit.

Deși ai știut de timp, nu mi-ai fi mare
plina de viață, și te vădit dreptă și din
în viața mea, și mi-a fost îngăduie să-ți văd
însoțit.

În viața mea și am știut că eu
făcusem o iubito.

Deși ai știut de timp, nu mi-ai fi mare
plina de viață, și te vădit dreptă și din
în viața mea, și mi-a fost îngăduie să-ți văd
însoțit.

pentru eventualitatea că Mihai ar ajunge rege înainte de majorat.

La 20 iulie 1927 Regența a depus jurământ de credință regelui Mihai I. Simona Lahovary făcea o analiză lucidă a istoriei, apreciind că, sub amenințarea unei Regențe care poate avea să dureze 15 ani, „opозиția se transformă în carlism”. Profitând de condițiile politice favorabile revenirii în țară, Carol sosește în noaptea de 6/7 iunie 1930 la Palatul Cotroceni, fiind întâmpinat de fratele său, principele Nicolae. În aceeași noapte și a doua zi au venit la Cotroceni: Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Gr. Iulian, patriarhul Miron Cristea, generalii Averescu, Athanasescu, Prezan, dr. N. Lupu, O. Goga, C. Argetoianu, Gh. Brătianu. Printre cei prezenți în preajma lui Carol în acest loc au fost: Nae Ionescu, col. Gabriel Marinescu și col. Paul Teodorescu. Începe o nouă filă a istoriei, la 8 iunie 1930 Carol fiind proclamat rege, iar principele Mihai devenind Mare Voievod de Alba Iulia. Carol al II-lea a înlocuit cea mai mare parte a personalului Casei Regale din timpul regelui Ferdinand și al Regenței cu oameni devotați lui. În ciuda aparențelor, pentru a

anihila din punct de vedere politic puterea reginei Maria, regele a ordonat să fie urmărită, toate conversațiile din interiorul și exteriorul Palatului Cotroceni fiindu-i raportate. Carol al II-lea a încercat să o împiedice pe Maria de a-și mai primi prietenii

vechi la palat pentru că „știa că toate criticile la adresa lui pornesc de la Cotroceni” și că toți cei ce vin la regina Maria “răspândesc vorbe neloiale și defăimătoare la adresa lui”. De asemenea i s-a interzis să mai desfășoare vreă acțiune publică sau să aibă discuții cu oamenii politici, aspect care n-a fost respectat întocmai de regină, ea continuând să acorde audiențe la Palatul Cotroceni, să aibă ca invitați diverse personalități politice, culturale, române și străine. Carol al II-lea a interzis accesul lui Barbu Știrbei la Curte și a pus o echipă specială de informatori să-l urmărească pentru a-l prinde „complotând” împotriva suveranului. În aceste condiții, Barbu Știrbei s-a autoexilat, venind foarte rar în țară.

Regina Maria moare la 18 iulie 1938 la Pelișor, Sinaia. Cu toate restricțiile pe care i le-a impus mamei sale în cei opt ani, Carol al II-lea i-a organizat funeralii fastuoase. Joi, 21 iulie, la ora 11,30, cortegiul funerar sosește la Palatul Cotroceni, fiind anunțat prin 75 salve de tun. Regina Maria a fost depusă în aceeași sală ca și regele Ferdinand, între 21 și 23 iulie 1938. Pe 24 iulie, timp de câteva ore, a fost depusă în sala tronului de la Palatul Regal din Calea Victoriei. Ultima dorință a fost ca inima să-i fie scoasă și introdusă într-un scrin de aur împodobit cu stemele României Mari și depusă în capela din grădina palatului din Balcic. De fapt, inima reginei Maria a stat mai bine de trei luni la Cotroceni, până la 29 octombrie 1938, când a fost depusă la capela Stella Maris (Balcic), fiind luată de aici și adusă la Bran în 1940.

Regii Carol al II-lea (1930-1940) și Mihai I (1940-1947) au folosit temporar ca reședință Palatul Cotroceni. După 1940, sub îndrumarea arhitecților Mario Stoppa, Nicolae Lupu, Ștefan Balș, Petre Antonescu și Horia Teodoru, au fost făcute unele renovări. De asemenea, s-au întreprins lucrări de consolidare și restaurare a bisericii Cotroceni cu contribuția arhitecților M. Stoppa, Gr. Ionescu, V. Ștefănescu, Șt. Balș și P. Antonescu.

Dictatura comunistă avea să falsifice în mare parte istoria anilor 1866-1947. Evenimentele survenite prin actul din 30 decembrie 1947 s-au repercutat grav și asupra fostei reședințe regale. Martorii oculari relatează că jaful dezlănțuit după plecarea din țară a regelui Mihai a atins forme incredibile. Cărțile din biblioteca palatului, frumos legate în piele, mătase sau aur, au fost în parte arse în curte. Piese de mobilier au fost încărcate în camioane și expediate spre câmpul Dudești, pentru a fi distruse. Nu se știe dacă toate au ajuns acolo sau au căpătat alte direcții.

Adevărul istoric trebuie repus, însă, în drepturile lui. Iată de ce, cuvintele lui Nicolae Iorga: „Istoria se cuvine a fi rescrisă de fiecare generație!” își păstrează actualitatea.

Stema regatului român după 1918

Les armoiries du Royaume de Roumanie après 1918

The coat of arms of the Romanian Kingdom after 1918

Imagine aeriană datând din perioada interbelică. Biserica, situată în centrul incintei principale, era componenta arhitecturală majoră a ansamblului, iar turnul – clopotniță constituia dominantă verticală

Vue aérienne prise entre les deux guerres mondiales. L'église, au milieu de l'enceinte principale, était l'élément architectural le plus important. Le clocher constituait la dominante verticale

Aerial view between the two world wars. Located in the middle of the main precincts, the church was the major architectural element of structure; the bell tower up the dominant vertical

ARHITECTURA

ANSAMBLULUI COTROCENI

I. EXTERIOR

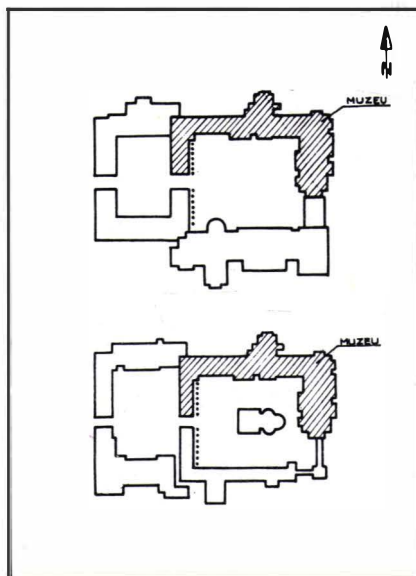
Actualul Ansamblu Cotroceni relevă o arhitectură de evidentă unitate compozițională și plastică, neașteptată, ținând seama de modul în care a fost edificat. Nucleul său constructiv, mănăstirea ridicată de Șerban Cantacuzino la sfârșitul secolului al XVII-lea, excepțional reper de arhitectură și artă medievală românească, a suferit de-a lungul celor peste trei secole de existență numeroase transformări, unele remarcabile prin program și amploare, altele incisive. Acestea însă nu au condus la afectarea concepției constructive inițiale, menținându-se structura planului și expresia volumetrică generală.

Chiar remodelarea recentă, care a însemnat o masivă inserție de clădiri noi, a fost rezolvată într-o formulă plastică de integrare, fără a marca, deci, noul. Așadar, receptăm astăzi Ansamblul Cotroceni ca o compoziție arhitecturală desfășurată în jurul a două incinte succesive, rectangulare. Prima, dezvoltată transversal, este anturată de construcții în majoritate noi, înlocuind vechea incintă gospodărească; clădiri cu două niveluri, mărginite de galerii deschise de circulație, ce amintesc atmosfera incintelor monahale tradiționale. Pentru a sublinia această opțiune estetică, pavilionul de intrare a fost și el tratat ca un turn-clopotniță, subordonat volumetric turnului medieval, cel ce a fost și a rămas dominantă verticală a întregului ansamblu.

Planul de ansamblu al Cotrocenilor, înainte și după realizarea lucrărilor de remodelare arhitecturală, evidențiază faptul că singura zonă neafectată de transformări deosebite este cea în care funcționează muzeul

Plan général de Cotroceni, avant et après le remodelage architectural; la seule partie presque inchangée est celle où le musée est logé

General plan of Cotroceni before and after the architectural remodeling; the only part almost unaffected is that in which the museum is located

Arhitectura primei incinte. Pavilionul de intrare, asemănător unui turn-clopotniță, se află în centrul laturii vestice

L'architecture de la première enceinte. Le pavillon d'entrée, ressemblant à un clocher, est au milieu de l'aile ouest

The architecture of the first precincts. The entrance pavilion, similar to a bell tower, is in the middle of the west wing

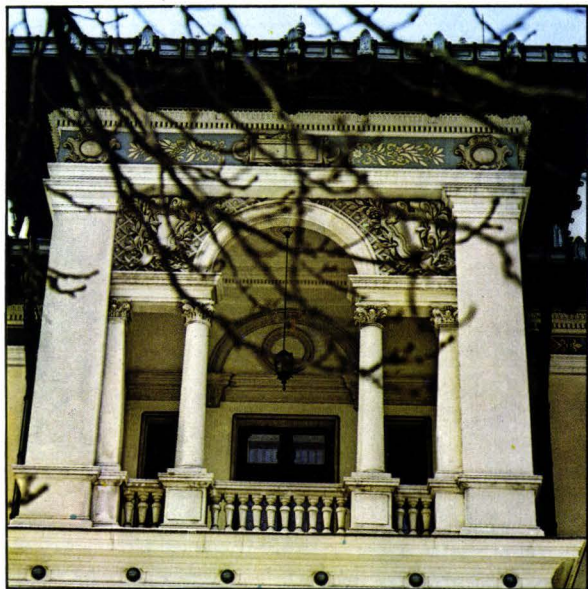
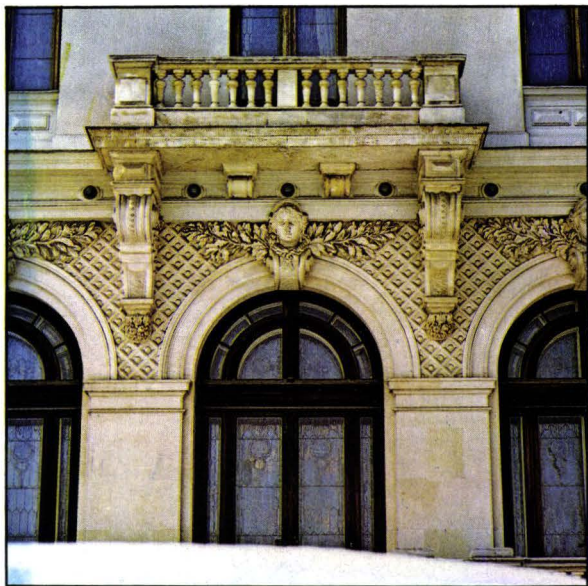

Image actuală a laturii de vest. Șirul chilieiilor a fost supraetajat, coloanele porticului și ferestrele constituie elementele medievale ale fațadei restaurate

Image actuelle de l'aile ouest. On a ajouté un étage à l'enfilade des cellules; les colonnes du portique et les fenêtres sont les éléments restaurés de la façade

Current image of the west wing. The line of cells was added a storey; the medieval columns of the portico and windows are restored elements of the facade

Detalii ale fațadei
principale

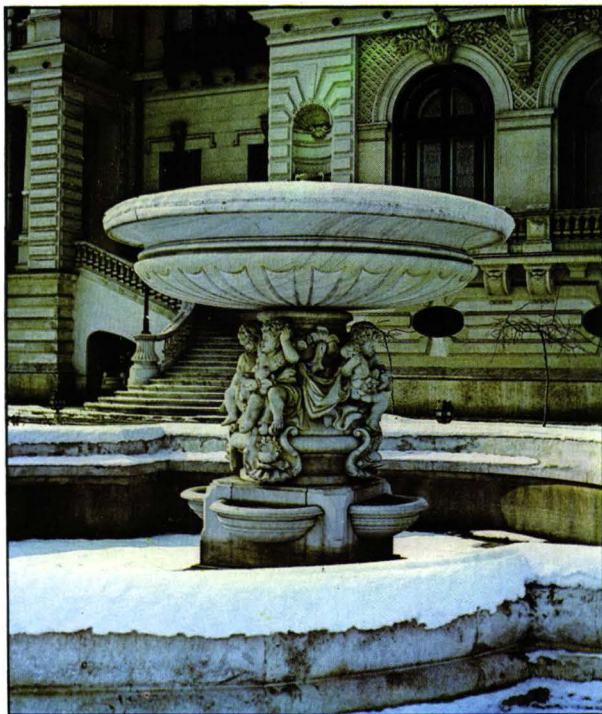
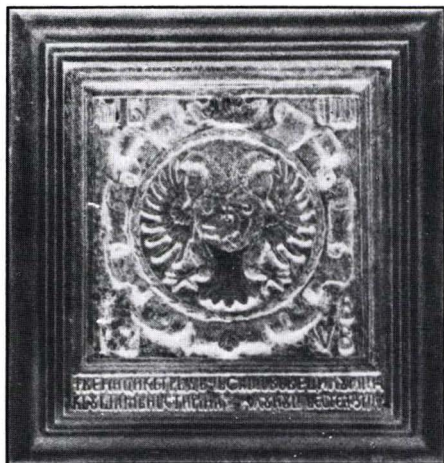
Détails de la façade
principale

Details of the main front

Detaliu al terasei.
Fântâna arteziană

Détail de la terrasse.
L'artésienne

Detail of the terrace.
The artesian well

Pisania mănăstirii, amplasată pe fațada estică a turnului-clopotniță, deasupra arcadei de acces în incintă, alături de stemei domnești cantacuzine inscripția „Veniți către dânsa, căci ușa mănăstirii a cerului ușă este” (1679)

L'inscription du monastère sur la façade est du clocher, au dessus de l'arcade de l'entrée, du côté de blason du prince Cantacuzino, le texte: „Venez-y, car la porte du monastère est la porte du ciel” (1679)

The inscription of the monastery on the east face of the bell tower, above the gate's arcade, next to Prince Cantacuzino's coat of arms, the text: “Come to it, as the gate of the monastery is the gate of heaven” (1679)

A doua incintă, accesibilă pe sub arcada turnului-clopotniță, este mai amplă, dezvoltată longitudinal; ea cuprinde clădirile istorice pe laturile de vest, nord și parțial est, iar, în rest, clădiri noi. Fațadele cu două-trei niveluri păstrează rezolvările compoziționale și detaliile decorative specifice arhitecturii de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea; aceeași formulă a fost adoptată și la fațadele noilor corpuri de clădiri. Stilistic se individualizează latura de vest, prin porticul chiliilor de la parter, de o parte și alta a turnului-clopotniță, un rapel valoros al înfățișării mănăstirii de odinioară, o măturie peste timp a unui gust artistic și a unui rafinament de netăgăduit.

Această galerie boltită – inițial, spațiu cu binecunoscută funcționalitate – impresionează prin expresia de eleganță sobră a arcadelor în plin cintru susținute de coloane canelate din piatră. Coloana, element structural și plastic definitoriu al porticului, este însăși măsura ansamblului medieval, modulul care a ordonat întregul spațiu al mănăstirii, este *stînjîenul* lui Șerban Cantacuzino.

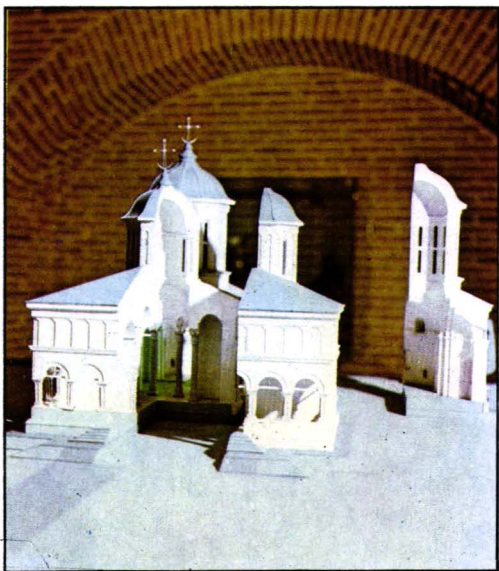
În centrul incintei, o rotondă de castani seculari marchează locul sacru pe care era amplasată biserica purtând hramul Adormirea Maicii Domnului. Aceasta a fost demolată în momentul când, tristă coincidență, Europa îl comemora pe Șerban Cantacuzino, la 300 de ani de la biruirea turcilor și despresurarea Vienei. O amintire dureroasă, o pată neagră în istoria noastră, o pierdere inestimabilă pentru civilizația medievală românească.

Reprezentativă pentru arhitectura exterioră a Ansamblului Cotroceni este

Macheta bisericii restitue înfățișarea monumentului înaintea demolării din 1984, respectiv configurația volumetrică rezultată din refacerile executate între 1802-1810

La maquette de l'église rend l'aspect du monument avant sa démolition en 1984, forme résultée de la reconstruction faite entre 1802-1810

The model of the church renders the aspect of the monument before its demolition in 1984, i.e. the form resulted from the reconstruction (1802-1810)

fațada dinspre parc, fațada principală a palatului, rezolvată în maniera eclectismului francez, într-o compoziție ce tinde să sugereze bogăție și somptuozitate prin diversitatea elementelor și motivelor ornamentale ce o compun. Tratarea celor trei registre este diferențiată, sugerând tectonica arhitecturală: bosaje proeminente în bandă continuă marchează parterul, considerat ca un soclu; la etaje, tencuielile au o profilatură mai fină, cu sublinieri la ancadrame, arhivolte și la bosajele de colț. Elemente arhitectonice diferite: logii, balcoane, bowindow-uri, dispuse pe cele trei decroșuri majore, individualizează câte o porțiune a fațadei, amintind spațiul interior căruia îi aparține. O scară cu traseu elegant, care leagă nemijlocit saloanele cu terasa și parcul înconjurător, creează unitatea atât de caracteristică reședințelor din epocă dintre arhitectură și cadrul ambiant. Discrete intervenții cromatice, la bumbii ceramici mediani și la banda pictată cu motive vegetale a cornișei, dau fațadelor o tentă autohtonă, în manieră neoromânească.

II. INTERIOR

Arhitectura interioară a spațiilor afectate muzeului, a construcțiilor ce alcătuiesc partea istorică a Ansamblului Cotroceni, este receptată ca un conglomerat stilistic în aparență derutant prin diversitatea componentelor, dar care rezultă din însuși modul de edificare, prin alăturarea sau suprapunerea intervențiilor de remodelare funcțională și estetică. Definitorii au rămas lucrările inițiale, de edificare a mănăstirii (sfârșitul secolului al XVII-lea), lucrările de construire a palatului regal (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea), precum și cele recent încheiate, de restaurare și extindere a întregului ansamblu. Importantă de menționat, ca una din caracteristicile fundamentale ale construcțiilor istorice de la Cotroceni, indiferent de programul strict căruia i-au fost destinate, este reprezentativitatea. Deci, ne aflăm în fața unei arhitecturi reprezentative pentru ctitor și comanditar, o arhitectură cu remarcabile valențe estetice, specifice dar și reprezentative pentru timpul când a fost realizată. Parcurgînd spațiul muzeistic, se trece în revistă întreaga arhitectură interioară în coordonata sa istorică, conform cronologiei de edificare, identificând fiecare etapă, în individualitatea sa. Așadar, spațiile fostei mănăstiri cantacuzine împreună cu cele ale fostei reședințe regale au devenit nu simplu cadru de expunere, ci obiectiv al vizitării, martor istoric și constructiv, într-o expresie plastică a ansamblului determinată de concepția integratoare a restauratorului.

MĂNĂSTIREA

Actuala construcție înglobează la parter și subsol două grupuri de spații medievale, păstrate în integritatea lor constructivă originală; sunt spațiile monahale din zona nord-vestică a incintei: cuhnia, trapeza, chiliile cu sălițe de intrare și o pivniță (probabil, a stăreției), precum și pivnițele caselor domnești, cu cele câteva încăperi alăturate.

Toate aceste părți constitutive ale vechii incinte mănăstirești, chiar dacă sunt insuficiente pentru o restituție integrală, au valoarea excepțională de a fi unicate, mărturie constructivă a epocii și a ctitorului. Pe de altă parte, chiar dacă interesul pe care ele îl suscită astăzi se datorează mai ales valențelor estetice deosebite ale spațiului arhitectural, nu trebuie uitat că acesta a fost inițial configurat după rigorile de funcționalitate și posibilitățile constructive specifice timpului. Într-adevăr, expresivitatea arhitecturală rezidă în virtuțile plastice ale sistemelor de boltire, dimensionarea și proporționarea încăperilor, dispunerea și rezolvarea golurilor de uși, ferestre, firide și, nu în ultimul rând, în acuratețea execuției zidăriilor în cărămidă la pereți, arce și bolți, care, lipsite, conform opțiunii restauratorului, de orice finisaj cu rol protector sau decorativ, conferă un aspect inedit tuturor spațiilor medievale.

Orice prezentare, oricât de sumară, a arhitecturii fostei mănăstiri nu se poate opri însă numai la componentele constructive păstrate. Nu trebuie uitat că faima Cotrocenilor și deopotrivă a lui Șerban Cantacuzino, în calitate de ctitor, au constituit-o cele două edificii dispărute: biserica și casa domnească. Transferată în context muzeistic, problema devine extrem de importantă pentru profilul expozițional al instituției și, fără a ne substitui unui muzeu al arhitecturii, avem obligația morală de a pune în circuit public tot materialul documentar și iconografic, precum și tot patrimoniul de componente constructiv-decorative și artistice existente. Cu atât mai mult, cu cât demolarea lor a fost anume dispusă, evident, în momente și situații total diferite, muzeul este acela care trebuie să le restituie memoriei publice, redându-le locul ce de drept le revine în cadrul civilizației medievale românești.

PALATUL REGAL

După hotărârea din 18 mai 1893 a Guvernului român, care, în baza creditului de 1 700 000 lei, dispunea demolarea vechilor case domnești și construirea pe locul lor a palatului regal, Paul Gottereau, solicitat pentru realizarea lucrării, a elaborat un concept arhitectural ce răspundea, pe de o parte, imperativelor de funcționalitate și de reprezentativitate ale programului de reședință regală europeană și, pe de altă parte, se înscria în coordonatele constructive tradiționale ale ansamblului fostei mănăstiri Cotroceni. Astfel, palatul a fost rezolvat după un plan în formă de L, cu trei niveluri. Holul de primire monumental, cu scară de onoare, amplasat în zona de colț, era anurat la etajul I, pe două laturi, de galerii asigurând accesul la saloanele oficiale; la etajul II, locuința regală cuprindea saloane de familie, dormitoare și diverse încăperi de serviciu. Construcția a suprapus parțial pivnițele domnești și alte câteva încăperi vechi, ceea ce a constituit neîndoielnic o determinantă a gabaritelor interioare. În schimb, crearea ambientului decorativ al tuturor spațiilor reprezentative, problemă de maxim interes pentru arhitect, într-o epocă ce afirma supremația categorică a ornamentației, s-a rezolvat fără legătură directă cu structura clădirii. Într-adevăr, dacă la spațiile medievale admirăm sinceritatea expresiei arhitecturale și estetica construcției în sine, în spațiile moderne efectul estetic este scop în sine, anume căutat, și se realizează din decorația abundentă dispusă pe pereți, plafoane și pardoseli, folosind materiale costisitoare și imitații ale lor, sugerând în final o atmosferă de somptuozitate. În ansamblu, compoziția decorativă este în maniera eclectismului

Arhitectul Alfred Jules Paul Gottereau (1843-1904 ?)

L'architecte Alfred Jules Paul Gottereau (1843-1904 ?)

Architect Alfred Jules Paul Gottereau (1843-1904 ?)

francez, dar fiecare spațiu are o rezolvare estetică ce îl individualizează, amplificând efectul general de spectaculozitate și de fast. Fiecare interior încearcă să recompună decorativ, cât mai fidel, un stil, printr-un vocabular de forme specifice, după rigorile istorismului. Așa, de pildă, s-a păstrat, în formă nealterată de intervenții ulterioare, ansamblul holului principal, o compoziție decorativă ce reamintește interioarele Operei Mari din Paris, realizată de Charles Garnier în stilul neobarocului francez. Sufrageria în stilul neorenașterii germane și cabinetul de lucru al lui Ferdinand în stil Henric II sunt două din încăperile ce și-au menținut ambientul arhitectural în maniera creionată de Gottereau.

Din șirul numeroaselor transformări executate la palat până în pragul celui de-al II-lea război mondial, se detașează lucrările lui Grigore Cerchez, intervenții constructive de amplă desfășurare, ce au realizat extinderea și remodelarea aripii nordice a palatului până la cuhnie; cu această ocazie, se conturează spațiul marelui salon de recepții de la etajul I – salonul alb – și al sufrageriei oficiale, rezolvată sub forma unui volum decroșat, prilej de a îmbogăți fațada de nord cu un ansamblu plastic monumental compus din două foișoare, cu scară exterioră de acces și terasă belvedere. Remarcabilă ca dimensiuni și semnificație, lucrarea lui Cerchez dă expresie arhitecturală definitivă spațiilor de maximă reprezentativitate ale palatului. Stilul neoromânesc, într-un vocabular morfologic specific arhitecturii medievale din Țara Românească și Moldova, pune amprenta opțiunii estetice a timpului și comanditarului, înscriindu-se totodată în compoziția decorativă generală, bazată pe diversitate stilistică. Putem aprecia concepția lui Cerchez și sub raport memorial, ca o marcă sugestivă a spațiului în care se desfășura odinioară reședința cantacuzină, o reamintire, prin reeditarea unor forme, elemente și detalii caracteristice, a epocii și operei ctitoricești a lui Șerban Cantacuzino și a lui Constantin Brâncoveanu.

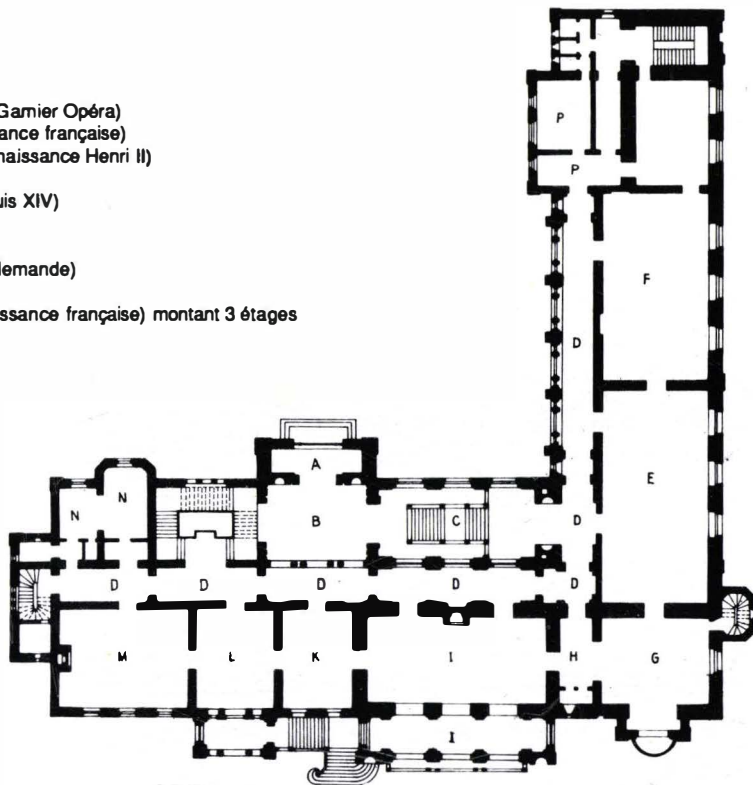
În forma actuală, interioarele palatului desfășoară la nivelul întâi o suită de saloane oficiale, a căror ambianță decorativă, restaurată, reconstruită sau recompusă, constituie, fiecare în parte, o individualitate stilistică, iar, la nivelul doi, o suită de apartamente rezultând dintr-o remodelare decorativă mai liberă a spațiilor. Încăperile reprezentative de aici și-au păstrat identitatea și au devenit zonele de interes major, ca, de pildă, salonul de pictură, dormitorul Maria, salonul norvegian; în rest, cele mai multe sunt amenajări ambientale recente, în maniera istorismului, reeditând câte un stil. În context muzeistic, această soluție adoptată de restauratori contribuie la crearea unei imagini asupra stilurilor decorative ale secolului al XIX-lea.

- A - Entrée
- B - Vestibule
- C - Escalier d'honneur
- D - Galeries (style Garnier Opéra)
- E - Grand salon de réception (style Garnier Opéra)
- F - Grande salle à manger (Renaissance française)
- G - Cabinet de travail du prince (Renaissance Henri II)
- H - Antichambre
- I - Grand salon de la princesse (Louis XIV)
- K - Petit salon (Louis XV)
- L - Salle bysantine
- M - Salle à manger (Renaissance allemande)
- N - Offices
- O - Escalier principal en bois (Renaissance française) montant 3 étages
- P - Pièce de service

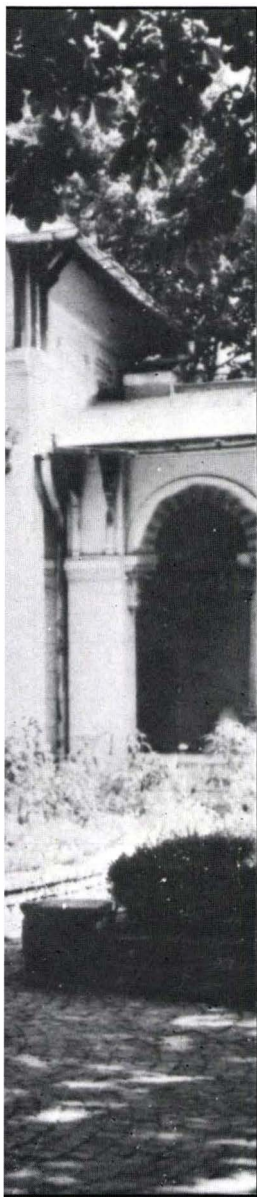
Planul etajului I,
 planșă originală din
 1893
 (arh. P. Gottereau)

Plan du premier
 étage, esquisse
 originale de 1893
 (arch. P. Gottereau)

Plan of first floor,
 original sketch from
 1893
 (arch. P. Gottereau)

Întrarea principală a
Palatului Cotroceni.
Detaliu de feronerie
(arch. P. Gottereau)

L'entrée principale du
Palais de Cotroceni.
Détail de ferronnerie
(arch. P. Gottereau)

Main entrance of
Cotroceni Palace.
Detail of ironwork
(arch. P. Gottereau)

Porticul ce închidea
incinta pe latura estică
era compus cu coloane
provenind de la
reședința Cantacuzinilor
(arch. P. Gottereau)

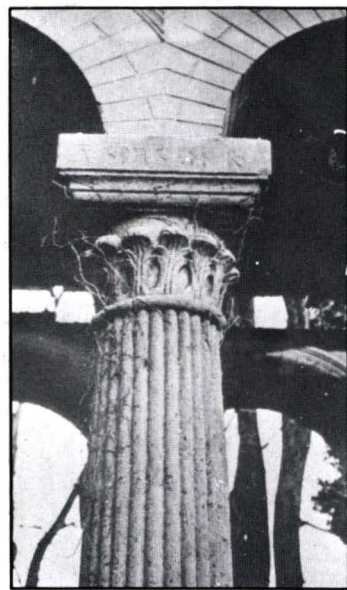
Le portique qui endorait
l'aile est de l'enceinte
était fait des colonnes
originales de la
résidence des
Cantacuzèns
(arch. P. Gottereau)

The portico that closed
the east wing of the
precincts was made up
of original columns from
the Cantacuzinos'
residence
(arch. P. Gottereau)

Detaliu al porticului.
Abaca poartă înscrisă
datarea 1679

Détail du portique.
L'abaque a enscrite
l'année 1679

Detail of the portico.
The abacus bears
the year 1679

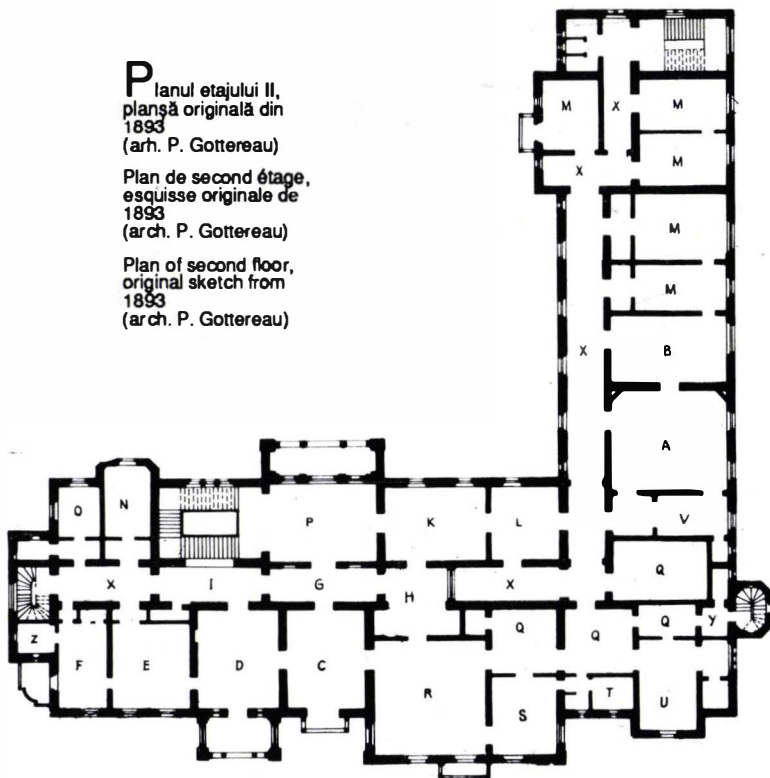

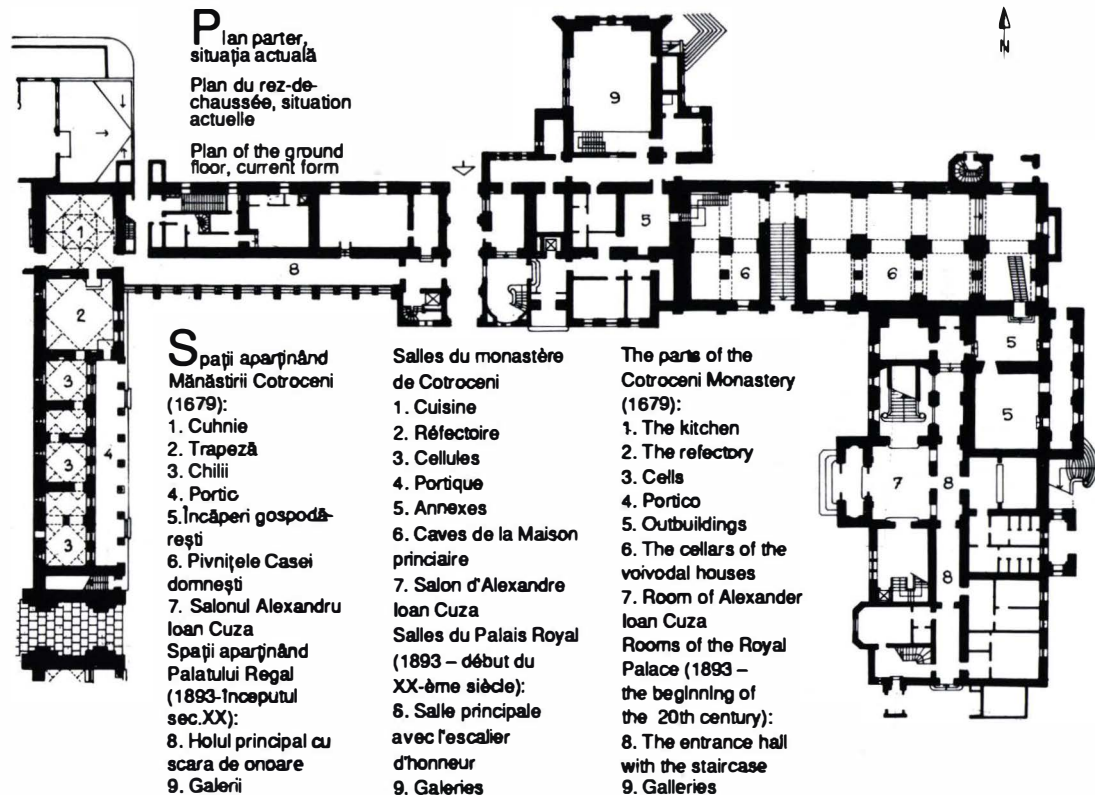
- A - Chambre d'hôte (baroque Marie-Thérèse)
- B - Petit salon (Renaissance)
- C - Petit salon de famille (Louis XV)
- D - Salle des enfants
- E - Chambre des enfants
- F - Chambre de la gouvernante
- G - Galerie (Renaissance)
- H - Antichambre (style indéterminé)
- I - Galerie
- K - Salon
- L - Chambre à coucher
- M - Chambre
- N - Femme de chambre
- O - Petit office pour le service des enfants
- P - Vestibule - Antichambre
- Q - Garderobe & Lingerie
- R - Grande chambre à coucher du prince et de la princesse (style Louis XIV)
- S - Toilette de la princesse (style oriental)
- T - Bain de la princesse
- U - Toilette du prince
- V - Toilette
- X - Galeries
- Y - Bain du prince (style oriental)
- Z - Toilette de la gouvernante

Planul etajului II,
planșă originală din
1893
(arch. P. Gottereau)

Plan de second étage,
esquisse originale de
1893
(arch. P. Gottereau)

Plan of second floor,
original sketch from
1893
(arch. P. Gottereau)

Arhitectul
Grigore Cerchez
(1850-1927)

L'architecte
Grigore Cerchez
(1850-1927)

Architect
Grigore Cerchez
(1850-1927)

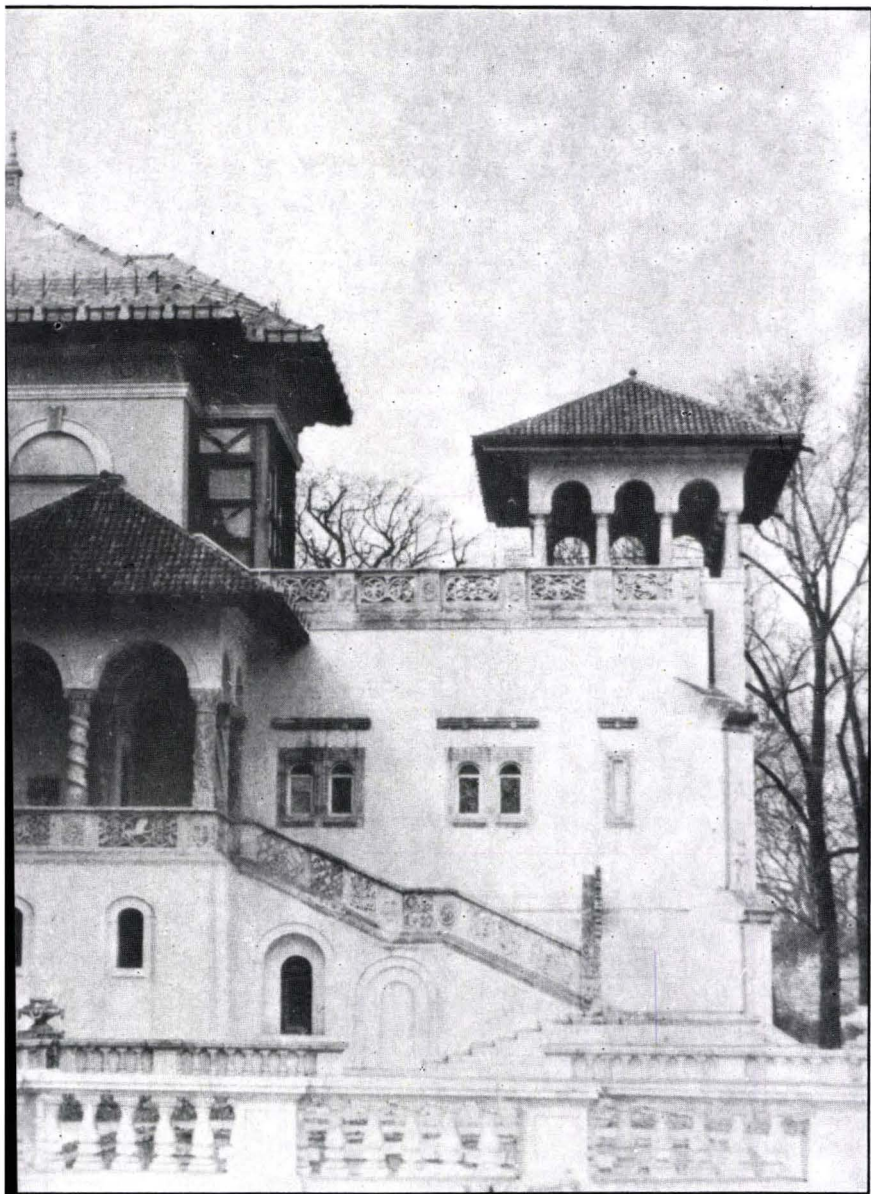

Ansamblul architectural
realizat
de Grigore Cerchez
(vedere estică)

L'ensemble architectural
réalisé suivant les plans
de Grigore Cerchez
(vu de l'est)

The architectural structure
designed
by Grigore Cerchez
(east view)

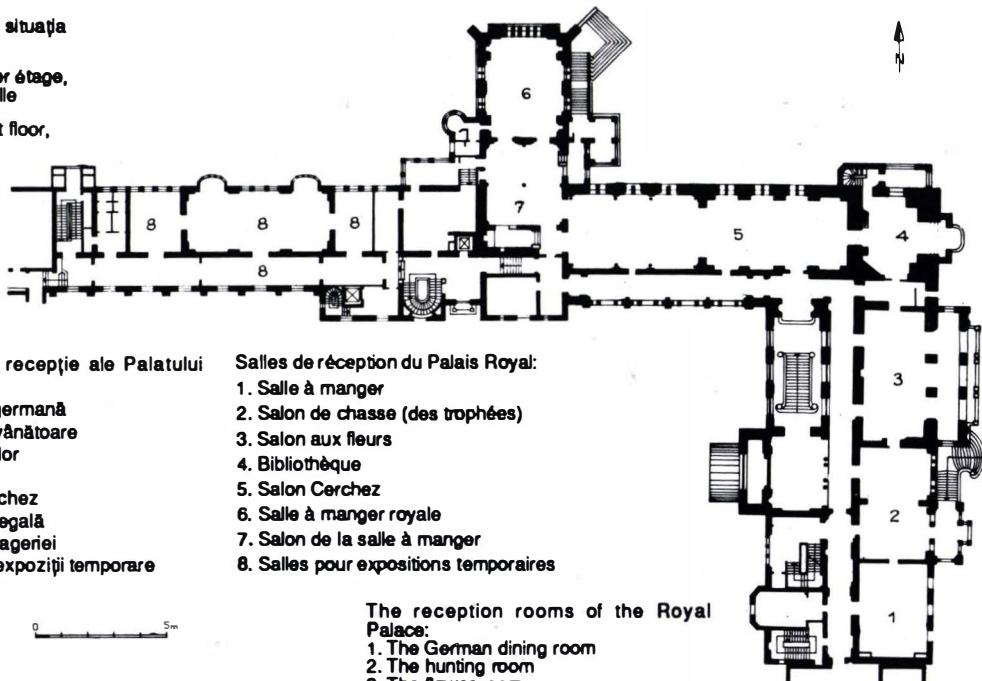

Plan etajul I, situația
actuală

Plan de premier étage,
situation actuelle

Plan of the first floor,
current form

Spațiile de recepție ale Palatului
Regal:

1. Sufrageria germană
2. Salonul de vânătoare
3. Salonul florilor
4. Biblioteca
5. Salonul Cercez
6. Sufrageria regală
7. Salonul sufrageriei
8. Săli pentru expoziții temporare

Salles de réception du Palais Royal:

1. Salle à manger
2. Salon de chasse (des trophées)
3. Salon aux fleurs
4. Bibliothèque
5. Salon Cercez
6. Salle à manger royale
7. Salon de la salle à manger
8. Salles pour expositions temporaires

The reception rooms of the Royal
Palace:

1. The German dining room
2. The hunting room
3. The flower room
4. The library
5. The reception room (Cercez)
6. The Royal dining room
7. The hall of the dining room
8. Rooms for temporary exhibitions

Foisorul cu scară, replică a foisorului lui Dionisie de la mănăstirea Hurezi, ctitoria lui Constantin Brâncoveanu (arch. Grigore Cerchez)

Belvédère avec escalier projeté par Grigore Cerchez, réplique de celui du monastère de Hurezi, fondation de Constantin Brâncoveanu (arch. Grigore Cerchez)

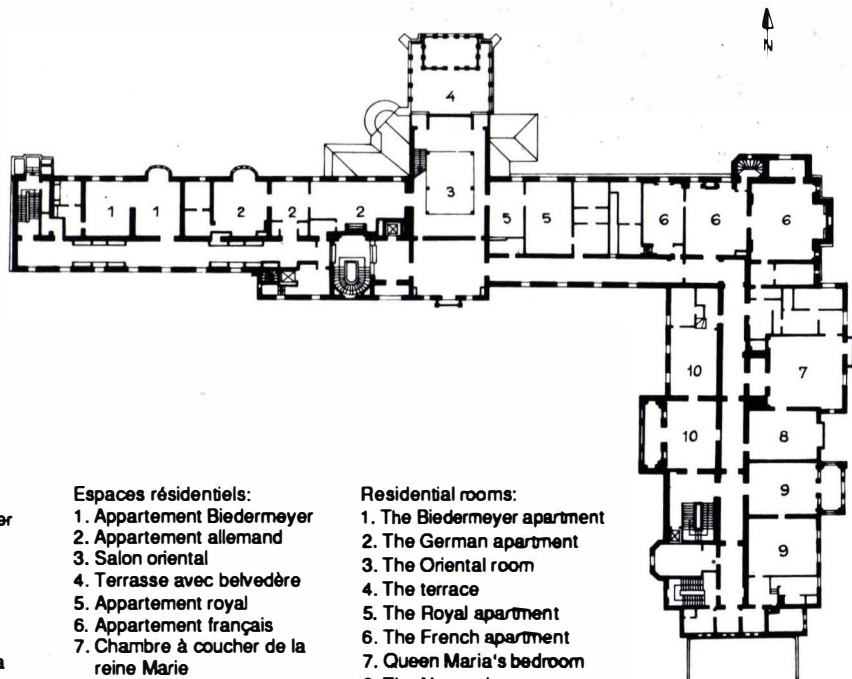
The terrace with staircase, replica of the Dionisie's one from the Hurezi Monastery, founded by Constantin Brâncoveanu (arch. Grigore Cerchez)

Planul etajului II –
situația actuală

Plan du seconde
étage – situation
actuelle

Plan of second floor
– current form

Spații rezidențiale:

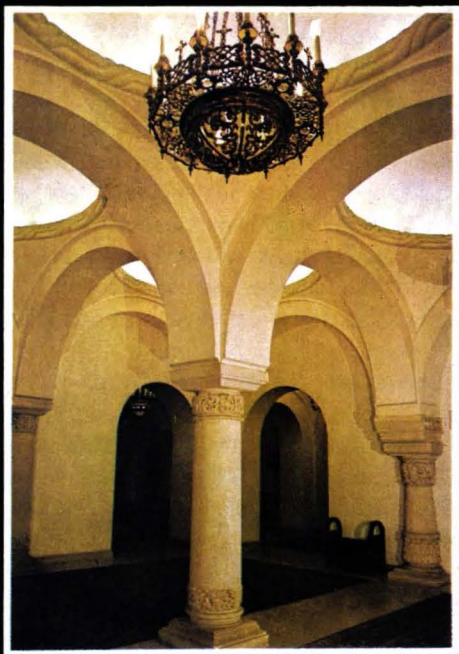
1. Apartament Biedermeyer
2. Apartament german
3. Salon oriental
4. Terasă cu foișor
5. Apartament regal
6. Apartament francez
7. Dormitorul reginei Maria
8. Salonul norvegian
9. Apartament francez
10. Apartament Empire

Espaces résidentiels:

1. Appartement Biedermeyer
2. Appartement allemand
3. Salon oriental
4. Terrasse avec belvédère
5. Appartement royal
6. Appartement français
7. Chambre à coucher de la reine Marie
8. Salon norvégien
9. Appartement français
10. Appartement Empire

Residential rooms:

1. The Biedermeyer apartment
2. The German apartment
3. The Oriental room
4. The terrace
5. The Royal apartment
6. The French apartment
7. Queen Maria's bedroom
8. The Norwegian room
9. The French apartment
10. The Empire apartment

RESTAURAREA

ANSAMBLULUI COTROCENI

Este greu de descris starea dezolantă în care se aflau clădirile și spațiile fostului palat regal de la Cotroceni înainte de cutremurul din 1977, după 37 de ani de la părăsirea lui în urma seismului din noiembrie 1940; dar este aproape de neimaginat tabloul tragic al stării sale lăsat de acel martie '77, devastator: ziduri dizlocate, ziduri prăbușite, grinzi putrezite, scări transformate în grămezi de piatră și lemne, tencuieli crăpate și moloz peste tot. Numai zidurile de început ale pivnițelor păreau nezdruincinate. Ele au constituit imbold și încurajare într-un demers ce se anunța foarte anevoios. Complexitatea situațiilor a impus adoptarea unei metodologii de lucru diferențiate, în funcție de cantitatea de informații pe care o oferea zona analizată; acestea erau fie direct receptate, *in situ*, fie din documentația ce trebuia descoperită și parcursă în ritm alert. Pentru cele în care a lipsit acest sprijin, s-a recurs la asocieri integratoare prin raportare la opțiuni stilistice ale timpului aceluia, ori ale comanditarului.

Metodologia, odată definitivată, a fost structurată pe mai multe paliere distincte.

1) – Prioritatea firească au avut-o zonele în alcătuirea cărora existau vestigii ale ctitoriei de început.

Zidurile cantacuzine, fie din subsol, fie de la suprafața solului, au fost sursa ce părea nesecată la un moment dat prin surprinzătoarele detalii descoperite cu prilejul lucrărilor de înlăturare a tencuielilor coșcovite. S-au determinat astfel sistemele constructive practicate în acel timp pentru elementele portante (stâlpi, arce și bolți la pivnițe și la chilii). Au fost aduse la lumină ferestrele originare ale chiliilor, obturate la intervenția lui Gottereau, cele noi dorindu-se axate în intercolonamentul porticului, distrugând astfel o serie de lunete sau bolți din interior. Cu acest prilej, s-a depistat și sistemul de fixare a ferestrelor în zidării (tocurile se montau înaintea ridicării pereților, în locaș special practicat pentru ele). Prin faptul că urma lor era lăsată și în arcul turtit de la partea superioară, s-a putut infirma teoria prin care se susține că, în perioada brâncovenească, arcul avea funcție de buiandrug, fereastra având tocul liniar la partea superioară. Tot la ferestre s-a descoperit modul de dispunere a cărămizilor pe cele două verticale laterale, de regulă evazate spre interior, pentru a nu împiedica pătrunderea luminii, dar și spre a asigura deschiderea corectă a ușilor sau ferestrelor cu arc la partea superioară. Folosindu-se la golurile acestora cărămizi rectangulare, pe un colț ce forma un unghi obtuz, se realiza o vibrație de denticuli de un efect deosebit. Au fost descoperite, de asemenea, în zidurile medievale, tot felul de firide și arcade, unele parțial modificate, dar nu s-a reușit să se găsească ușile de

intrare în chilii. Aceasta în pofida faptului că chiliile erau evident structurate pe schema casei tradiționale cu tindă și câte o cameră de o parte și de alta a ei. Cota de nivel a pardoselii, deși este mai coborâtă decât a porticului, ni se pare verosimilă, deoarece cea a incintei era cu circa 1 m mai jos. Există totuși, în mod firesc, o reținere, determinată de cota de călcare a porticului, ale cărui coloane și-au păstrat dimensiunile. O situație fericită s-a întâlnit la chilii, cărora li s-au putut descoperi bolțile (la multe dintre ele erau mascate de plafoane false din grinzi și scânduri). O singură excepție: ultima chilie dinspre sud nu a mai avut boltă din cărămidă, situație în care, plecând de la marcajul vizibil pe pereți, s-a realizat o boltă din rabiț, zugrăvită în alb, spre a se diferenția clar de cele originare.

Tot o restituire s-a efectuat și la turnul-clopotniță, la care prin înlăturarea bosajelor de pe soclul acesteia (realizate, cu prilejul lucrărilor de renovare a caselor domnești în 1893, cu cărămizi mari folosite în acel timp), au fost puse în valoare cărămizile speciale folosite de meșterii vremii în afara celor dreptunghiulare: cu latura mică în semicerc sau în sfert de cerc intrat. Prin restaurare, ele și-au găsit exprimarea firească în alcătuirea bolților și respectiv la nașterea arcelor din fațade.

Ar fi de menționat faptul că, la această categorie de vestigii, intervențiile impuse de consolidarea elementelor structurale s-au făcut în general prin injectări, când a fost vorba de fisuri de profunzime, în special la arce. În mod deosebit, ar fi însă de relevat efectuarea unor ample lucrări de subzidire la cuhnie, una dintre cele mai valoroase piese ale ansamblului.

2) – O altă categorie de intervenții este reprezentată de zonele pe care le-a remodelat arh. P. Gottereau inițial și apoi diferiți constructori* care au lucrat și care au dus la situații limită din punct de vedere static. În raport cu avaria constatată, s-a avut în vedere alterarea stării inițiale în măsură cât mai mică, dar asigurându-se o corectă comportare la solicitări orizontale și gravitaționale.

Din acest punct de vedere, ar fi de relevat o asociere cu totul eterogenă de sisteme constructive la planșee. Alături de grinzi din lemn, foarte robuste, dar putrede pe reazeme, s-au folosit grinzi din profile metalice (care nu au constituit elemente orizontale rigide și au permis deplasări ale pereților exteriori, vizibile în mod evident în special la etajul II, pentru a nu mai vorbi de zona cu etaj III, care s-a prăbușit) și chiar planșee din beton armat.

* De exemplu, firma cu o îndelungată activitate la palat a fost Pietro Axerio, cu sediul în București, pe Calea Plevnei.

Mulți pereți au fost realizați din rabiț ori șipci și trestie, alternând cu ziduri din cărămidă. Evident că nu au putut fi păstrate astfel de soluții, mai ales că încăperile delimitate de aceste elemente nu aveau nici un fel de finisaje particulare. Este fără putință de tăgadă că arhitectul P. Gottereau a căutat să răspundă cât mai corect temei date de comanditar. În acest sens, a intervenit cu traversa din trei arcade de la salonul florilor, precum și cu seria de stâlpi de susținere din pivnița mare. Prin poziția lor a fost tăiat arcul principal exact la cheie, pe stâlpi descărcându-se zidăria portantă a două niveluri. Pentru o corectă integrare a acestei prezențe în cadrul armonios al atmosferei pivnițelor, stâlpii de beton au fost refăcuți, placați cu cărămidă aparentă și flancați de cele două arcade adiacente lor.

3) – O abordare particulară s-a adoptat pentru spațiile lipsite de o anume tratare decorativă, spații fără identitate stilistică în momentul începerii lucrărilor de restaurare.

Între acestea ar fi trei grupe distincte:

- a) – încăperi în care s-au putut identifica unele detalii specifice unui stil (salonul florilor, sufrageria germană, dormitorul apartamentului francez).
- b) – spații secundare nedecorate, subordonate unora cu decorație relativ bine conservată (galeria de la parterul holului principal și cea de la etaj, în care s-au preluat, atât la pereți și plafoane, cât și la pardoseli, decorațiile holului); astfel, la pereți s-au prevăzut panourile cu profile din ipsos identice cu cele ale holului; au fost refăcute integral plăcile din stuco-marmură – care de altfel fuseseră sparte și în holul principal pentru realizarea unor lucrări de instalații – pilaștri, ancadrame de uși etc. De asemenea, coridoarele de la etaj, inițial simple culoare, zugrăvite cu humă, sau cele trei saloane de la etajul I în care s-a preluat decorația specifică a arhitectului Cerchez.
- c) – spații lipsite total de decorații și fără nici un posibil martor în documentația iconografică. Pentru unele, o prețioasă orientare au constituit-o precizările din planurile arh. P. Gottereau. Coroborat cu acestea s-a căutat o recompunere ambientală care să se integreze fie în gama de opțiuni estetice ale reginei Maria, fie ale celor de până la ea. S-au creat astfel unele interioare noi (la etajele II și III) a căror matrice să fie universul stilistic al arh. Paul Gottereau ori cel al arh. Grigore Cerchez (budoarul și baia dormitorului reginei Maria, încăperile de la etajul III etc.).

S-a optat pentru soluția de asimilare a situației spațiilor nou decorate, din Palatul Cotroceni, cu atmosfera și spiritul eterogen al altor clădiri

amenajate în aceeași perioadă (Castelul Peleş sau Castelul Bran ori cel de la Balcic și altele).

4) – Un alt aspect al metodologiei adoptate în restaurare îl reprezintă spațiile în care vestigiile existente constituiau un fond deosebit de valoros, necesitând însă o revitalizare.

Etapele de restaurare de la Castelul Peleş au fost îndreptar în investigarea tuturor elementelor din lemn, a unor stâlpi și grinzi, cât și pardoseli ori piese decorative. Astfel, constatându-se de exemplu infestarea parchetului de stejar din biblioteca regală, s-a investigat în amănunțime și lambrisajul realizat din lemn de ulm. Demontându-se piesă cu piesă, s-a constatat că, din fericire, ulmul era perfect sănătos, fapt care a permis să se refacă acest spațiu cu decorația sa stil Henric al II-lea, cu piesele inițiale, deci, în totalitate autentic. Nu același lucru s-a petrecut cu dormitorul reginei Maria. La acesta, frizele decorative din lemn, dintre arcele principale, erau grav atacate de bacterii. Se spune că materialul ar fi fost adus de la un castel din Italia. Probabil că, remontându-se într-un alt microclimat, s-au creat condiții favorabile dezvoltării acestor microorganisme. Ca atare, ele au fost cu fidelitate refăcute, stângăcia sau vernacularitatea ca morfologie a reprezentărilor constituind o dificultate pentru meșterul sculptor*.

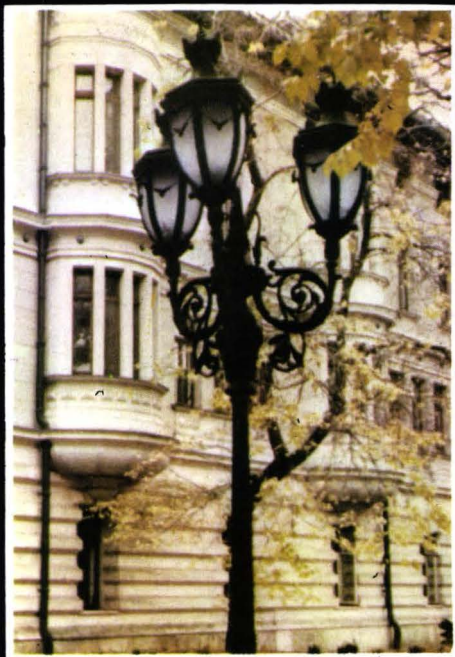
În mod similar s-a procedat și în cazul pieselor din lemn de la salonul de pictură, unde lemnul de brad a trebuit să fie înlocuit, între altele, și din cauza acțiunii vopselei de ulei cu care fusese acoperit.

O piesă de mare prețiozitate este, fără îndoială, micul salon norvegian, realizat integral din lemn de pin bogat sculptat, cu scene și personaje din mitologia scandinavă. Lemnul prezenta numeroase crăpături în lungul fibrei, care au fost remediate de aceiași meșteri sculptori. S-a făcut și aici controlul riguros biologic al materialului lemnos. Similar cu cele întâmplătoare la camera alăturată – dormitorul reginei – s-a descoperit, dincolo de carcasa din lemn, o decorație deosebit de frumoasă la plafon – soluția inițială creată de arhitectul Paul Gottereau –, dar foarte deteriorată din cauza structurii necorespunzătoare.

Demontată cu grijă, aceasta a fost reutilizată într-un salon adiacent, în care nu s-a mai găsit nici o urmă din decorația originală.

*Demontarea acestora a avut însă darul de a dezvălui, sub coaja de rabiț a pereților, decorația celtică a fostului dormitor: o serie de colonete și ornamentația parietală finisată cu argint patinat.

GHID

MUZEUL NAȚIONAL COTROCENI

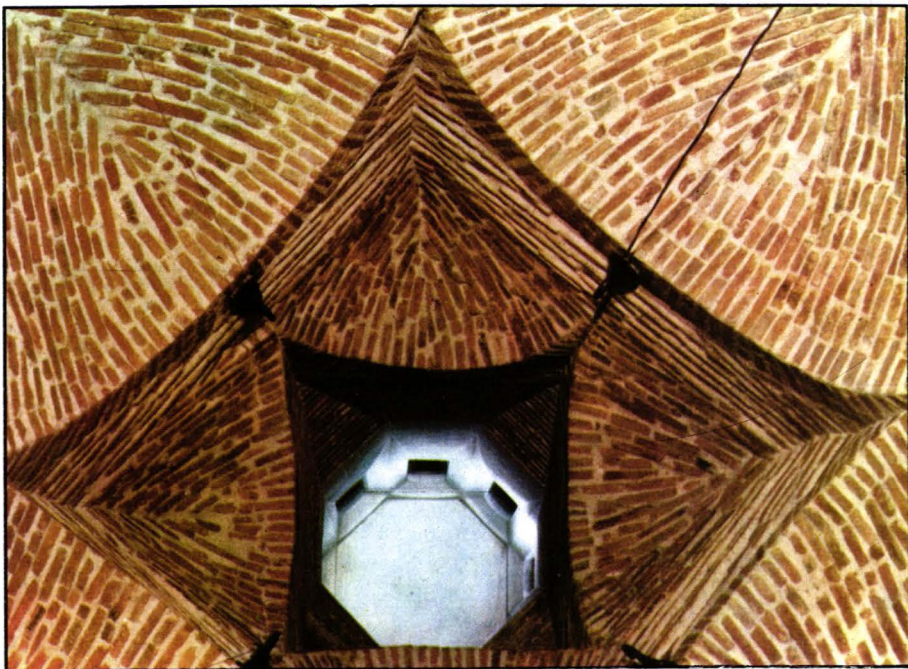
In cadrul Muzeului Național Cotroceni, spațiile medievale reprezintă un veritabil tezaur istoric și artistic. Vicisitudinile naturii și frământările politice au dus la repetate transformări ale majorității construcțiilor vechi.

Demolarea bisericii Cotroceni (iunie 1984)

La démolition de l'église,
(Juin 1984)

The demolition of the church
(June 1984)

Cuhnia mănăstirii
Cotroceni – sistemul de
boltire

La cuisine de Cotroceni –
la roussure

The kitchen of Cotroceni –
the vaulting system

În 1893, cu ocazia construirii palatului regal, o parte a clădirilor mănăstirești și a caselor domnești a fost dărâmată. După mai bine de 300 de ani de existență, biserica de la Cotroceni a fost și ea demolată în 1984. Materialul litic a fost depozitat la mănăstirea Cernica; pietrele de mormânt și portalul au fost păstrate la Cotroceni, iar osemintele Cantacuzinilor, așezate în mici racle, se află acum la biserica Fundenii Doamnei din București. Aproximativ 80 m² de frescă extrasă din interiorul bisericii, obiectele de cult și mobilierul, care au fost depozitate la Muzeul Național de Artă din București, sunt în curs de restaurare. Perimetrul fundațiilor a fost însă în întregime conservat, iar acestea marcate.

În cadrul circuitului de vizitare sunt cuprinse următoarele spații: cuhnia, trapeza, chiliile, pivnița

mare cu încăperi la extremitățile ei și pivnița mică. Restaurarea arhitecturii medievale s-a desfășurat concomitent cu aceea a palatului regal, între 1977-1983, zidăria aparentă fiind aici soluția cea mai expresivă - pentru a surprinde tehnica de construcție de la sfârșitul secolului al XVII-lea, ingeniozitatea și acuratețea detaliilor de arhitectură armonios împletite cu rezolvarea funcțională a fiecărui spațiu.

Calitatea remarcabilă a restaurării și meșteșugul deosebit al constructorilor medievali a permis zidurilor să înfrunte mai multe secole, dovedind o soliditate excepțională.

Încununarea măiestriei constructorilor medievali o reprezintă, pentru spațiile conservate actualmente în cadrul muzeului, sistemele de boltire care ating echilibrul de excepție dintre competența tehnică și valoarea artistică.

1) *Cuhnia* este o încăpere reprezentativă pentru arhitectura medievală muntenească. Planul încăperii este aproape pătrat (7, 10 x 7,90 m), zidurile masive susținând un sistem de boltire impresionant.

Costumul funerar al
Smarandei Cantacuzino
(m 1729)

L'habit mortuaire de
Smaranda Cantacuzino
(m en 1729)

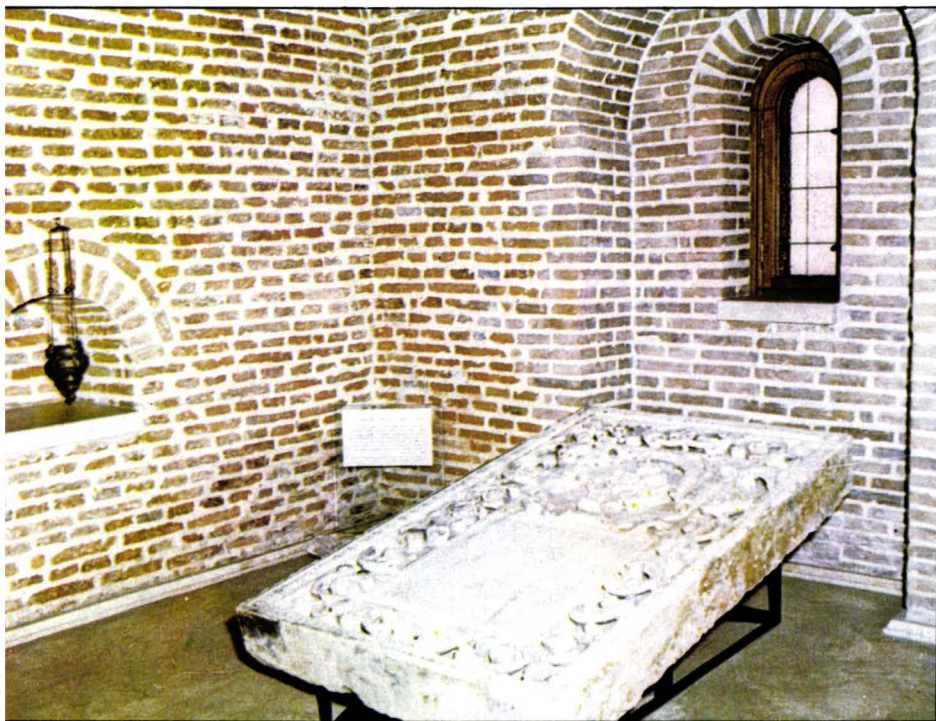
Smaranda Cantacuzino's
funeral dress
(d 1729)

Trapeza mănăstirii
Cotroceni

La réfectoire de Cotroceni

The refectory of the
Cotroceni monastery

Chile – latura estică a incintei mănăstirii Cotroceni

Cellule monacale de l'aile est du cloître du monastère de Cotroceni

Monastic cell on the east wing of the courtyard at the Cotroceni monastery

Ingenioasa suprapunere a celor patru niveluri de arce diagonale cu trompe de colț reduce spațiul ei la un turn-lanternou de plan octogonal, cu rol de iluminare și ventilație. Acest sistem de boltire individualizează cuhnia de la mănăstirea Cotroceni între construcțiile similare de la mănăstirile bucureștene Plumbuita, Mogoșoaia, Văcărești.

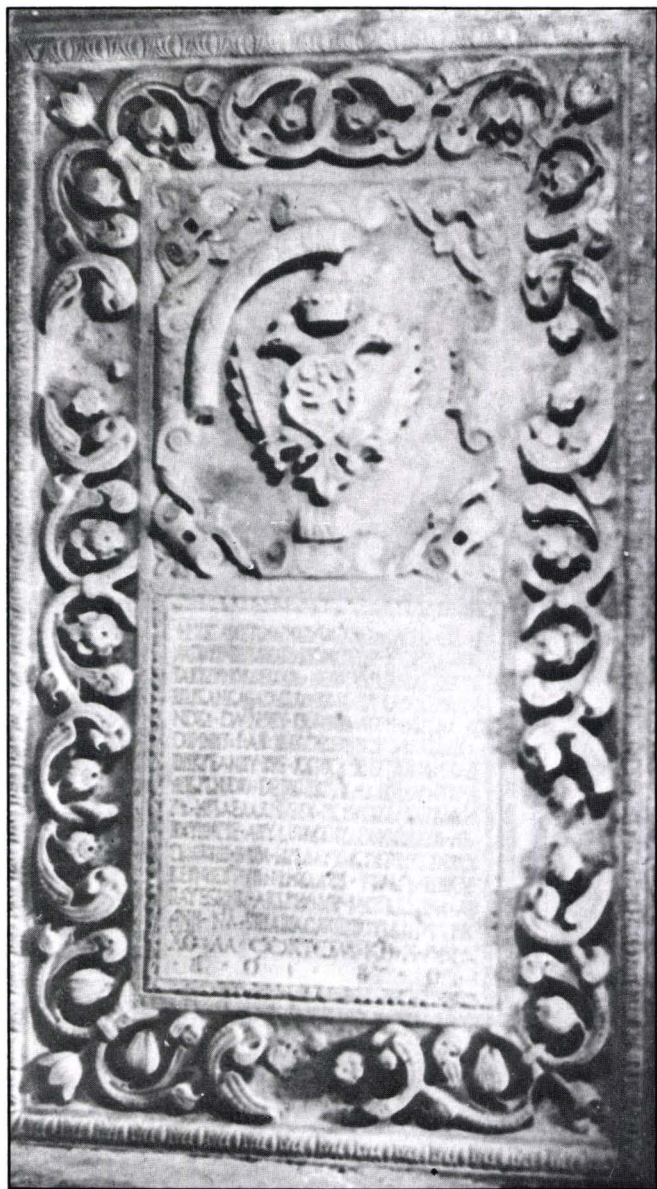
Este amenajată ca spațiu muzeal care rememorează documentar și arheologic istoria Cotrocenilor în întreaga ei complexitate din epoca medievală.

2) *Trapeza* este integrată șirului de chilii de pe latura vestică, comunicând direct cu exteriorul și cuhnia. Sistemul de acoperire printr-o boltă cu penetrație, cu o

Piatra tombală
a lui Șerban
Cantacuzino

La pierre tombale
de Șerban
Cantacuzino

Șerban
Cantacuzino's
gravestone

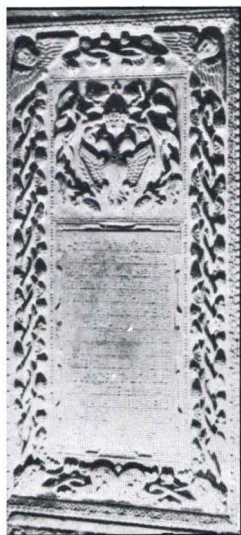

Pivnița mare a mănăstirii Cotroceni (accesul dinspre incintă)

La grande cave du monastère de Cotroceni (l'entrée de la cour intérieure)

The greater cave of the Cotroceni monastery (entrance from the inner courtyard)

Piatră tombală – Matei Cantacuzino (m 1865)

La pierre tombale de Matei Cantacuzino (m en 1865)

Gravestone of Matei Cantacuzino (d 1865)

deschidere de cca 7 m, atrage atenția mai ales prin riguroasa dispunere a cărămizilor. Zonele refăcute sunt extrem de puține datorită aceleiași remarcabile tehnici a construcțiilor medievale care a permis menținerea aproape intactă a pereților și a bolții. Inițial a fost folosită ca sală de mese pentru călugării mănăstirii Cotroceni, al căror număr nu a fost niciodată prea mare, dat fiind statutul oarecum diferit al acestui așezământ religios, comparativ cu al altor așezăminte călugărești din Țările Române. Investigațiile făcute indică și o etapă ulterioară în care această încăpere a fost transformată în bucătărie (sau patiserie).

Amenajarea muzeistică actuală reprezintă un prim act de restituire istorică după tragica dispariție a bisericii de la Cotroceni. Este expus aici inventarul funerar provenit din morminte, constând în obiecte de podoabă, obiecte funerare de cult, cuie și pioaneze de la câteva sicrie, precum și costumul domniței Smaranda, nepoata lui Șerban Cantacuzino, piesă vestimentară remarcabilă prin vechime și prin tehnica restaurării.

3) *Chiliile* au fost ridicate o dată cu celelalte spații ale mănăstirii, destinate călugărilor care urmau să o îngrijească permanent, conform dorinței exprimate de Șerban Cantacuzino în hrisovul de ctitorire (1682).

Arhitectura interioară, conservată integral, reflectă același echilibru remarcabil, rezultat din adecvarea sistemului constructiv la dimensiunea spațiului.

Dispuse inițial de o parte și de alta a turnului-clopotniță, precum și pe latura sudică a curții medievale, puteau găzdui, după mărturia lui E.

Chisthull – oaspete al mănăstirii Cotroceni la 1702 – „vreo patruzeci de călugări...”. Cutremurul din 8 mai 1738 a distrus șirul de chilii dinspre miazăzi, ulterior ridicându-se aici casele egumenești. Peretele exterior

al chiliilor are o grosime redutabilă (cca 1 - 1,20 m). Fațada spre incintă era formată dintr-o galerie de coloane din piatră.

Ca spațiu muzeal, aceste încăperi rememorează – exceptând prima chilie – momente din istoria României în a căror desfășurare Cotrocenii a fost implicat într-o mare măsură (1821, 1848, 1852-1866).

Prima chilie din circuitul de vizitare este destinată ctitorului Cotrocenilor, Șerban Cantacuzino. O impresionantă piatră de mormânt din marmură albă, care a acoperit osemintele domnitorului aproape 300 de ani, îndeamnă la reculegere. Textul pisaniei, scris în limba română cu caractere chirilice, consemnează în cuvinte simple vremelnica existență pământească a acestui mare domnitor, decedat la 28 octombrie 1688, la vârsta de 54 de ani. Deasupra textului se află stema voievodală reprezentată prin acvila bicefală care susține o coroană – simbol al descendenței imperiale bizantine a neamului Cantacuzinilor – pe al cărei piept este redat corbul având crucea creștină în cioc – emblema medievală a Țării Românești. Un chenar bogat sculptat în altorelief cu motive vegetale creează o veritabilă dantelărie în marmură.

4) *Pivnițele medievale*

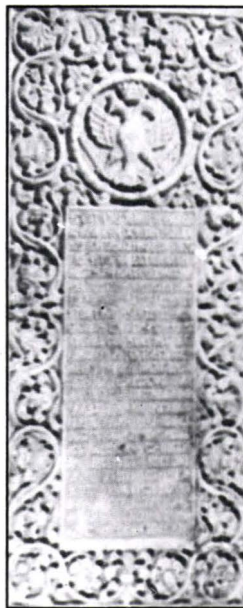
A. *Pivnița mică*, aflată pe latura nordică a incintei, se compune dintr-un compartiment unic, acoperit cu o boltă semicilindrică pe arcuri dublouri. Gârliciul, boltit rampant, asigură accesul (azi, interior) din apropierea cuhniei. Deasupra lui, la nivelul parterului, o fereastră înzidită, cu arc în mâner de coș la partea superioară, marchează un fragment păstrat din zidăria medievală.

B. *Pivnița mare*, rezolvată arhitectural conform tipologiei caracteristice celei de a doua jumătăți a secolului al XVII-lea, este un spațiu dreptunghiular foarte amplu, ocupând aproape întreaga suprafață a

Piatră tombală –
lordache Cantacuzino
(m 1692)

La pierre tombale de
lordache Cantacuzino
(m en 1692)

Gravestone of lordache
Cantacuzino (d 1692)

caselor domnești, ajungând în înălțime până la nivelul etajului întâi, unde se desfășura locuința propriu-zisă. Se compune din două compartimente dispuse de o parte și de alta a gârliciului de acces. Compartimentul din stânga intrării, primul care se parcurge în circuitul de vizitare, este relativ pătrat, având în centru o pilă masivă de zidărie; două bolți semicilindrice, cu arce dublouri, acoperă spațiul.

Compartimentul din dreapta gârliciului, dreptunghiular, este împărțit, printr-un șir de trei pile din zidărie de cărămidă, în două travei egale, boltite, cu bolți semicilindrice pe arce dublouri. În acest spațiu,

Piatră tombală –
Radu Cantacuzino
(m 1715)

La pierre tombale de
Radu Cantacuzino
(m en 1715)

Gravestone of Radu
Cantacuzino (d 1715)

amenajat ca lapidarium, sunt expuse 5 pietre tombale, precum și principalele componente arhitectonice provenite din demolarea lăcașului religios.

Primul cantacuzin îngropat în biserica de la Cotroceni a fost Matei Cantacuzino, frate mai mic al ctitorului, decedat la 23 decembrie 1685, la vârsta de 37 de ani.

Este cea mai masivă dintre pietrele tombale expuse, executată din marmură albă de o calitate deosebită.

Zona centrală este acoperită cu textul pisaniei, scris cu caractere chirilice, care subliniază durerea produsă familiei de această prematură dispariție. În partea superioară este reprezentată emblema familiei Cantacuzino (acvila bicefală); colțurile chenarului bogat decorat cu elemente vegetale sunt marcate de doi îngeri și doi mascheroni, combinații decorative care anunță, într-o manieră sobră, noua epocă artistică de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor.

O altă piatră de mormânt a acoperit trupul lui Iordache Cantacuzino, frate al domnitorului, decedat la 8 iunie 1692. Placa de marmură albă cuprinde în zona centrală un text chirilic, iar în medalion este redată emblema cantacuzină pe care apare o cruce. Decorul chenarului care încadrează textul este modelat în altorelief, constând din flori și frunze armonios îmbinate.

Piatra de mormânt a lui Radu Cantacuzino, fiul renumitului Constantin Cantacuzino-stolnicul, decedat la 25 februarie 1715, executată din marmură albă, masivă, are cea mai bogată decorație. Zona centrală cuprinde textul pisaniei, scris cu caractere chirilice, deasupra căruia veghează o mică cruce ortodoxă; cele patru colțuri ale textului sunt încadrate de capete de îngeri. Un chenar separat, situat deasupra pisaniei, prezintă o compoziție plastică deosebită: doi îngeri susțin cu o mână o coroană vegetală în care se află emblema cantacuzină, iar cu celălalt braț o coroană imperială. Decorația benzii de pe margini, bogată și rafinată,

→
Coloanele
pronaosului bisericii
Les colonnes du
narthex
Columns of the
narthex

combină frunze și flori stilizate care susțin la partea inferioară un cap de înger. Marginile sunt decorate cu frunze de stejar stilizate, element ce apare frecvent la pietrele tombale ale Cantacuzinilor din biserica de la Cotroceni. Cea de-a patra piatră de mormânt a aparținut lui Constantin, nepotul stolnicului, al cărui tată, Radu, fusese îngropat în biserica de la Cotroceni. Placa din marmură albă, de dimensiuni mai mici decât celelalte, consemnează în textul pisaniei dramatica dispariție a acestui vlăstar cantacuzin, în 1729, la doar 22 de ani. Deasupra textului este redată în medalion, lucrat în alto-relief, acvila bicefală surmontată de capul unui înger înaripat, iar în partea inferioară este reprezentat un craniu. Motivul decorativ al chenarului, lucrat în aceeași tehnică a reliefului accentuat, care impresionează în mod deosebit la această piesă tombală, se compune din motive vegetale și florale.

Aceste pietre de mormânt, alături de celelalte fragmente litice aparținând bisericii cantacuzine, rămân martori ai istoriei unei familii și unei epoci, fiind în același timp exemplificări remarcabile ale constituirii și dezvoltării unui nou stil de decorație în piatră.

5) Portalul bisericii de la Cotroceni

O remarcabilă realizare a artei religioase muntene din secolul al XVII-lea o reprezintă portalul din piatră aflat

Fragment din brăul median original al bisericii

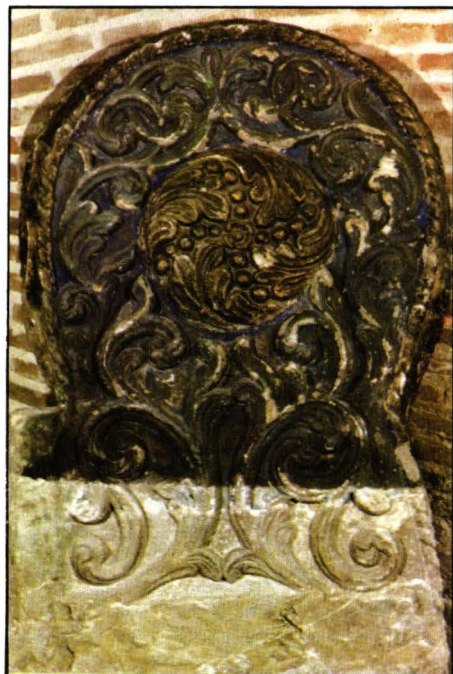
Fragment de la ceinture mediane originelle de l'église

Fragment of the original frieze from the church

odinioară la intrarea în sfântul lăcaș ortodox de la Cotroceni. Salvat integral în momentul dărâmării așezământului, el ne amintește azi de înalta măiestrie a meșterilor de biserici din vremea lui Șerban Cantacuzino. Având întreaga suprafață bogat ornamentată, el delimitează golul ușii terminat în acoladă aplatizată. Două capete de heruvimi, încadrați de aripi ample, marchează colțurile superioare. Montanții laterali sunt acoperiți de o sculptură cu motive vegetale foarte mărunte, asemeni unui filigran. La bază, de o parte și de alta a ușii, sunt redați doi lei simbolici.

Pisania, încadrată de un chenar simplu, este parte integrantă a portalului, având în centrul ei, în medalion, stema cantacuzină și următorul text: „Această svântă și dumnezeiască mănăstire zidită iaste de în temelia ei până în săvârșit întru proslăvirea și mulțumirea numelui preasvintei și unii dumnezeeești firi Troiței și întru slava și lauda svintei de Dumnezeu Născătoarei Fecioarei Mariei, a căreia și hramul Dormirei acesta iaste, de prealuminatul și slăvitul domn Io Șerban Voevodu, adevăratul nepot răposatului Radu Șerban Voevodu, strămoșilor, moșilor, părinților și măriei sale vecinică și fericită pomenire dând și laudă nemoartă marelui și bătrânului lui neam pre bună faptă înnesăvârșit lăsându. Începutu-se a se zidi la cursu anilor 7187 (1679) maiu 26.”

În acest spațiu sunt expuse și fragmente ale impresionantelor coloane din pronaosul bisericii, porțiuni din brâul medieval al edificiului – descoperit cu ocazia demolării – arcele sculptate ale proscomidiei și

Consola amvonului
bisericii

Console de l'ambon de
l'église

The pulpit console

Casele domnești –
spații păstrate și incluse
în arhitectura palatului
regal

La maison princière –
des chambres
préservées et incluses
dans l'ensemble du
palais royal

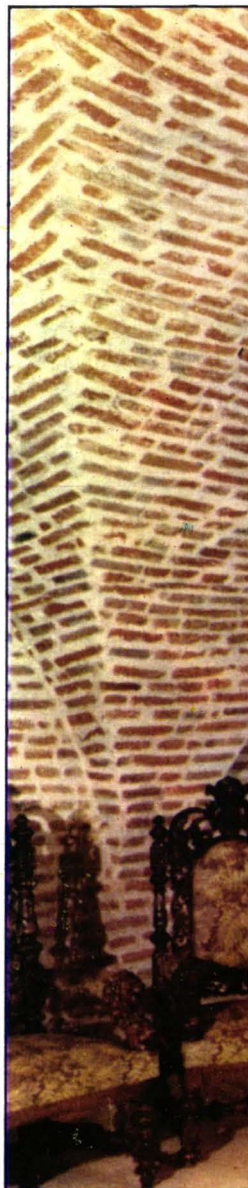
The princely house –
rooms preserved and
included in the structure
of the royal palace

diaconiconului, consola
amvonului și elemente
arhitecturale ce au aparținut
fostei ctitorii cantacuzine.

Diapozitive cu imagini relevante
ale frescelor care au împodobit
biserica în interior completează setul de imagini
fotografice care prezintă porțiuni ale interioarelor și
exterioarelor bisericii.

O lespede de mormânt de dimensiuni mai mici,
aparținând unuia dintre copiii reginei Maria și ai regelui
Ferdinand, principele Mircea, decedat la vârsta de 5 ani,
și al cărui mormânt s-a aflat în biserica Cotroceni,
încheie un arc peste timp al destinelor umane care
și-au legat numele de Cotroceni.

Înainte de a intra în pivniță, ca și după ce ieșim de
aici, parcurgem câteva încăperi de mici dimensiuni,
acoperite cu bolți joase, semicilindrice și cu penetrații, a
căror arhitectură interioară a fost în întregime păstrată.
Prin restaurare s-a optat și aici pentru păstrarea
aparentă a zidăriei din cărămidă. Aparțineau reședinței
cantacuzine, fiind singurele spații aflate la parter având
legătură directă cu incinta. Aici sunt expuse câteva
măturii care îi privesc pe Alexandru Ioan Cuza și Elena
Doamna în timpul șederii la Cotroceni. Un interes
deosebit îl prezintă sabia dăruită de principele Serbiei,
Mihai Obrenovici, domnitorului Alexandru Ioan Cuza în
semn de recunoștință pentru sprijinul acordat în 1862
tranzitului a peste 30 de mii de arme din Rusia către
Serbia. Pe lama sabiei (a cărei imagine o reproducem
pe coperta a IV-a) este gravată inscripția: *Amicus
certus in re incerta* (Prieten sigur în vremuri nesigure).

Subliniind modestia spațiului restrâns ce a fost afectat holului de onoare al palatului regal, rezolvarea volumetrică pe două niveluri, precum și abundența decorației, ce acoperă practic toate componentele arhitecturale, reușesc să creeze efectul scontat, de monumentalitate și somptuozitate. Intrarea propriu-zisă, o amplă arcadă semicirculară, este protejată la exterior de un baldachin din fier forjat îmbogățit cu elegante motive ornamentale. Un windfang de mici dimensiuni asigură legătura cu holul, delimitat de arcade identice intrării. Decorația

Marchiza intrării
principale

Marquise de l'entrée
principale

The glass porch of the
main entrance

Holul de onoare

La grande salle de l'entrée

The grande entrance hall

arhitecturală, mai reținută la primul nivel, se extinde la nivel superior pe întreaga suprafață parietală și pe plafon. Pilaștrii din stuco-marmură încadrează arcadele acestui registru și susțin friza. Busturi feminine de putti grațioși și simboluri ale abundenței alternează cu nișe ce adăpostesc urne clasicizante sprijinite pe console fitomorfe sau cartușe ornamentale.

Holul de onoare

La grande salle
d'entrée

The grande entrance
hall

Holul de onoare - scara monumentală

La grande salle d'entrée - l'escalier

The grande entrance hall - the staircase

Holul de onoare –
vitrălii

La grande salle d'entrée –
les vitraux

The grande entrance hall –
stained glass windows

Friza decorativă este formată cu șiruri de ove, denticuli interpreți, volute, consolete cu frunze de acant, știuleți de

porumb, toate realizate în stucatură parțial aurită.

Scara monumentală, din marmură italiană de Cibolino și stuco-marmură, face legătura cu primul nivel al palatului, care adăpostește saloanele oficiale.

Vitraliile ferestrelor, executate de un colectiv condus de meșterul V. Broscăuțeanu, într-o dominantă de ocruri, cuprind scene din legenda meșterului Manole.

Un lung coridor al cărui spațiu este ritmat prin intermediul unor coloane adosate și pilaștri, încununați cu capiteluri compozite și realizate în stuco-marmură, plăsmuit în același stil cu holul de intrare, dar a cărui expresie ornamentală este mai reținută, ne îndreaptă pașii spre prima încăpere a palatului: *sufrageria germană*.

Holul de onoare –
coridor la etajul I

La grande salle
d'entrée – coridor au
premier étage

The grand entrance
hall – corridor
on first floor

Decorată în stilul neorenașterii germane, sufrageria a fost restaurată conform concepției decorative a arhitectului Paul Gottereau. Ea reflectă gustul impus de regele Carol I în prima perioadă de construcție a palatului (1893-1895). Plafonul original, casetat, se îmbină armonios cu lambriurile și ancadramentele din lemn sculptat și parțial aurit ale ușilor și ferestrelor și cu panourile de papier-marché, care au fost executate pornind de la un martor original. Desenul a fost preluat ca un leit-motiv în vitralii și pe frumoasele draperii vișinii. Impozantul șemineu, executat din marmură roșcată de Muri (Albania), a fost plasat pe locul fostului șemineu.

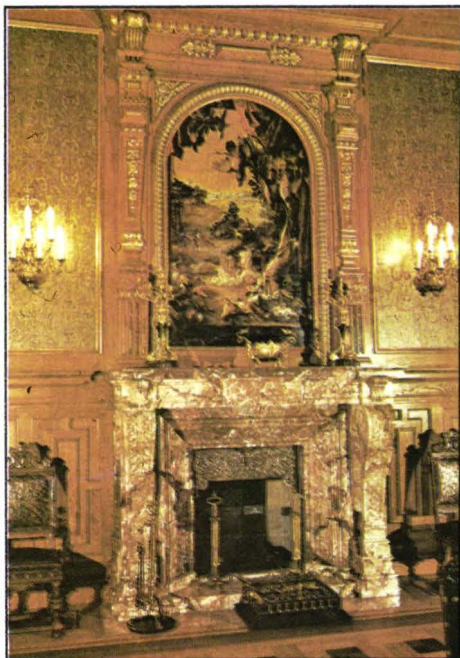
Masa și scaunele provin din patrimoniul regal; de altfel, pe scaune vom găsi încrustat cifrul regal.

Sufrageria –
neorenaștere
germană

La salle à manger en
style néorenaissance
allemande

The German
neo-Renaissance
dining room

Șemineu
La cheminée
Fireplace

Atmosfera de Renaștere este întregită de cele două cassone, precum și de bufetul în a cărui decorație metalul joacă un rol semnificativ.

Dintre operele de artă plastică, menționăm un ulei pe pânză aflat deasupra șemineului, reprezentând copia unei scene de vânătoare, realizat de pictorul Vasile Pop Negrișteanu, precum și cele două peisaje romantice (desene pe hârtie) semnate Wilhelm Gottfried Bauer (școală germană, secolul al XIX-lea). Cele câteva obiecte de artă decorativă, dintre care amintim ceasul-pendulă executat în atelierul lui Henry Dasson (datat 1876), conferă acestui spațiu auster o notă de nobilă sobrietate.

Ceas-pendulă,
inscripție pe cadran
„H-ry Dasson 1876”
Firma م. Lefèvres Fils
Paris”

Pendule

Clock

O amplă arcadă împarte în două un spațiu ce se individualizează prin contrast cromatic de închis-deschis. Plafonul, ancadramentele și lambriurile, elegant sculptate în lemn de tei, opun dominanta de brun închis albului pereților și pietrăriei de Ruscic din care au fost realizate pavimentul și coloanele.

Lucrările de amenajare în forma actuală a salonului de vânătoare s-au desfășurat pe parcursul anilor

Salonul de vânătoare

Le salon de chasse

The hunting room

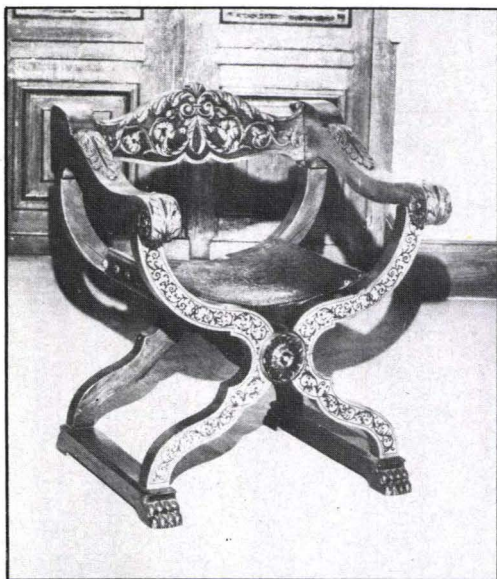
Salonul de vânatoare
Le salon de chasse
The hunting room

1926-1927, când au fost dezafectate cele două încăperi realizate de Paul Gottereau, salonul bizantin și salonul Ludovic al XV-lea. Pentru decorarea acestei încăperi, regele Ferdinand I-a trimis pe arhitectul Karel Limann la furnizorii tradiționali ai Casei Regale.

Mobila a fost comandată Casei Bernhart Ludwig din Viena, iar argintăria în Italia. S-a optat pentru un ansamblu în stilul Renașterii italiene, a cărei inconfundabilă ornametică o vom regăsi și în decorația ancadramentelor ușilor sau în cea a lambriurilor. Frunze de acant, figuri antropomorfe, detalii de sorginte arhitecturală. Trofee care până la acea dată erau expuse pe coridorul de la etajul doi au fost mutate și probabil aranjate în montaje specifice, pe registrul superior al noii încăperi.

Acum, în salon, pe lângă panopliile cu arme și trofee ce amintesc atmosfera de epocă, sunt expuse scaune de tip Dantesca și Savonarola, mese și bănci combinate cu lăzi (cassapanca), decorate cu specificele gheare de leu, cariatide, himere și putti. Lor li se adaugă o ladă (cassone) discret sculptată în relief, cu trimiteri stilistice spre Florența secolului al XVI-lea, precum și vase din faianță provenind din atelierele din Deruta și Napoli. O mențiune aparte merită vitraliile care, inspirate de proiectul inițial, au fost reconstituite.

Sedia Dantesca – artă italiană în stil secolul al XVI-lea

Sedia Dantesca – art italian en style du XVI-ème siècle

Sedia Dantesca – Italian art in the 16th century style

Salonul florilor
 Le salon des fleurs
 The flower room

Părăsind cele două încăperi ale palatului, în care lemnul de nuc – în cazul sufrageriei – și cel de tei – din salonul de vânătoare – creează o ambianță specifică Renașterii germane și italiene, vizitatorul va păși pragul unui interior scăldat de lumina filtrată prin vitralii, ce se proiectează pe pereții împodobiți cu stucatură, pe șemineul din marmură de Alunu, precum și pe exponate, al căror leit-motiv decorativ floral sugerează actuala denumire. Documentele de arhivă consemnează ca faze

anterioare ale acestui spațiu „salonul privat al principesei”, existent în 1895, având plafonul casetat prin grinzi, transformat în 1901 în „salon de aur” cu o decorație de sorginte „secession”.

Este una din primele camere amenajate de regina Maria, efectul plastic al pereților impodobiți cu frunze de aur fiind asemănător pielii de Cordoba, sporit de cromatică și reflexele pardoselii realizată din ceramică smălțuită turcoaz strălucitor. În 1926 regina publică într-o revistă americană articolul „My different homes”

Salonul florilor –
șemineu

Le salon des fleurs –
la cheminée

The flower room –
fireplace

Salonul florilor –
latura estică

Le salon des fleurs –
partie est

The flower room –
side east

(„Casele mele diferite”), amintindu-și o scenă în care principesa Marioara (Mignon) refuză să intre în încăperea nou amenajată, crezând că pășește într-un bazin cu apă. În atmosfera feerică a acestui salon, înconjurată de piese ce purtau amprenta luxului francez din vremea Regelui Soare, regina Maria a găsit liniștea și izvorul inspirației sale, scriindu-și (în engleză și română) atât de mult apreciatele basme pentru copii: *Încoțirea unei panseluțe, Minola, Prințesa pierdută, Păpușa fermecată a României, Copila soarelui, Povestea unei domnițe neascultătoare, Cartea de basme.*

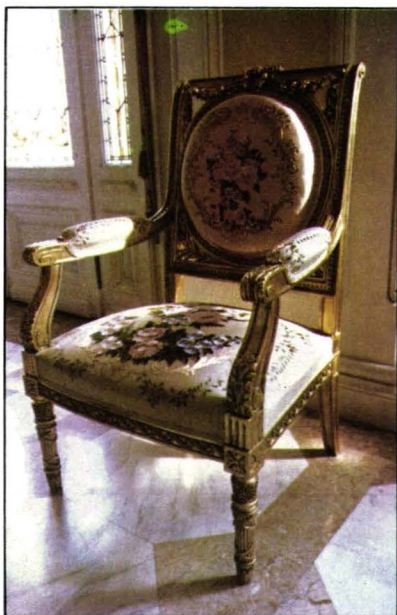
În situația în care zone importante ale palatului au fost modificate în expresia arhitecturală ultimă (1977-1987), chiar și atunci când din iconografia cercetată

Garnitură de salon în
stil Ludovic al XVI-lea

Salon en style
Louis XVI

Trimming of furniture in
Louis XVI style

Fotoliu în stil Ludovic al XVI-lea

Fauteuil en style Louis XVI

Armchair, Louis XVI style

Comodă în stil Ludovic al XVI-lea
Commode, style Louis XVI
Chest-of-drawers, Louis XVI style

rezultau rezolvările date inițial de Gottereau la solicitarea regelui Carol I, sau de Cerchez la solicitarea reginei Maria, într-un salon ca acesta, găsit fără decorație și chiar incert ca morfologie spațială, arhitectul Nicolae Vlădescu a avut în vedere riscul cel mai mic. Deci, au fost reluate și extinse ornamentele ce au rezistat timpului pe latura dinspre parc a încăperii alcătuită din trei travei acoperite cu calote. Interiorul este înnobilat, azi, cu piese de artă decorativă – mobilier, porțelan și bronz aurit – specifice stilului Ludovic al XVI-lea.

Garnitura de salon (scaune, fotolii, canapele și banchete) se remarcă prin acuratețea sculpturii lemnului aurit, a cărei prețiozitate este sporită de mătasea naturală cu broderie manuală ce îmbracă șezuta, spătarul și brațele.

Cele două comode, atât de specifice stilului, se recomandă: prima, prin arta marchetăriei amplu desfășurată pe cele trei laturi (festoane de laur, cornul abundenței, panglici, coș cu fructe și flori, arabescuri întrerupte de medalioane cu portrete de bărbați), iar cea de-a doua, prin combinarea lemnului de trandafir cu plăci din porțelan pictat cu scene galante și peisaje, semnate G. Vanier. Măsuța din centrul încăperii, de mici dimensiuni, este o realizare tipică stilului, trezind interesul prin combinarea celor două tipuri de marchetărie, cea simplă a jocurilor de fond și cea „în mozaic”, cu un medalion cu decor floral, vegetal și cu instrumente muzicale în centrul blatului, asemănătoare

Birou cu cilindru
În stil Ludovic al
XVI-lea

Bureau à cylindre,
style Louis XVI

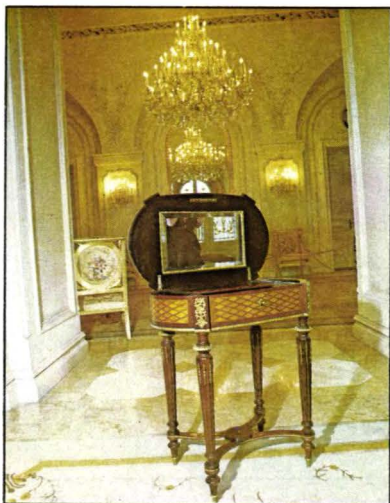
Rolltop desk, Louis
XVI style

Comodă în stil Ludovic
al XVI-lea

Commode, style Louis XVI

Chest-of-drawers, Louis
XVI style

Ceas-pendulă stil
Ludovic al XIV-lea

Pendule, style
Louis XIV

Clock, Louis XIV style

Măsuță de toaletă stil Ludovic al XVI-lea

Coiffeuse, style Louis XVI

Small toilet-table, Louis XVI style

unei picturi, realizate, însă, din esențe exotice. Piesa de excepție a salonului este biroul cu cilindru, cu mecanism special prin care voleul este acționat printr-un resort, dezvăluind în interior nișe, sertărașe și o tăblie acoperită cu postav verde, ce poate transforma piesa în masă de scris. Străjuit un timp de un monumental ceas, al cărui bogat decor ne trimite în vremea Regelui Soare, salonul câștigă în valoare și prin piesele din porțelan albastru comaieu – o pereche de vase și sfeșnice – specifice manufacturii Sèvres. Un pian, de la mijlocul secolului trecut, care a aparținut palatului, conferă salonului o notă dominantă de intimitate și reverie.

Cabinetul de lucru al principelui Ferdinand este singurul spațiu care nu a necesitat lucrări de reconstituire, păstrându-se aproape intact.

Ansamblul, lucrat în lemn de ulm, în stil Henric al II-lea, impune prin sobrietatea coloristică și stilistică. Plastica decorativă a mobilierului fix, compus pe două niveluri, este dominată de decorația dulăpioarelor aflate la bază, în care apar motive ale Renașterii franceze târzii: figuri de putti, mascheroni, cartușe de ghirlande florale etc. Galeria etajată, mărginită de o frumoasă

Biblioteca
Palatului Cotroceni

La bibliothèque
du Palais de Cotroceni

The library of
the Cotroceni Palace

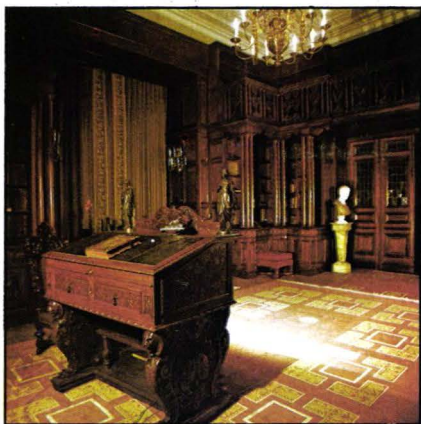
balustradă traforată, este susținută de grupuri de colonete care ritmează spațiul. Plafonul compus din casetoane rectangulare încadrate de câmpuri de frunze de acant este realizat în stuc alb, motivele sale ornamentale regăsindu-se și în compoziția covorului. Șemineul, din marmură de Portoro, și candelabrul sunt originale, ca și masa care reia motivele decorative ale dulapurilor-bibliotecă.

Biblioteca –
galeria etajată

La bibliothèque –
la galerie

The library –
the gallery

Birou-pupitru –
a aparținut regelui
Carol I

Le pupitre du roi
Carol I

The desk of King
Carol I

Statuetă din bronz –
detaliu de la biroul
pupitru

Statuette en bronz sur
le pupitre (détail)

Bronz statuette on
the desk (detail)

Pentru importanța sa documentar-artistică, aici este expus monumentalul birou-pupitru, datat 1870, care a aparținut regelui Carol I.

Pe ușa de intrare spre spațiul Cerchez este înscris cu caractere latine anul 1895, dată care marchează terminarea unei prime faze de construcție a palatului. Biblioteca a adăpostit bogatul fond de carte de botanică, istorie, artă etc. a regelui Ferdinand, ce se afla în grija bibliotecarului Gh. Teodorescu Kirileanu – folclorist și istoric literar (bibliotecarul Casei în perioada 1909-1930). În *Amintiri politice*, I.G.Duca, referindu-se la pasiunea pentru botanică a regelui, spunea: „Nu mai vorbesc de botanică, pentru această știință avea o adevărată pasiune. Se ocupa de ea cu patima unui savant și cu priceperea unui specialist.”

După primul război mondial, o dată cu împlinirea idealului național, prestigiul instituției monarhice crește considerabil.

Umbrîți, până la 1914, de puternica personalitate a regelui Carol I și contestați de nenumărate ori, noii suverani, o dată cu marea Unire, câștigă mult în popularitate, în calitatea lor de conducători ai României Mari.

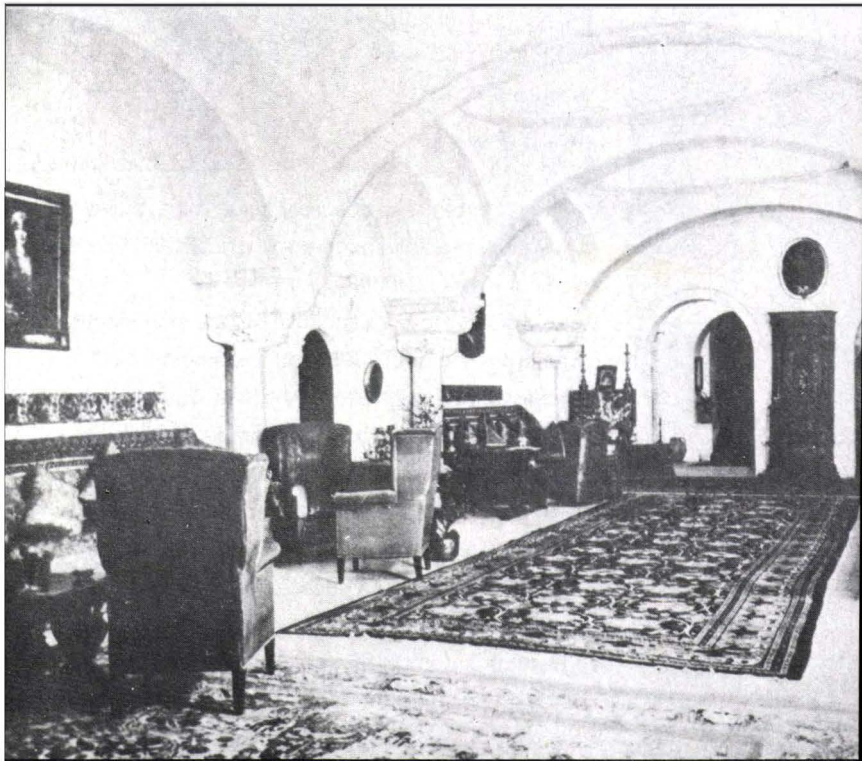
A fost, se pare, ambiția reginei Maria de a consemna noul statut al monarhiei și prin noi lucrări de construcție la Cotroceni.

Pentru aceasta au fost transformate două încăperi din perioada Gottereau – *salonul de dans* și celebra

Salonul alb (1925)

Le salon blanc (1925)

The white room (1925)

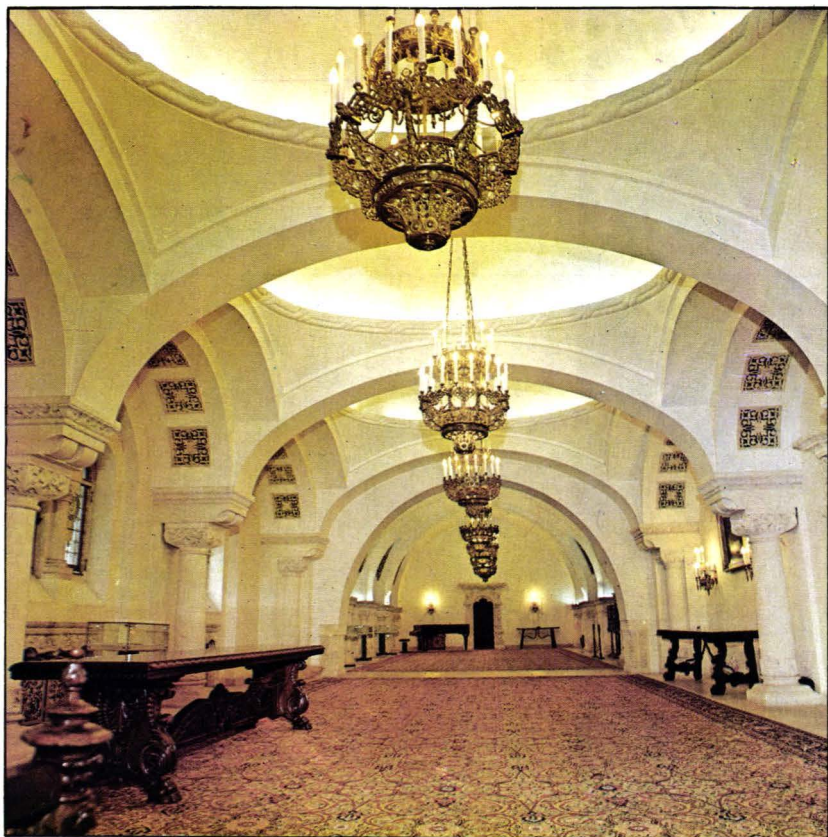

Marele salon de recepție
(după restaurare)

Le grand salon de réception
(après restauration)

The great reception room
(after restoration)

sufragerie, în care, la 14 august 1916, s-a semnat intrarea României în primul război mondial. Lucrările au fost încredințate lui Grigore Cerchez, cu contribuția, se pare, și a lui Karel Limann și Ion Ernest. Intervenția, petrecută în jurul anului 1925, a stârnit printre contemporani indignare în anumite cercuri. I.G.Duca, în *Amintirile* sale, deplânge dispariția istoricei săli: „Consiliul de Coroană (...) a avut loc în sufrageria cea mare, dar, prin impietatea reginei Maria și prin

Marele salon de recepție (după restaurare)

Le grand salon de réception (après restauration)

The great reception room (after restoration)

slăbiciunea regelui Ferdinand, această sală istorică a dispărut. Ea a fost cu câțiva ani în urmă (pe la 1925-1926) înglobată, împreună cu sala de dans, în ceea ce formează azi marele salon boltit de la nordul castelului. Și ce păcat!..."

Spațiul realizat, numit azi „spațiul Cerchez”, dar care în epocă era cunoscut sub denumirea de *salonul alb*, constituie, indubitabil, o reușită. El se învecinează și se continuă stilistic cu *sufrageria Cotroceni*, aceasta din urmă edificată, probabil, înainte de primul război mondial.

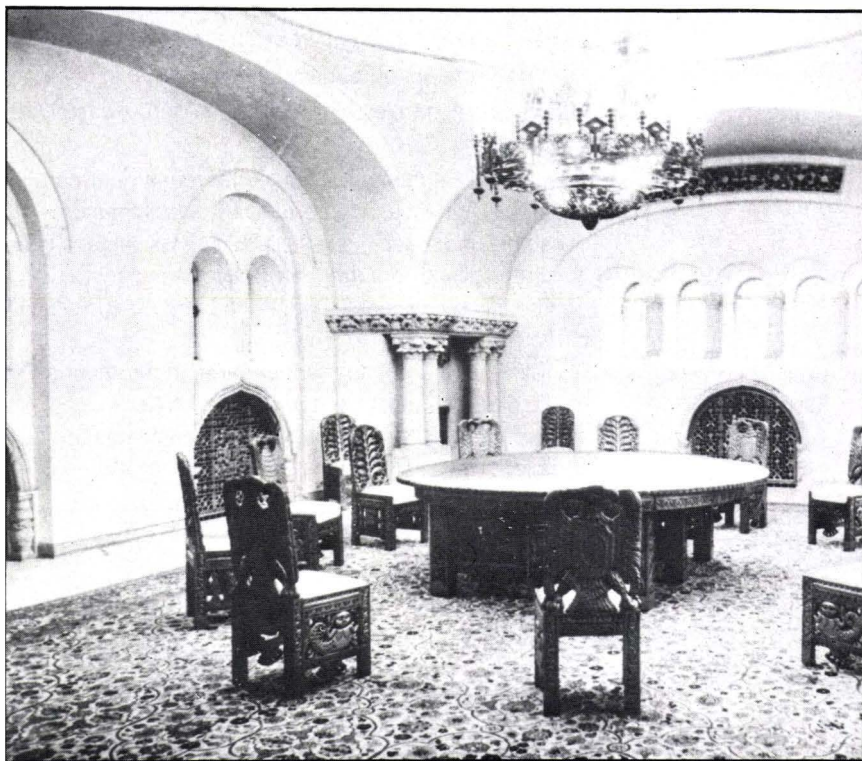
O arcadă mediană împarte încăperea în două zone boltite diferit; una este acoperită cu o boltă semicilindrică cu penetrații, reluând tradiția constructivă caracteristică Țării Românești în secolul al XVII-lea, iar

Sufrageria palatului
regal (1925)

La salle à manger du
palais royal (1925)

The royal palace dining
room (1925)

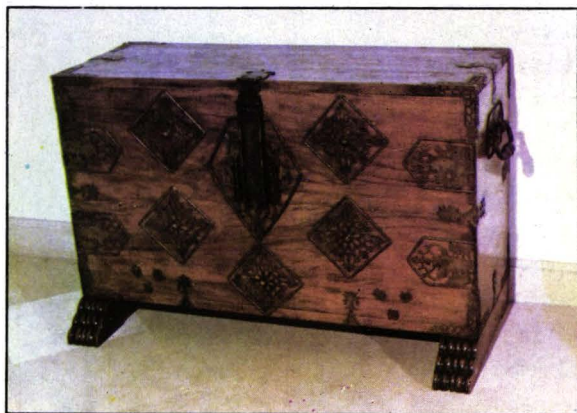

Sufrageria după restaurare

La salle à manger après la restauration

The dining room after restoration

cealaltă este acoperită cu trei calote semisferice, bordate cu brâie în torsadă și despărțite prin arce dublouri, amintind soluții constructive definitorii pentru Moldova aceluiași secol. Elementele din piatră sculptată ce subliniază arhitectura interioară, coloane angajate, ancadrame și traforuri, reiau motivele decorative, inconfundabile, ale artei brâncovenești; mai mult, portalurile reeditează, în forme ușor interpretate, pe cele aparținând unor monumente consacrate, ca, de pildă, Colțea și Hurez. Monumentalitatea are în acest salon al palatului dimensiuni noi, decurgând din înseși dimensiunile ample ale încăperii, la care se adaugă efectele

Cabinet Vargueno –
artă spaniolă, secolul al
XVII-lea

Cabinet Vargueño –
artă spaniolă,
XVII-ème siècle

Vargueño cabinet –
Spanish art, 17th century

Cufăr – artă spaniolă,
secolul al XVII-lea

Cofre – artă spaniolă,
XVII-ème siècle

Trunk – Spanish art,
17th century

ritmicității compoziționale în succesiunea arcadelor perimetrale, ferestrelor și portalurilor.

Două arcade înguste comunică cu spațiul ce precede *sufrageria*, configurat tot în manieră neoromânească, cu o coloană centrală, determinând patru zone pătrate, acoperite cu calote semisferice. Un mic spațiu lateral, cu șemineu denivelat cu câteva trepte, este rezolvat în manieră rusticizantă, altul, sub forma unei nișe, comunică cu foișorul exterior. *Sufrageria*, pătrată, având pereții subliniați de arcade înalte ce susțin bolta semisferică, este rezolvată în același spirit neoromânesc. Marele salon de recepție este mobilat cu câteva valoroase piese de artă iberică: două mese-consolă din lemn masiv și metal, aparținând artei spaniole, o alta, portugheză, de aceeași factură, un elegant „*vargueño*” (cabinet cu sertărașe și nișe, bogat decorat cu încrustații de fildeș, cu complicate motive geometrice aplicate pe lemnul aurit), precum și un sobru, dar expresiv cufăr. Tronul neogotic, fericit amplasat între două deschideri semicirculare, amintește originea aulică a acestei săli, tot așa cum masa lungă în stil Renaștere italiană are menirea să ne readucă în memorie dispăruta sufragerie istorică.

Dintre operele de artă plastică menționăm două mici busturi reprezentându-i pe regele Ferdinand și pe regina Maria și trei tablouri: „*Portret de femeie*”, de Mihai Töpler (școală românească, sec.XVIII-XIX), „*Bătrân răsfoind manuscrise vechi*”, probabil o copie după Ferdinand Boll (școală olandeză, sec. XVII) și „*Margareta de Parma*”, copie după Coello Sanchez (școală spaniolă, sec.al XVI-lea).

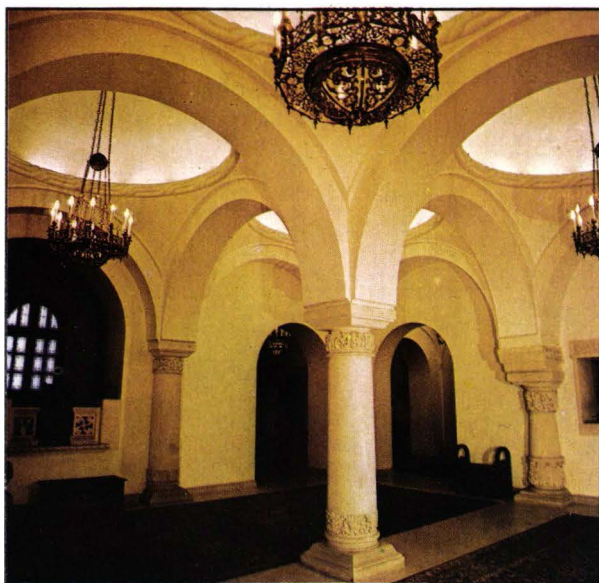
Obiectele expuse în acest spațiu surprind momente ale istoriei legate de cei ce-au locuit în Palatul Cotroceni. Carol I este un participant activ la războiul pentru independență a

Tron neogotic, sfârșitul sec. al XIX-lea

Trône néo-gothique, fin du XIX-ème siècle

Neo-Gothic throne, end of 19th century

Antecamera
sufrageriei palatului
regal

L'antichambre
de la salle à manger
du palais royal

The anteroom
of the royal palace
dining room

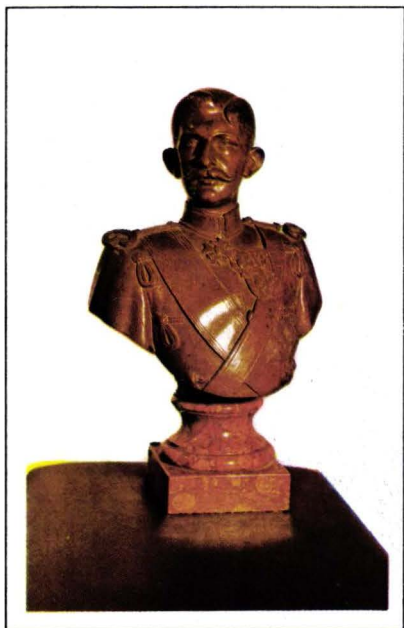
Masă – artă italiană
în manieră
renascentistă

Table – art italien,
en style Renaissance

Table – Italian art,
Renaissance style

României și un apărător al voinței tuturor românilor pentru recâștigarea unui statut internațional. Medaliile conferite de către regele Carol I în timpul domniei sale conturează principalele evenimente ale vieții politice și culturale din perioada 1866-1914. Cronologic, urmează decizia următorului rege, Ferdinand I, de

V. Brustolon – Bust al regelui Ferdinand

V. Brustolon – Buste du roi Ferdinand

V. Brustolon – Bust of King Ferdinand

intrare a României în primul război mondial. Alături de acesta, un rol important l-au avut oamenii politici ai vremii, precum și oamenii de cultură ce au susținut peste hotare idealul unității naționale, reîntregirea țării. Generația Marii Uniri a fost și generația marilor sacrificii, România ieșind din acest război rănită, dar cu hotarele firești. Ca o încununare a meritelor poporului român, suveranului acestei țări i s-au conferit ordine și medalii din partea regelui George al V-lea al Marii Britanii, al Irlandei și al Dominioanelor engleze, din partea regelui Italiei, Vittorio Emanuele etc. Recunoașterea pe plan internațional a României Mari a fost făcută de Conferința de pace de la Paris (1919-1920).

Vitrinele situate lângă peretele nordic conțin fie decorații conferite în timpul primilor doi regi, fie

V. Brustolon – Bust al reginei Maria

V. Brustolon – Buste de la reine Maria

V. Brustolon – Bust of Queen Maria

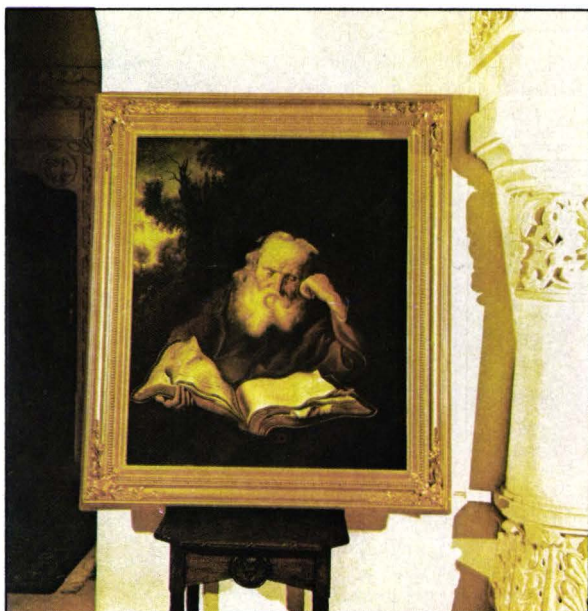
fotocopii după documente reprezentative pentru istoria românească recentă. Fotografii aflate în expunere reprezintă delegația României prezentă în capitala Franței. Un panou prezintă imagini de ceremonii, a lui Ferdinand și a Mariei, încoronați ca regi întregitori de țară și neam la 15 octombrie 1922, la Alba Iulia.

Un tablou realizat în anul 1924 la Londra de pictorul Philip Alexis de Laszlo von Lombos (școală engleză, 1869-1937) ne-o înfățișează pe regina Maria la apogeul frumuseții și al gloriei. În imediata vecinătate, pe podesta prevăzută cu ușă către exterior, încadrată de două scaune spaniole îmbrăcate în piele, este expusă masa la care regele Mihai a semnat în Palatul Elisabeta, la 30 decembrie 1947, abdicarea. În sufrageria regală se află acele inconfundabile piese de mobilier care se spune că ar fi fost „designate” de însăși regina Maria. Acest ansamblu, compus din „marea masă rotundă a regelui Arthur” și din douăzeci

Ferdinand Boll, școală olandeză, secolul al XVII-lea – Bătrân răsfoind manuscrise vechi (copie)

Ferdinand Boll, école hollandaise, XVIIème siècle – Vieil homme feuilletant de vieux manuscrits (copie)

Ferdinand Boll, Dutch school, 17th century – Old man reading ancient manuscripts (copy)

și patru de scaune, este, în plan stilistic, un exemplu de art-deco original, propriu concepției reginei. Executat din lemn stucat și pe de-a-ntregul aurit, el a fost probabil lucrat într-un atelier vienez, în spiritul stilului secession, în primul sfert al secolului nostru. Pe forme masive se împletește un decor aparte, inspirat de arta „eclectică” și cea bizantină. Motive decorative asemănătoare vom remarca pe mobilierul în fix și pe cache-radiatoare. Aspectul mobilierului, arcadele în plin cintru, curbile

Biroul pe care regele Mihai a semnat abdicarea la 30 decembrie 1947

Le bureau sur lequel le Roi Mihai a signé l'abdication, le 30 Décembre 1947

The table on which King Mihai signed his abdication, December 30, 1947

Philip Alexis de Laszlo
von Lombos –
Regina Maria (1924)

Philip Alexis de Laszlo
von Lombos –
la reine Maria (1924)

Philip Alexis de Laszlo
von Lombos –
Queen Maria (1924)

Masa regelui Arthur

La table du Roi Arthur

King Arthur's Table

Scaun – piesă din sufrageria reginei Maria

Chaise – pièce de la salle à manger de la reine Maria

Chair – included in Queen Maria's dining room set of furniture

Serviciu din sticlă de Boemia ce a aparținut reginei Maria

Service en verre de Bohême de la reine Maria

Queen Maria's Bohemian glass service

care învâluie întregul spațiu, lumina difuz filtrată prin vitralii, totul concură la crearea unei atmosfere de înaltă solemnitate. Nu întâmplător în această încăpere au fost expuse o parte din piesele serviciului de sticlă cu „caboșoane” al reginei, realizate din sticlă de Boemia. Ele se integrează în mod fericit ambianței, căci atât formele cât și decorația lor ne trimit spre un „art nouveau” de inspirație bizantină.

Nu vom încheia prezentarea acestui spațiu fără a aminti succint câteva personalități de marcă ale vieții politice și culturale care i-au fost oaspeți: I.I.C.Brătianu, Nicolae Titulescu, Alexandru Averescu, Dinu Brătianu, Barbu Știrbei, Take Ionescu, Nicolae Iorga, George Enescu, Costin Petrescu, Milița Pătrașcu, sculptorul Ivan Mestrovici, Cella Delavrancea, egiptologul Günther Roeder, prof. Huntington, Rabindranath Tagore, Eduard Beneș, Henri Berthelot, Joseph Boyle, Hector Bolitho, regii și reginele Iugoslaviei, Greciei, Bulgariei, Albaniei și mulți alții.

Dacă, în Muzeul Național Cotroceni, un accent aparte s-a pus pe restaurarea interioarelor rămase intacte sau aproape intacte, probleme deosebite au ridicat acele încăperi radical modificate în timp, încercându-se pe cât posibil ca, prin soluțiile arhitecturale adoptate, să se păstreze ideea compozițională inițială.

La această categorie de încăperi, în care martorii de epocă au fost sensibil mai săraci sau chiar au lipsit, s-a optat pentru soluția recompunerii atmosferei decorative specifice sfârșitului de secol XIX și începutului celui

de-al XX-lea.

Comenzile masive făcute de Casa Regală încă din 1895 firmelor străine, având ca furnizori principali pe cele din Germania (Berlin, Hamburg, München), explică volumul apreciabil de mobilier sobru neorenascentist aflat azi în patrimoniul muzeului.

Distribuirea și amplasarea lui în apartamente – diferită desigur de amenajările inițiale – a ținut cont în primul rând de soluțiile adoptate la restaurare, mobilierul, pe tot parcursul expunerii, făcând permanent rapel interiorului în care a fost plasat.

PRIMUL APARTAMENT – NEORENAȘTERE GERMANĂ

Dormitorul și sufrageria ce deschid seria apartamentelor etajului doi ne îndreaptă atenția spre sfera neorenașterii germane.

Dintre piesele dormitorului cu cele două paturi, având fiecare tipicul fronton întrerupt, toaleta cu polițe supraetajate, scaunele îmbrăcate cu piele presată tratată policrom și cu montanții terminați cu capete de leu, se detașează bufetul de lemn de nuc sculptat. Pe cele trei corpuri suprapuse – o nișă cu deschidere în

Dormitor – stil
neorenaștere germană

Chambre à coucher – style
néorenaissance
allemande

Bedroom – German
neo - Renaissance style

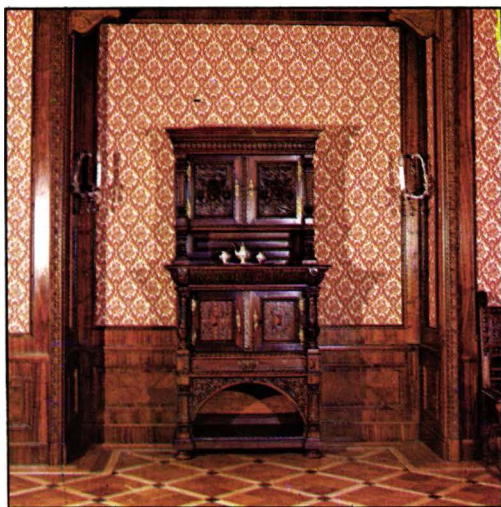
arcadă la bază, uși și sertare în zona mediană, dulăpior și nișă mult retrasă în cea superioară – se profilează un vast repertoriu decorativ: măști, înlănțuiri florale și vegetale și des întâlnitul corn al abundenței.

Sufrageria, cu piesele ei (uzuale) tipice – masă, scaune (marcate cu cifru regal), bufet, vitrină –

Sufrageria – stil neorenaștere germană

Salle à manger – style néorenaissance allemande

Dining room – German neo-Renaissance style

Bufet – stil
neorenaștere germană

Buffet – style
néorenaissance allemande

Chest – German
neo-Renaissance style

Bufet – stil neorenaștere
germană (detaliu)

Buffet – style néorenaissance
allemande (détail)

Chest – German
neo - Renaissance (detail)

Scaun – detaliu
spătar

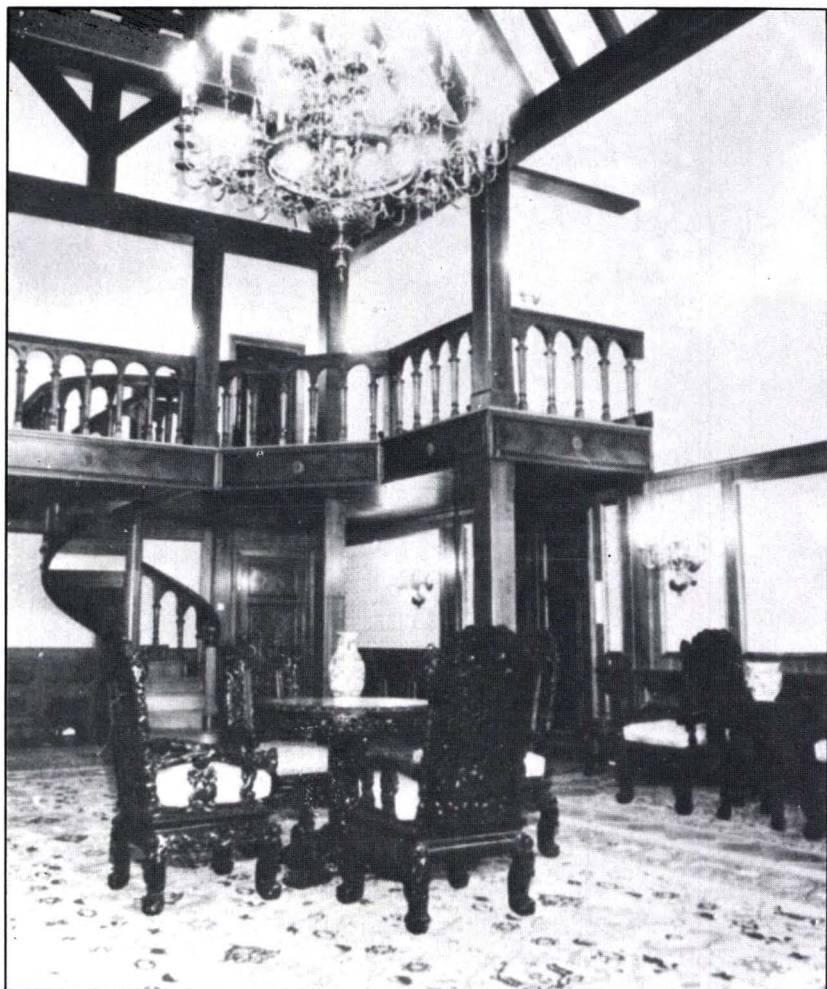
Chaise – détail du
dossier

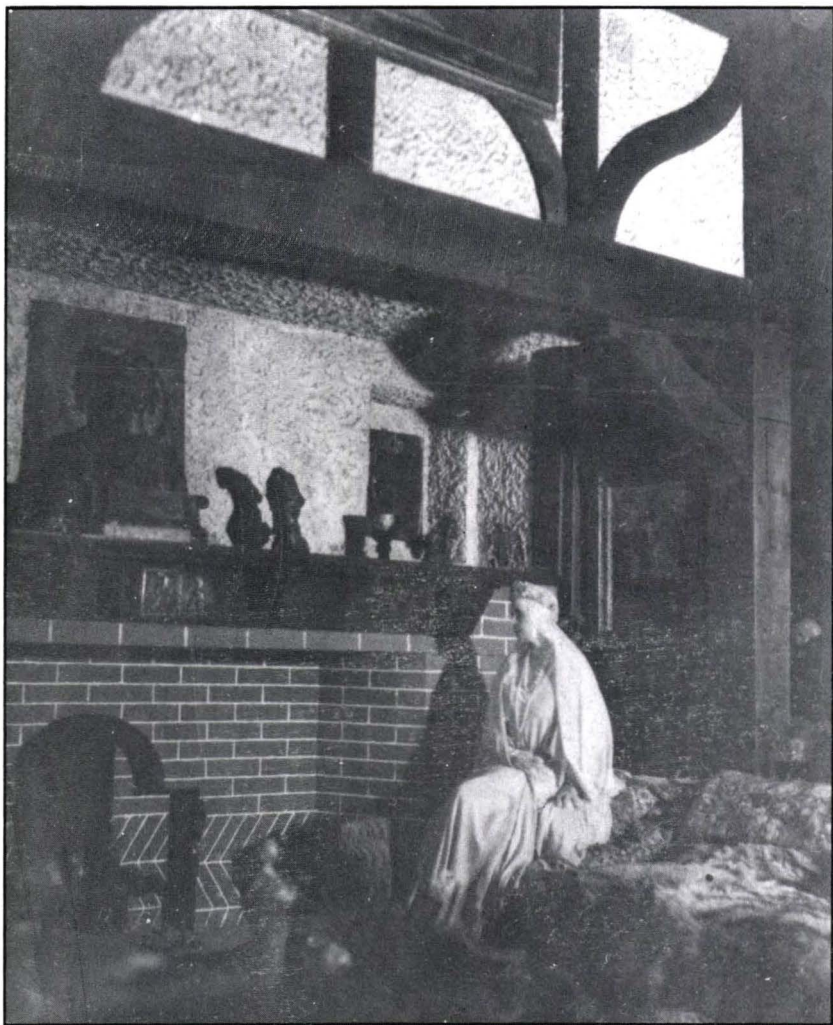
Chair – detail of
back

accentuează atmosfera creată de dormitor, adăugând noi motive decorative provenite din aceeași sursă de inspirație: gheare de leu, entrelacuri, ove, busturi de femei, precum și particularele scut și cască cu viziera deschisă. Acestor ansambluri li se alătură tablouri ale pictorilor Federico del Campo (școală peruană, sec. al XIX-lea) și Adolph Friedländer (școală germană, sec. al XIX-lea), precum și piese din argint și bronz – fructiere, sfeșnice și numeroase obiecte de vitrină – din secolul al XIX-lea.

Salonul oriental, cu înălțime dublă față de camerele alăturate, are plafonul rezolvat în maniera stilului Tudor; fundalul este dominat de o galerie cu scară în spirală ce comunică cu salonul de ceai. Pe latura opusă, cu ferestre înalte ce asigură o

Salonul oriental
Le salon oriental
The Oriental room

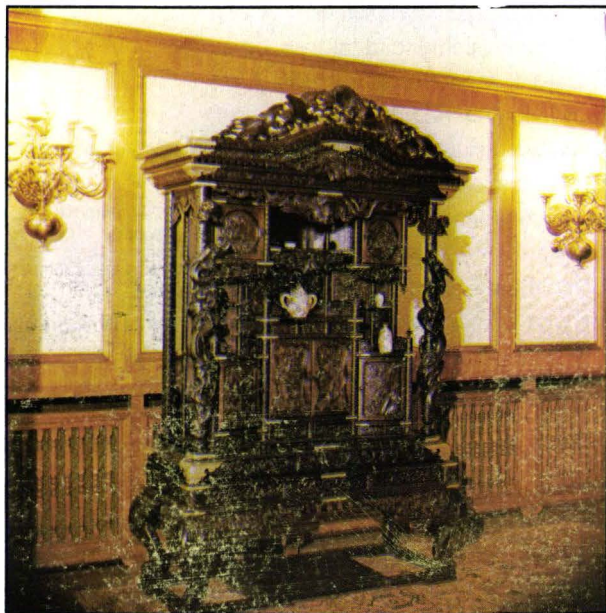

minunată iluminare naturală, cele două uși laterale permit accesul pe o terasă cu foișor. Este posibil ca interiorul să fi fost remodelat astfel în același timp cu intervenția lui Cerchez pentru amenajarea sufrageriei aflată la etajul I și plasată sub acest salon.

Studioul amenajat de regina Maria

L'atelier aménagé par la reine Maria

The studio of Queen Maria

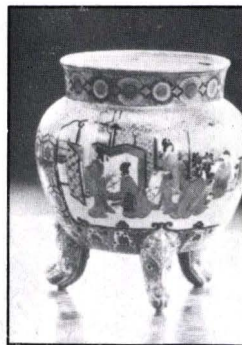
Cabinet –
artă extrem - orientală

Cabinet –
art de l'Extrême-Orient

Cabinet –
far - Eastern art

Spațiul astfel conceput a fost folosit ca atelier de pictură și pirogravură (pirogravura era la modă la începutul sec.XX, lucru mărturisit chiar de regina Maria într-o scrisoare adresată mamei sale și datată februarie 1905). Curând după aceea, încăperea va primi și alte destinații: va fi folosită ca studio sau va sluji drept sală de clasă pentru prințese, ca apoi să redevină salon.

Mobilierul este de proveniență extrem-orientală, executat în lemn de abanos lăcuit negru. Consolele, mesele, fotoliile, patul și bufetul sunt abundant sculptate în relief înalt, ajurate, cu încrustații de coral și argint cizelat. Motivele zoomorfe, antropomorfe, specifice registrului oriental, ce se împletesc armonios pe brațele și spătarele fotoliilor, sunt prezente în frontonul bufetului sau al spătarului monumental al patului. Piese din bronz și porțelan întregesc atmosfera orientală.

Vas decorativ –
artă chineză,
secolul al XIX-lea

Vase décoratif –
art chinois,
XIX-ème siècle

Decorative vase –
Chinese art,
19th century

Apartamentul regal încearcă să reconstituie atmosfera dorită de primul comanditar al palatului, regele Carol I, care aprecia vechile stiluri germane în decorarea interioarelor.

Compus dintr-o cameră de lucru și un dormitor, apartamentul ni se înfățișează în culorile sobre ale lemnului de stejar și nuc prezent în lambriuri și piese de mobilier. Tapetul, auriu stins din camera de lucru sau cel ocru din dormitor, completează armonia calmă a interioarelor. Camera de lucru, mică, intimă, are doar

Pupitul reginei Elisabeta

Le pupitre de la reine Elisabeta

Queen Elisabeta's desk

câteva piese de mobilier: pupitrul de lectură, din lemn de cireș și esențe exotice, bogat decorat cu ghirlande și cascade florale prezente pe picioarele și centura piesei, reliefează monograma „E” surmontată de coroana regală cu deviza „FIDELITATE — VERITATE”, ca și scutul heraldic al familiei de Wied. La acest pupitru, poate, au fost scrise minunatele povești semnate Carmen Sylva.

Patul regelui Carol I și al reginei Elisabeta (1876)

Le lit du roi Carol I et de la reine Elisabeta (1876)

The bed of King Carol I and Queen Elisabeta (1876)

Patul regelui Carol I
și al reginei Elisabeta
(detaliu)

Le lit du roi Carol I
et de la reine Elisabeta
(détail)

The bed of King Carol I
and Queen Elisabeth
(detail)

Dormitorul, încăpător, cu șemineu din marmură, o masă și câteva fotolii ce trec aproape neobservate, patul monumental dominând încăperea. Tăblia mare, supraînălțată, cu montanți masivi marcați de scuturile heraldice ale familiilor de WIED și HOHENZOLLERN, prezintă central, încadrată în medalion oval, alegoria nopții. Tăblia mică, ușor arcuită, cu

panou casetat și bogat decorat, are pe latura inferioară un cartuș ce datează piesa 1876.

Două lucrări de pictură: „Scenă de petrecere” (școală flamandă, sec.XVIII), ca și „Natură statică” (școală germană, sec.XIX), completează atmosfera.

Salonul face legătura cu o serie de apartamente plasate de-a lungul unui culoar în formă de „L”, în care sunt expuse două peisaje reprezentând Munții Pădurea Neagră, semnate de A. Lang (sec. al XIX-lea), precum și lucrarea de factură olandeză a unui anonim – un peisaj cu personaje. Începând cu acest spațiu, mobilierul ne oferă posibilitatea unei incursiuni în istoria artelor decorative, jalonând câteva puncte de reper. În mod firesc, în funcție de cantitatea și calitatea colecției, dar ținând cont mai ales de expresia arhitecturală adoptată de ultima restaurare, un accent aparte a fost acordat Franței. O introducere în etapele parcurse de evoluția mobilierului – cu stiluri clar definite – a necesitat marcarea momentului Renașterii, încăperea ce i-a fost rezervată oferind un spațiu adecvat. Ea îmbină, în forma actuală, unele elemente originale ale arhitecturii din perioada transformărilor petrecute în deceniul al treilea al secolului nostru – grinzile stucate aurite și pictate, strămutate aici dintr-o încăpere apropiată – cu frunzele de stejar ale tavanului, cu lambriurile și tapetul textil ce îmbracă pereții.

Se remarcă cele două piese din lemn de nuc sculptat, cu trimiteri directe spre sfârșitul secolului al XVI-lea, un bufet și o bancă combinată cu o ladă (asemănătoare cu cassapanca italiană). Ele sînt realizate într-un limbaj propriu perioadei cunoscute în artele decorative drept perioada Henric al II-lea sau cea de-a doua Renaștere. Motivul gotic „plis de serviette” (șervețel

Bufet – stil Henric al II-lea
(detaliu)

Buffet – style Henri II
(détail)

Chest – Henry II style
(detail)

Bufet – stil Henric al II-lea

Buffet – style Henri II

Chest – Henry II style

plisat), tot mai rar întâlnit, este înlocuit de arabescul renescentist ce va figura în noul repertoriu decorativ alături de grotescuri (ornamente decorative descoperite în vremea Renașterii în ruinele subterane ale monumentelor Romei antice), nișe, statuete, atlanți, cartușe și medalioane și nelipsiții putti.

Cassapanca – stil Henric al II-lea

Cassapanca – style Henri II

Cassapanca – Henry II style

Este plasat pe latura de nord-est, cu o splendidă deschidere spre grădinile Palatului, el întrunind calitățile celor două stiluri majore ale secolului al XVIII-lea, cu trimiteri și spre rococo-ul englez. Licența este permisă în măsura în care se respectă gustul unei epoci, dialogul purtându-se fără dezacorduri stilistice. Într-un spațiu cu un rafinat decor floral, stucatură aurită, salonul Ludovic al XV-lea este flancat de două dormitoare în care sunt puse față în față feminitatea plină de grație a pieselor adaptate perfect capriciilor și

Salon francez – stil
Ludovic al XV-lea

Salon français – style
Louis XV

French living room –
Louis XV style

fanteziei rococo-ului, cu simetria riguroasă, dar plină de eleganță, a stilului Ludovic al XVI-lea.

La fel de luminos ca și stilul pe care-l găzduiește – amintind de salonul florilor de la primul etaj – mobilierul salonului, compus din scaune, fotolii și canapele îmbrăcate în mătase roz, cu delicate motive florale sculptate ce împodobesc profilul arcuit al lemnului aurit, este sugestiv pentru perioada în care confortul și intimitatea, utilitatea și eleganța se fac simțite în budoare, anticamere și saloane, luxul necunoscând limite.

Un secreter având, pe ușa în pantă, pictată o scenă galantă semnată Hameaux, se înscrie momentului de

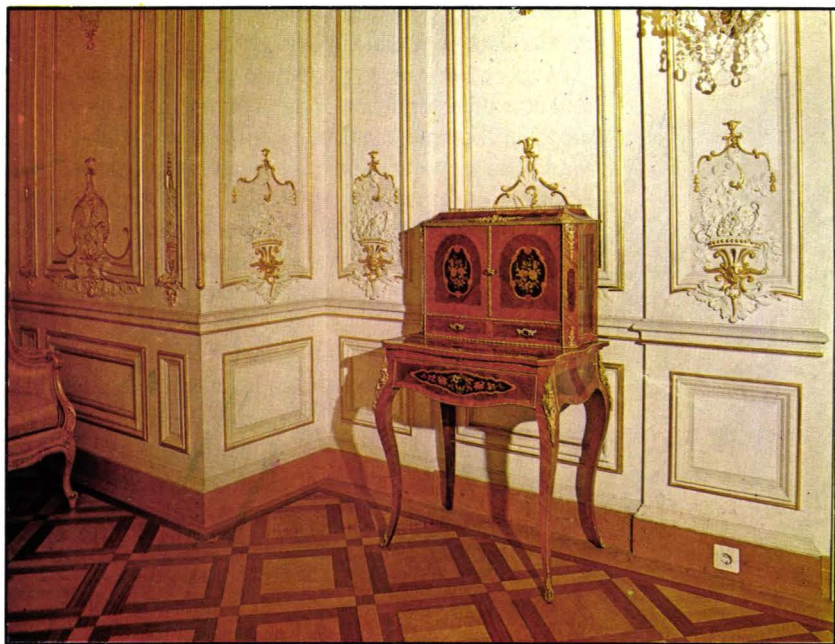
trecere dintre două stiluri, baiustrada ce înconjoară piesa la extremitatea superioară, proprie stilului Ludovic al XVI-lea, fiind aplicată pe o formă caracteristică stilului Ludovic al XV-lea. Ceasul, semnat pe cadran Berthelemy – datat 1726 –, împreună cu cele două sfeșnice decorative din porțelan albastru de cobalt, în monturi de bronz aurit, sunt plasate pe șemineul din marmură albă de Rușchița, oglinda ce îl surmontează reflectând imaginea sălii. Pe aceeași latură, o masă de joc cu ușă rabatabilă și profiluri în arbaletă, marcate prin discrete bronzuri cizelate și aurite, se remarcă prin forma ei

Ceas, semnat
Berthelemy

Horologe, signé
Berthelemy

Clock, signed
Berthelemy

originală, amplu decorată cu motive florale și vegetale, obținute prin asocierea esențelor de lemn exotic în tehnica marchetăriei. Micul birou pentru doamne face parte din categoria pieselor apărute în jurul anului 1750, dar care-și primesc denumirea de bonheur-du-jour în timpul domniei lui Ludovic al XVI-lea. Vitrina, având panouri pictate cu scene galante semnate Freyair, împreună cu un vas decorativ a cărui marcă înscrisă în interiorul capacului indică manufactura Sèvres (secolul al XIX-lea), sporesc farmecul și desăvârșesc atmosfera franceză a salonului. La aceasta contribuie și lambrequin-urile din dreptul ferestrelor, tapiserii franceze din secolul al XIX-lea, cu scene din fabulele lui La Fontaine.

Bonheur-du-jour –
stil Ludovic al XV-lea

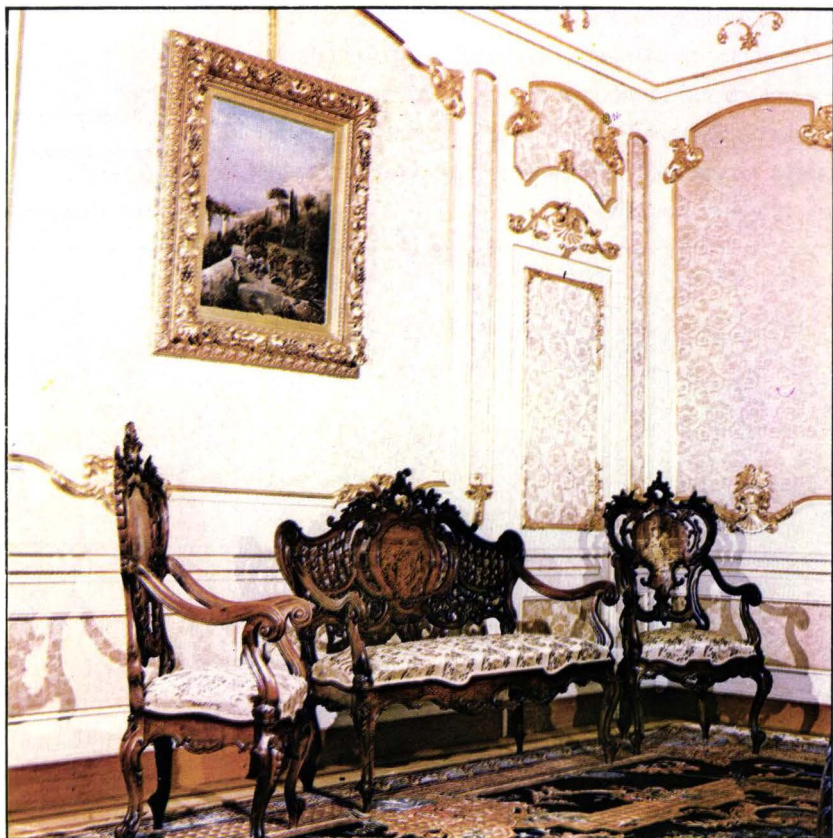
Bonheur-du-jour –
style Louis XV

Bonheur-du-jour –
Louis XV style

În această cameră se întâlnesc piese specifice unui dormitor cu cele aparținând unui salon. Ambele ansambluri se recomandă prin măiestria artistică a prelucrării lemnului de nuc sculptat, salonul solicitând o apreciere aparte, fiind o demonstrație de acuratețe în interpretarea unui stil.

Dormitor rococo
Chambre à coucher
rococo
Rococo bedroom

Tendința către o scară mai redusă a mobilierului, înclinația către asimetrie, realizată printr-un joc continuu al curbelor și contracurbelor și accentuată de abundența motivelor ajurate, farmecul picturilor cu personaje și scene galante, înscrise în medalioane pe spătar, plasează piesele în aria geografică engleză, cu trimiteri directe spre stilul Chippendale.

Pictura acestei încăperi, reprezentând un peisaj mediteranean, face parte din școala franceză a sfârșitului de secol al XIX-lea, fiind semnată R. Alott.

Salon Chippendale
Salon Chippendale
Chippendale living room

Cel de-al doilea dormitor, având aceeași destinație și în timpul regelui Ferdinand, este plasat pe latura de răsărit a Palatului, un dressing făcând legătura cu apartamentul reginei Maria. Pereții decorati la extremitatea superioară cu motive predilecte ultimei jumătăți a secolului al XVIII-lea (coșuri cu flori și reluări simetrice de panglici înnodate) au creat ambianța necesară amplasării în acest spațiu a unui dormitor în stil Ludovic al XVI-lea, diferit de cel inițial, dar apropiat de formula estetică

Dormitor –
stil Ludovic al XVI-lea
Chambre à coucher –
style Louis XVI
Bedroom –
Louis XVI style

adoptată de ultima restaurare.

Linile drepte ale lemnului sculptat, vopsit în alb, conferă pieselor componente ale dormitorului (pat, dulap, toaletă, măsuță și scaune) suplețe, o simetrie riguroasă, rafinată și grațioasă, chiar dacă este vorba de interpretări mai târzii, utilizate la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Ele sunt acompaniate în centrul încăperii de un salon compus din canapea în formă de gondolă și două fotolii, de factura celor des întâlnite mai ales în arta rusă.

Dormitor -
stil Ludovic al XVI-lea
Chambre à coucher -
style Louis XVI

Bedroom -
Louis XVI style

Dormitorul reginei Maria a fost restaurat conform variantei din 1929. Până la această dată, interiorul a avut un aspect mult diferit, aici aflându-se dormitorul „argintiu” sau „celtic”. Ambianța dormitorului „biserică”, cum i se mai spunea, era feerică, abundența decorului floral fiind egalată de

Dormitorul reginei Maria, prima variantă

La chambre à coucher de la reine Maria, première variante

Queen Maria's bedroom, first variant

Dormitorul reginei Maria, a doua variantă (1929)

La chambre à coucher de la reine Maria, seconde variante (1929)

Queen Maria's bedroom, second variant (1929)

bogăția formelor și motivelor de inspirație celtică. Coloane mari, arcuiri semicirculare creau un uriaș „akov” în jurul patului solemn, deasupra căruia atârna un superb șoim argintiu. Stucatura era în întregime argintată, iar pardoseala era compusă din dale de culoare turcoaz care-i conferea un aspect acvatic. O cu totul altă concepție a stat la baza variantei din 1929. Regina Maria a ales pentru noua înfățișare a interiorului stilul Tudor. Este evidentă importanța acordată aici lemnului aparent, atât la evidențierea elementelor constructive – bărnele plafonului și arcele de susținere –, cât și la decorația interioară, mai ales la ancadramente, uși și la mobilierul fix. Plastica decorativă a pereților înalți rezultă din cele câteva nișe și arcade care sparg monotonia albului dominant, precum și din prezența căminului monumental. Atmosfera era întregită prin mulțimea obiectelor sacre care populau încăperea, inclusiv patul – acum înlocuit de o replică aproximativă, originalul aflându-se într-o colecție privată din Beirut –, realizat prin asamblarea mai multor icoane vechi reprezentând profeți. Azi, deasupra patului se află expusă o „verdură” din secolul al XVIII-lea.

Dormitorul reginei Maria, a doua variantă (1929)

La chambre à coucher de la reine Maria, seconde variante (1929)

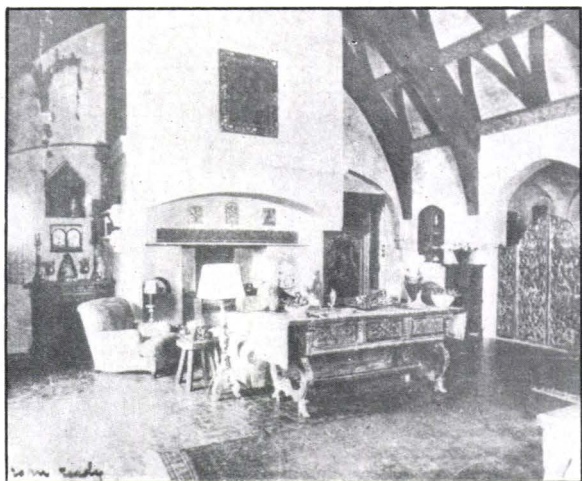
Queen Maria's bedroom, second variant (1929)

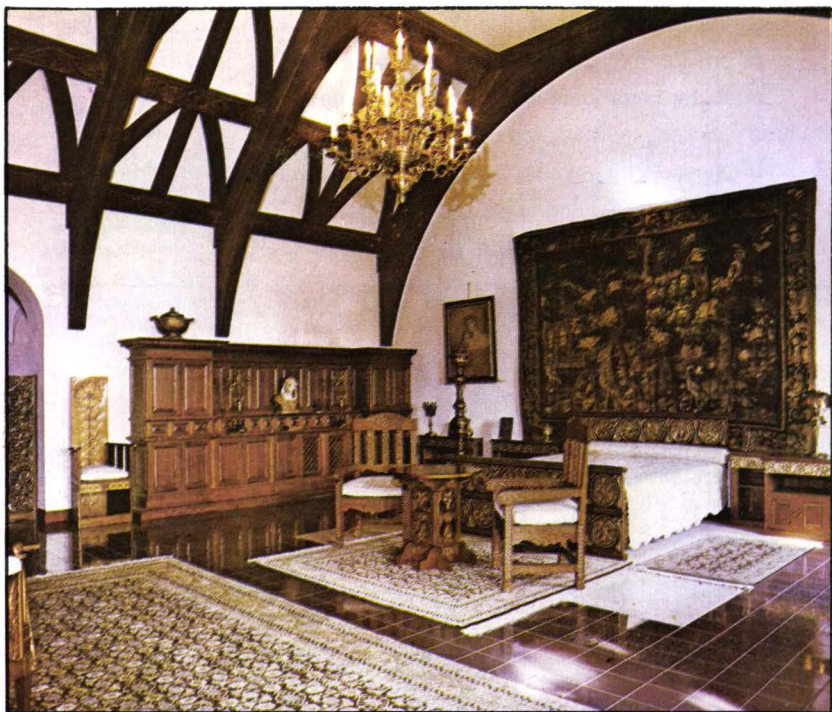

Dormitorul reginei Maria, a doua variantă (1929)

La chambre à coucher de la reine Maria, seconde variante (1929)

Queen Maria's bedroom, second variant (1929)

Dormitorul reginei Maria, după restaurare

La chambre à coucher de la reine Maria, après restauration

Queen Maria's bedroom, after restoration

Dintre mobilele originale ale acestui spațiu se evidențiază câteva piese mici, scaune și măsuțe decorate în acel inconfundabil „art nouveau”. Două statuete, un cap de femeie și un nud, semnate Milița Pătrașcu, se află în micul hol de intrare spre dormitor. Alături de acestea sunt expuse în dormitor 3 pasteluri: „Portretul reginei Maria cu principesa Ileana”, de Boleslaw von Szankowski (școală poloneză, sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea), „Portretul reginei Maria”, de Tini Rupprecht (școală germană, sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea) și „Portretul principesei Elisabeta”, semnat de Giulia Ferraris (școală italiană, sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea).

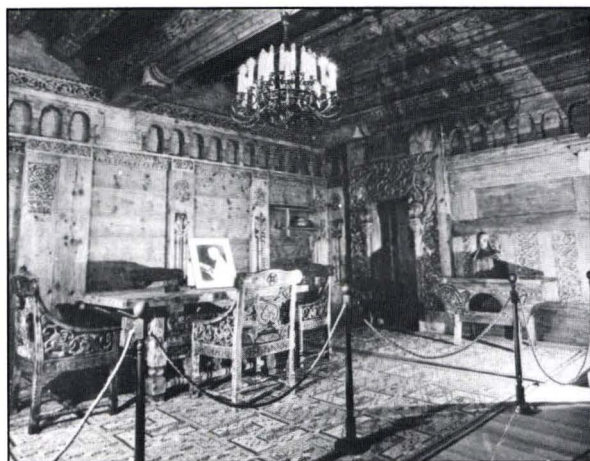
Fiind despărțită de multe lucruri cu care fusesem obișnuită, îmi făurii cu încetul propria mea atmosferă, aprobată sau dezaprobată după cum era firea criticilor", mărturisește regina Maria în *Memoriile sale*. Astfel s-a născut neobișnuita cameră maronie sau micul salcn norvegian, care urmează cronologic dormitorului celtic sau argintiu.

Salonul norvegian,
prima variantă

Le salon norvégien,
première variante

The Norwegian
room, first variant

Salonul norvegian,
după reastaurare

Le salon norvégien,
après restauration

The Norwegian room
after restoration

Replică neogotică a interioarelor norvegiene, încăperea are pereții în întregime acoperiți cu lambriuri din lemn de brad.

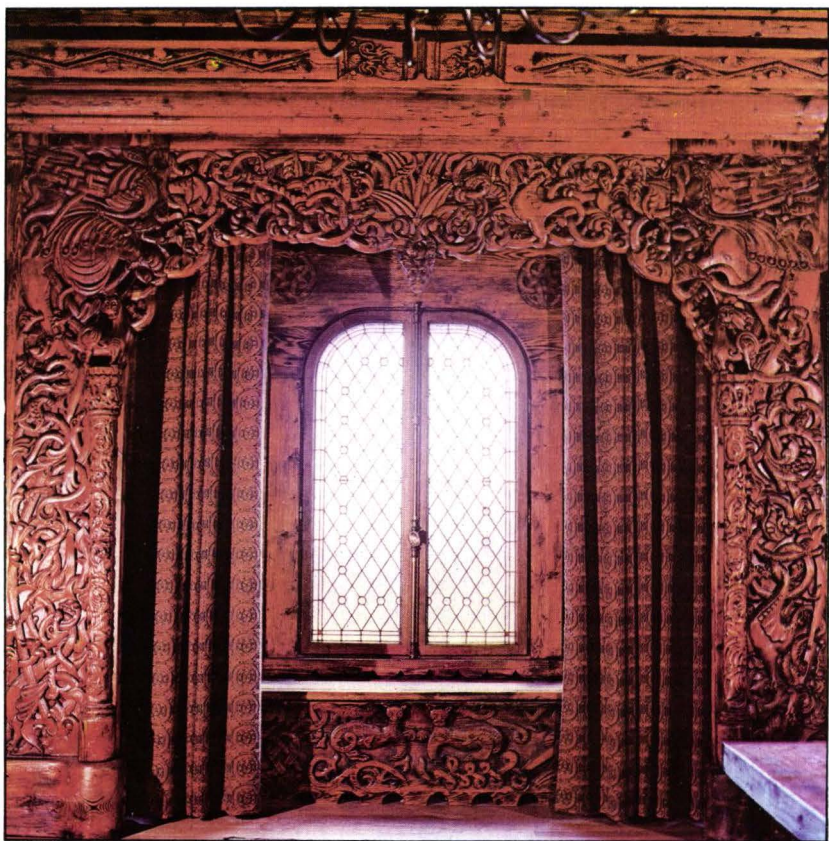
Plafonul conturează o dublă arcuire susținută de bărne dispuse transversal; lambriurile concepute în două registre prezintă în partea inferioară zone netede alternate de pilaștrii decorați ce susțin registrul superior constituit dintr-un șir de ocnife. Cele două ancadrame de ușă și cel al ferestrei, amplu decorate, pun în evidență vechea simbolistică scandinavă.

Salonul norvegian –
ancadrament ușă

Le salon norvégien –
encadrement de porte

The Norwegian room –
door frame

Din numeroasele piese ce mobilau odinioară încăperea s-au păstrat câteva măsuțe-console, postamente, două tronuri și o masă, executate din lemn de brad.

Bustul de tânăr luptător în armură, semnat Petri, ca și lucrarea lui Mac Constantinescu „Basm”, executată în lemn de abanos, se înscriu în atmosfera medievală a spațiului.

Părăsind originalul apartament al reginei Maria, vizitatorul va parcurge spațiul coridorului, oprindu-se o clipă în dreptul unui secreter surmontat de o oglindă ce anunță o revenire spre arta franceză.

Salonul norvegian –
ancadrament fereastră

Le salon norvégien –
encadrement
de fenêtre

The Norwegian room –
window frame

Piese cu valoare de excepție se întâlnesc și în acest apartament compus din dormitor și salon, atmosfera sa intimă fiind creată de stiluri mult distanțate în timp, ce respiră însă același aer francez.

Plasat în spațiul ocupat inițial de camera copiilor reginei, dormitorul asociază piesele sale în stil rocaille decorăției interioare cu o originală stucatură preluată din salonul norvegian, desenul fiind reluat și în țesătura covorului.

Salonul francez stil Régence, începutul sec. al XVIII-lea

Salon français en style Régence, début du XVIII-ème siècle

French living room, Régence style, beginning of the 18th century

În următoarea încăpere este distribuit un salon (canapea și două fotolii) confortabil, cu picioare cambrate și spătar înalt înclinat spre spate, îmbrăcat cu tapiserie manuală („verdure”), având cadrul din lemn sculptat, cu tipicul decor floral pe centură. El aparține stilului creat în timpul regenței lui Filip d'Orléans – stilul Régence. Vitrina și comoda dispuse în interior poartă semnătura lui Henri Martin. Acesta, împreună cu fratele său Guillaume, descoperă lacul ulterior cunoscut sub denumirea de Vernis-Martin, primind din partea regelui Ludovic al XV-lea titlul de vernisori ai Curții Regale. Panourile pictate pe fond auriu cu peisaje policrome, scene pastorale și de gen, capătă strălucire datorită noilor lacuri, ele înlocuind panourile chinezești importate, desprinse de pe cufere și paravane, al căror aspect sumbru nu mai corespundea acestui stil suplu și luminos.

Alte două piese, o masă și o pianină, realizate un secol mai târziu, aparțin stilului seconde Empire sau, cum mai este cunoscut, Napoleon III. Aparent asemănătoare pieselor de tip Boulle, ele păstrându-și valoarea artistică, sunt grăitoare pentru practica de reinterpretare a modelelor din trecut, materialele folosite – celuloidul ce înlocuiește bagaia sau zincul aurit în locul bronzului – anunțând o nouă perioadă în arta ebenisteriei, ce are la bază producția de serie.

O scenă de gen aparținând școlii germane și trei peisaje, dintre care unul semnat Paul Desiré Trouillebert (1829-1900), împreună cu sculptura din bronz „Portret de femeie”, de Jean Antoine Houdon (1741-1828), sporesc valoarea artistică a apartamentului.

Vitrină Vernis-Martin, stil Ludovical XV-lea

Vitrine Vernis Martin, style Louis XV

Cupboard Vernis-Martin, Louis XV style

Un alt apartament, cu deschidere spre aripa vestică a palatului, asociază în cele două încăperi stiluri ale sfârșitului de secol al XVIII-lea și începutului de secol al XIX-lea, inspirate din formele sobre ale antichității reactualizate prin descoperirile de la Pompei și Herculaneum. Dormitorul, căruia i se alătură și piesele unui salon, are uimitoare tangențe cu atât de celebrul stil Ludovic al

Dormitor englez,
stil Adam

Chambre à coucher,
style Adam

Bedroom Adam style

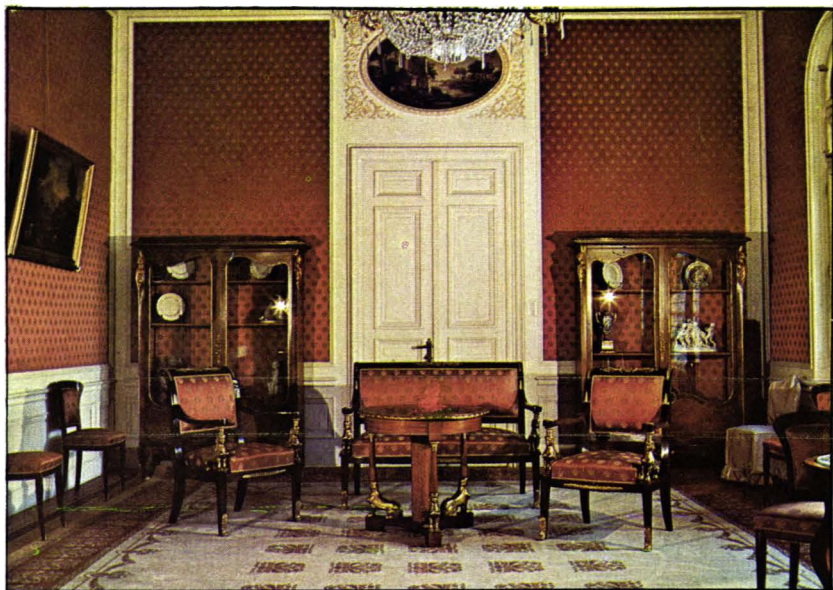
XVI-lea. În cazul pieselor de dormitor (pat, noptiere, toaletă), cele două tipuri de marchetărie, simplă – cu joc de cuburi – sau cea în mozaic – cu decor floral înscris în două medaliaoane centrale – sunt tratate corect, într-o perfectă armonie cu decorul din bronz aurit, cu ove înlănțuite.

Canapeaua, cele două berjere de dimensiuni diferite, fotoliile și scaunele îmbrăcate în mătase verde, cu decor floral, ne îndreaptă atenția spre rigoarea delicată a stilului Adam. Reîntălnim, prin intermediul acestor piese, liniile drepte, suple și spătarele ajurate desenate

Salon englez,
stil Adam

Salon anglais,
style Adam

English living room,
Adam style

Salon Empire
Salon Empire
Empire living room

de marele arhitect scoțian care a dat numele stilului. Simetria decorului aplicat pe suprafața lemnului de mahon, constând din rozete și panglici înnodate, din bronz aurit, sporește prețiozitatea piesei acompaniată și de o măsuță cu blat din marmură.

Interiorul este îmbogățit de două picturi caracteristice secolului al XIX-lea: „Scenă de gen”, semnată Leon Marie Constant Dansaert (1830), aparținând școlii belgiene, și „O pescăriță în așteptare” – lucrare semnată de pictorul englez Alfred Joseph Woolmer (1805-1892).

Următoarea încăpere a acestui apartament a fost rezervată prezentării stilului Empire. Pereții tapetați cu mătase vișinie, având în partea superioară și pe tavan decor stucat specific începutului de secol al XIX-lea, creează, împreună cu mobilierul celor două saloane, acea atmosferă inconfundabilă ce are la bază sursa egipteană. Piese – scaune, fotolii, canapele și mese – pot fi asociate stilistic, chiar dacă prezintă interpretări diferite ce duc la ideea încadrării lor în arii geografice diferite.

Ambele saloane folosesc același repertoriu decorativ – palmete, coronițe de lauri, rozete, gheare de leu și mai ales sfincși egipteni înaripați – bronzul aurit sporind luminozitatea lemnului de mahon. Puse față în față, unul degajă un aer solemn și festiv, apropiat spiritului rusesc, celălalt, mai suplu și rafinat, e sugestiv pentru arta franceză.

Cele două vitrine în care sunt etalate piese din porțelan european, împreună cu peisajele cu scene mitologice – picturi aparținând școlii franceze de secol al XVII-lea – întregesc atmosfera acestei încăperi.

Fotoliu Empire (detaliu)
Fauteuil Empire (détail)
Empire armchair (detail)

CALENDAR DE DOCUMENTE, MĂRTURII, EVENIMENTE ȘI LUCRĂRI LA COTROCENI

- **13 mai 1679** – hrisov dat de Șerban Cantacuzino, prin care întărește cumpărarea părților din deal și din vale ale Cotrocenilor, menționându-se pentru prima oară „Că vrea Măria sa să facă și mănăstire pre moșia Cotroceni”.
- **26 mai 1679** – data înscrisă în pisania bisericii Cotroceni, marcând începutul lucrărilor de construcție. Pentru datarea începutului lucrărilor de construcție există încă două inscripții: **24 mai 1679** – pe abaca unui capitel (lb. slavonă) – și respectiv anul **1679**, fără lună și zi – abacă de capitel (cifre arabe).
- **20 decembrie 1679** – unul din primele hrisoave de danie ale lui Șerban Cantacuzino către mănăstirea Cotroceni (o parte din vama orașului Floci).
- **30 decembrie 1679** – act domnesc dat de Șerban Cantacuzino voievod, din care rezultă că lucrările de construcție erau încă în desfășurare.
- **10 iulie 1680** – hrisov dat de Șerban Cantacuzino mănăstirii Cotroceni căreia îi dăruiește moșia Cotroceni, fostă proprietate a domnitorului.
- **20 decembrie 1680** – catastiful întocmit de Stoica Ludescu logofăt, din ordinul ctitorului, în care se

consemna ridicarea bisericii „pre pământul nostru de la satul Cotrăcenii... la care mănăstire noi singuri am înfipt sapa la pământ și cu mâna noastră jos în temelie cărămizi am pus...”

– **1680-1681** – data care însoțea stema cantacuzină de pe zidul de est al turnului-clopotniță, confirmând încheierea lucrărilor de construcție a bisericii și a celorlalte corpuri de clădiri.

– **20 octombrie 1682** – hrisovul de ctitorie a mănăstirii Cotroceni, dat de Șerban Cantacuzino, în care se arăta motivul construirii bisericii, scopurile, statutul, calitățile necesare celor ce o vor administra, obligația efectuării reparațiilor imediat, „la orice s-ar strica la mănăstire, au la zid, au la piatră, au la acoperământuri”; interdicția înstrăinării odoarelor și a bunurilor mănăstirii.

– **aprilie 1702** – descriere a Ansamblului de la Cotroceni făcută de englezul E. Chisthull, oaspete al mănăstirii pentru scurt timp „... are forma unui dreptunghi alungit, zidit din blocuri de piatră cioplită, despărțit în chilii pentru vreo 40 de călugări, cu o locuință pentru stareț, o sală de masă comună, cuhnie, ca și alte încăperi pentru găzduirea străinilor. Chiar în mijlocul curții este ridicată

biserica...”

– **1718** – incendiu care provoacă distrugerea acoperișului caselor domnești și al chiliilor.

– **8 mai 1738** – cutremur care a avariat clopotnița, casele mănăstirești și chiliile de pe latura sudică a incintei.

– **1780 (aproximativ)** – construirea în colțul de S-E al incintei a unui „chioșc” (foișor), din ordinul lui Alexandru Ipsilanti; reparații la casele domnești.

– **29 octombrie 1787** – incendiu care distruge în mare parte casele domnești, „chioșcul” lui Ipsilanti și majoritatea chiliilor călugărilor.

– **24 iulie 1798** – Constantin Hangerli, aflând de starea proastă a întreținerii construcțiilor de la Cotroceni, cere egumenului să repare de urgență biserica și clădirile învecinate. „Am văzut domnia mea (Constantin Hangerli) mănăstirea aceasta și împrejmuirile ei dărăpănate și la o stare încât poate în foarte puțină vreme să vie la mai rea stricăciune... pentru aceasta îți poruncesc ca toată stricăciunea să apuci a o drege... ca să ajungă treaba a nu o mai vedea domnia mea la acest fel de stare, că atunci vei fi fără de nici un răspuns în partea domniei mele și nu te vei putea

îndrepta nici într-un chip."

– **15 septembrie- 21 octombrie**

1798 – scrisori referitoare la reparații efectuate la mănăstirea Cotroceni, pentru care s-a împrumutat o sumă de bani (utilizați și la tabla necesară acoperișului).

– **4 octombrie 1802** – cutremur care a avariat puternic biserica, clopotnița, paraclisul, foișorul, casele domnești, dependențele și trei părți din zidurile mănăstirii.

– **1803-1810** – reconstrucția bisericii Cotroceni și a altor clădiri învecinate.

– **29 iulie 1803** – scrisoare primită de la Muntele Athos de către episcopii mănăstirilor închinat din Țara Românească, în care se arată că reparațiile la mănăstirea Cotroceni necesită un timp îndelungat și mari sume de bani.

– **11 noiembrie 1803** – fostul patriarh de la Constantinople, Grigore, laudă pe Visarion, egumenul mănăstirii Cotroceni, pentru repararea edificiilor mănăstirești.

– **13 ianuarie 1806** – se repară hanul mănăstirii.

– **1 mai 1806** – inscripție în limba greacă în interiorul pronaosului bisericii; s-au refăcut: biserica, clopotnița, paraclisul, casele egumenești.

– **19 ianuarie 1807** – mănăstirile de

la Muntele Athos mulțumesc domnului Țării Românești, Constantin Ipsilanti, pentru sprijinul acordat la repararea mănăstirii Cotroceni.

– **1810 (fără lună și zi)** – lista cu „acareturi” aparținând mănăstirii, vândute la mezat pentru a se putea plăti unele datorii contractate în perioada de reconstrucție.

– **1812 – 1816** – reparații făcute la clădirile anexe ale mănăstirii.

– **23 septembrie 1814** – scrisoare a lui Ioan-vodă Caragea privind starea dificilă a resurselor financiare și administrarea defectuoasă a mănăstirii Cotroceni.

– **10 august 1821** – catagrafie a mănăstirii Cotroceni, care arată distrugerile provocate de ocupația turcească (în casele mănăstirii s-au aflat încartiruite trupe turcești): „casele domnești, cu beciurile și odăile se află cu totul stricate... chioșcul se află numai zidul... Paraclisul este cu totul afanisit. Sfânta mănăstire (biserica) pe dinăuntru este bună. Iar, pe dinafară, aflându-se cu totul stricată, are trebuință de mermet”.

– **14 august 1821** – reparații la biserica și hanul mănăstirii (se cer bani din chiriiile hanului Șerban-vodă, de către egumenia mănăstirii Cotroceni).

– **1822** – starea clădirilor mănăstirii nu este bună, ca urmare a unui mare incendiu produs la începutul anului.

– **1823** – se refac acoperișurile mănăstirii și ferestrele cu suma de 3000 taleri.

– **1832-1833** – reparații la foișor, clopotniță, cuhnie și câteva chilii ale călugărilor.

– **noiembrie 1833** – catagrafie a mănăstirii Cotroceni, în care se arată că biserica „pe din-afară se află în bună stare”, dar celelalte clădiri „se află toate paraginite”.

– **1837 (fără lună, zi)** – se procură cherestea pentru reparații la mănăstirea Cotroceni.

– **1838 (fără lună, zi)** – reparații la unele chilii din stânga clopotniței.

– **1840** – biserica, chiliile menționate și casele domnești erau în stare bună, restul clădirilor erau „dărămate și paraginite”.

– **1849** – reparații generale la mănăstire, necesitate de distrugerile provocate de armata turcească de ocupație.

– **1854-1855** – se face un acoperiș nou de tablă bisericii, se repară și se zugrăvește o parte a clădirilor, unele erau „în starea cea mai bună” (catagrafie din februarie 1855).

– **1859** – cedarea unui loc al mănăstirii Cotroceni pentru

înființarea Grădinii botanice.

– **1862** – „Pivnițele de la Cotroceni” sunt în stare foarte bună, utilizate pentru păstrarea vinurilor mănăstirii.

– **1862-1863** – descendenții vechii familii Cantacuzino, Constantin și George Cantacuzino din Ploiești, intențiază un proces mănăstirii Cotroceni, cerând să li se dea averea mănăstirii spre a o administra, fiind încălcate dispozițiile testamentare date de Șerban Cantacuzino privind îngrijirea clădirilor și a bisericii, apărarea obiectelor de preț, calitățile personalului călugăresc.

– **1862 – aprilie-august** – casele domnești sunt renovate și remobilate, pentru a deveni reședința de vară a lui Al. I. Cuza.

– cerere a Guvernului Principatelor Unite către Corpurile Legiuitoare pentru a aproba un credit de 4000 galbeni în vederea executării de reparații la palat.

– se achiziționează 45 de lămpi pentru iluminarea șoselei, curții și grădinii de la Cotroceni.

– într-un deviz pentru mobilarea palatului, apar menționate următoarele camere: „camera de culcare”, „cabinet de lucru”, „cabinet de toaletă”, „cameră pentru camardiner”, „salonul mare”, „camera pentru cancelarie a secretarului”,

„sala de masă”, „apartamentul prințesei” – două camere, salon, antreu, dormitor, toaletă, camera cameristei; „salonul domnitorului”, „camera orientală”, „toaleta”, „biblioteca”, „salonul albastru”, „salonul galben”, „salonul verde”, „salonul alb”, „antreu mare”, „sala de mâncare”, „camera ofițerilor”.

– **1863** – se execută reparații – tencuieli, vopsitorii, se repară „trei încăperi de jos”; după secularizarea averilor mănăstirești, biserica, devenită parohială, a fost reparată din fondurile statului.

– **1866 – (10 iunie)** - Palatul Cotroceni este atribuit de Corpurile Legiuitoare principelui Carol I.

– **1866 - 1870** – s-au făcut mici reparații la casele domnești.

– **1873** – se cedează o zonă din parc („Fântâna Brâncoveanului”) Azilului „Elena Doamna”.

– **1882** – la reședința de vară de la Cotroceni se refac grajdurile și manejul.

– **1883** – se montează orologiul din clopotniță.

– se montează sobe în baia regelui („cu ușa galbenă și alături galbene”).

– se fac investiții pentru ferestre, perdele, transperante, paravane, mobilă.

– în dormitorul regelui se montează o sobă de faianță și alte două mai mici.

– **1893** – casele domnești sunt parțial demolate, iar foișorul lui Ipsiilanti este în întregime distrus. Se clădește un nou palat după planurile arhitectului francez Paul Gottereau.

– **1894** – se montează instalațiile de încălzire cu aburi a palatului.

– **decembrie 1894 și ianuarie 1895**

– firma Maison Grieger-Damon & Colin din Paris prezintă un deviz pentru mobilier, în care găsim următoarea structură a palatului:

Parterul înalt:

1. Intrare

2. Vestibul

3. Galerie

4. Scara principală

5. Marele salon de recepții – stil Garnier

6. Marea sufragerie de gală – stil neorenaștere germană

7. Cabinetul de lucru al principelui Ferdinand – stil Henric al II-lea

8. Marele salon al prințesei Maria - stil Ludovic al XVI-lea

9. Micul salon Ludovic al XV-lea

10. Salon stil bizantin

11. Sufrageria privată – stil neorenaștere germană

Primul etaj

1. Dormitorul oaspeților – stil Ludovic al XV-lea
 2. Micul salon – stil neorenaștere germană
 3. Cabinet de toaletă – stil Ludovic al XVI-lea
 4. Micul salon de familie – stil Ludovic al XV-lea
 5. Salon stil Ludovic al XVI-lea
 6. Dormitorul oaspeților – stil neorenaștere germană
 7. Vestibul, anticameră - stil nedeterminat
 8. Marele dormitor al principilor moștenitori – stil Ludovic al XIV-lea
 9. Cabinet de toaletă al pricipesei Maria – stil englez
 10. Cabinet de toaletă al principelui Ferdinand – stil englez.
- 1895 – firma Wolf Netter & Jacobi, din Berlin, a livrat „tabla plumbuită” pentru acoperiș.
- sosește la palat o comandă de lustre, candelabre, veioze, atât pentru palat cât și pentru iluminarea grădinii, furnizate de firma Allgemeine Elektrizitäts Gesellschaft, din Berlin.
- furnizorii principali ai palatului în această etapă de construcție sunt: Casa Heymann, din Hamburg,

M. Ballin, din München, A. Bembe, din Mayence, Casa Ochsner, din Zürich, Partois & Fix, din Viena, Habif și Polako, din Smirna, Th. Held, din Londra, Alf. Zweifel, din Lensburg.

– 1897 – firma Axerio – antreprenori de construcții și lucrări publice – execută reparații la coșurile palatului, precum și la casa grădinarului.

– 1898 – firma Axerio execută două cămine pentru dormitorul și camera de lucru a prințului (biblioteca).

– firma Axerio efectuează reparații la bibliotecă - pardosela nouă din scânduri, alte mici reparații la biroul generalului Robescu, la camera doamnei de onoare Greceanu, reparații la coridor și scară.

– se execută de către Antrepriza E. Wolff lucrări de tâmplărie la palat.

– 1900-1910 – noi amenajări de interioare din palat, rolul principesei Maria fiind hotărâtor. Ea intervine după propriul gust la amenajarea salonului de aur, salonului verde, dormitorului argintiu („ce seamănă mai mult cu o biserică decât cu un dormitor”), „neobișnuitei” camere cafenii situată lângă dormitorul Mariei (salonul norvegian), salonului de pictură și pirogravură (1905).

– 1913-1915 – palatul comportă lucrări de mari construcții (Maria își amintea: „Bătrânul rege a admis că

palatul nostru trebuie mărit, astfel încât va trebui să avem și camere pentru musafiri. La început erau unul sau două apartamente, însă, venind multe din cunoștințe din toată lumea, s-a impus ca o necesitate construirea unei noi aripi la Cotroceni (...). S-a redezvoltat o artă națională care fusese uitată și îngropată printre inovațiile aduse din țările occidentale (...). Acest stil * l-am transpus la ambele aripi ale palatului".

– **octombrie 1915** – asigurarea, făcută de Societatea Generală de Asigurări „Dacia-România”, a clădirilor și mobilierului din Cotroceni. Au fost asigurate: *Corpul principal al palatului vechi*, cu două etaje (apare menționată reconstruirea salonului de aur și a dormitorului reginei Maria); *Palatul nou* este lipit de palatul vechi pînă la bucătărie, împreună cu sala de mâncare, cu anticamera și terasa de la nivelul doi în stil românesc (copiată după cea de la mănăstirea Horez); se reconstruiește camera de studiu și anticamera; *Corpul secundar*, cu etaj, este lipit de palatul vechi printr-un coridor cu coloane (sus se afla locuința principelui Carol, iar jos camera adjutanților, oficiul telegrafic și camera personalului de curățenie). Se reconstruiesc scara și antreul.

– **15 decembrie 1915** – se face

* stilul neoromânesc

inventarul palatului, întocmit de Steinbach. Iată cum apare

STRUCTURA PALATULUI NOU
(operă a arhitectului Gr. Cerchez):

Parter: cofetăria, bucătăria, cămara, ghețaria, pivnița bucătăriei, coridor, biroul comisarului Florea, bufet pentru cafea, gangul pentru ieșire, ascensor, baia câinilor, sala cazanelor, a rezervoarelor, atelierul mecanicului, un birou, sufrageria personalului, telefonul.

Etaj I: apartamentul I al musafirilor, coridor, apartamentul II, coridor, sufrageria comandantului, sufrageria lacheilor, depozit pentru argintărie, spălătoria de vase, bufetul sufrageriei mari, antreul negru, biroul regelui, sufrageria mare cu balcon afară (sufrageria Cotroceni sau sufrageria românească).

Etaj II: apartamentul principesei Elisabeta (fiica suveranilor români), apartament: salon roz, dormitor, apartamentul domnișoarei de onoare Adela Cantemir; apartamentul principesei Marioara (Mignon), apartamentul principesei Ileana, salonul negru - cu antreu negru, camera florilor, terasa afară.

Mansarda: 18 camere ale personalului.

STRUCTURA PALATULUI VECHI:

Parter: camera lui Neuman, pivnița de vinuri, magazia pentru fructe, camera lacheilor, magazia pentru

argintărie, biroul directorului palatului Steinbach, biroul telegrafistului, biroul lui Krämer, două magazine, gang, garderoba, coridor, antreu, intrare, antreu, o scară de stejar, două scări mari de marmură.

Etaj I: sufrageria veche, salon de dans, două coridoare, biblioteca regelui Ferdinand (fost cabinet de lucru), salonul de aur (fost salon privat al principesei Maria, în stil Ludovic al XIV-lea), salon Ludovic al XV-lea, salon bizantin, două birouri ale adjutanților, salonul doamnelor de onoare.

Etajul II: scara de serviciu, camera croitoresei, camera guvernantei, trei saloane, sufrageria, budoarul reginei Maria, dormitorul reginei Maria, dormitorul regelui Ferdinand, camera dulapurilor, scara dulapurilor, sala, antreu, baia reginei, garderoba, două saloane albe, coridor, două apartamente pentru guvernante, apartamentul principelui Nicolae, apartamentul secretarului particular al reginei, G. Denize, școala principesei Ileana, un coridor, un apartament pentru guvernantă, salon orange.

Mansarda: opt camere mici și trei saloane ale personalului, podul pentru rufe.

– **1915-1916** - este primit de la firma

Bernhaed Ludwig (Viena) mobilier pentru palat.

– se execută lucrări la grădina palatului, precum și două bazine decorative de către P. Axerio, pe baza planurilor arhitectului peisagist Fr. Rebhuhn.

– **1916** - lucrări de canalizare în curtea palatului făcute de firma P. Axerio, după planul inginerului I. Ströbel.

– este adusă instalația de calorifer furnizată de Casa Rud. Otto Meyer, din Hamburg.

– **decembrie 1918** - necesitatea reparațiilor la palat reiese dintr-o scrisoare a Administrației Casei Regale către Ministerul Agriculturii și Domeniilor.

– **1919-1920** - reparații la palat (lucrări executate de firma Axerio).

– pavarea cu faianță a salonului de aur de către Bortuluzzi.

– lucrări suplimentare de încălzire centrală la sufrageria românească, salonul de aur și salonul negru, executate de firma Sulzer Frères.

– repararea acoperișului bisericii și reparații la casa preotului.

– **1920** - pavarea șoselei și a aleilor parcului palatului, precum și a haltei Cotroceni, lucrări îndrumate de ing. Savel Manu.

– **1921** - lucrări de reparații, zugrăveli făcute la fațada palatului și a dependințelor din interiorul curții (Antrepriza P. Axerio).

– **1922** - pavarea cu piatră cubică a intrării în palat și cu asfalt a gangului de sub clopotniță, repararea acoperișului, repararea grajdului; amenajarea de locuințe pentru personal.

– lucrări de zugrăveală și vopsit - vopsită biblioteca regelui în culoare albă, reparată coloana și friza cu ornamente din bibliotecă.

– **1923** - lucrări executate de P. Axerio: reparații la tavanul dormitorului reginei Maria, la biroul regelui Alexandru al Serbiei.

– lucrări executate de Antrepriza Axerio la terasele și drumul din parc.

– **1924** - reparații (parchete, vopsit, zugrăvit) la apartamentele regelui și reginei Greciei, la fostul apartament al principelui Carol.

– lucrări de vopsitorie la mobilierul palatului.

– **1925** - lucrări (reparații) executate de firma Axerio la dormitorul regelui.

– refacerea plafonului bibliotecii.

– camera de studii a principesei Ileana, fostul dormitor al principesei Marioara, pivnița de fructe, transformarea sufrageriei vechi și a unei săli în sufrageria suitei, reparații

la sufrageria românească, refacerea tavanului sufrageriei vechi. Au lucrat arhitecții K. Limann și Ion Ernest, iar, din partea Ministerului Agriculturii și Domeniilor, a fost delegat arh.

Petrescu.

– **1926** - lucrări pentru modificarea noului salon de dans - refacerea tavanului (grinzile din lemn putrede sunt înlocuite cu traverse de fier și bolți de cărămidă între ele). Arhitectul șef al acestor lucrări este K. Limann, iar executarea lor e asigurată de firma P. Axerio.

– încep lucrările pentru transformarea saloanelor Ludovic al XV-lea și bizantin în sala de vânătoare (cele două saloane erau despărțite printr-o ușă); își aduc contribuția arh. K. Limann și I. Ernest, iar firma Axerio execută lucrările de reamenajare a acestui spațiu.

– lucrări executate la zidul de împrejmuire din curtea palatului.

– pavarea cu granit a drumului de la intrarea Palatului până la Corpul de gardă.

– execuția unor lucrări de canalizare în parcul palatului de către firma C. Bărbulescu (str. Colței 17)

– firma Axerio pune pavaj de piatră la sala de vânătoare, iar Umberto Rolfo (furnizor de mașini industriale)

execută o lucrare pentru instalarea caloriferului în aceeași sală.

– după moartea regelui Ferdinand (1927) se fac lucrări de zugrăveală, vopsitorii, reparații în fostele camere ale regelui.

– lucrări executate de firma Axerio la terasa din fața salonului de sediu al reginei.

– reparații executate la noul apartament al principesei Ileana.

– este făcut un proiect pentru o pivniță și o magazie cu afumătoare și pentru prăjit cafea.

– reparații la scara de lemn

– diverse lucrări în interiorul și exteriorul palatului, executate de firma Axerio.

– instalațiile electrice sunt remediate de către Societatea anonimă "Energia".

– mobilierul pentru sală de vânătoare e furnizat de B. Ludwig (Viena).

– 1928 - reparații efectuate la salonul alb (fostul dormitor al regelui), la apartamentul pentru musafiri de la etajul II (salonul roșu), la salonul de aur, la biblioteca mare, la scara de stejar (firma Axerio).

– 1929 - diverse lucrări de reparații la salonul de studiu al reginei, la apartamentul Adelei Cantemir, la apartamentul prințului Nicolae (firma Axerio).

– transformarea dormitorului reginei Maria; lucrarea e începută în august și terminată la începutul lui **decembrie 1929** (identic cu faza actuală). Planurile sunt făcute de arh. Ion Ernest, iar lucrarea este executată de firma Axerio. Paralel se fac unele modificări și la capela situată în imediata apropiere a dormitorului.

– construcția unui cămin de control la robinetele de apă la Școala de grădini din parcul palatului.

– 1 iunie 1930 - în urma inventarului făcut de Staeger, structura palatului se prezintă astfel:

Parter - camera telefonistului, biroul intendentului, oficiul poștal, biroul pentru contabilitate, garderoba, camera lacheilor, locuința lui Krämer, două birouri pentru comisionari, biroul directorului palatului, bufet pentru cafea, camera ofițerului de gardă, infirmeria, bucătăria, frigiderul, spălătoria.

Etaj I - intrarea principală în palat cu două scări: cea de marmură și cea de stejar, două coridoare, salonul doamnelor de onoare, sala adjutanților, sala de vânătoare (înainte de 1926 existau cele două saloane Ludovic al XV-lea și cel bizantin), salonul de aur, biblioteca regelui, salonul mare (înainte de 1925-26 erau două camere: salonul

de dans și sufrageria de gală), antecamera sufrageriei regale românești (sau "Cotroceni"), biroul mareșalului palatului, sufrageria suitei, apartament pentru musafiri, apartament fost al oaspeților ruși, două sufragerii ale personalului, magazie pentru argintărie, spălătoria vaselor, oficiul sufrageriei.

Etajul II - apartamentul principesei Ileana, budoarul (salon) reginei, dormitorul reginei, fostul dormitor al regelui (transformat ulterior în salon alb), coridor, sufragerie, salon și dormitor alb, apartament guvernantă, biroul secretarului particular al reginei, G.Denize, școala, salon guvernantă, salon orange; studio; fostul apartament al principelui Nicolae, două apartamente pentru doamne de onoare, apartamentul fost al regelui Alexandru, fostul apartament al reginei Elisabeta a Greciei.

Mansarda - opt camere.

– **1930** – mobilierul din noul dormitor al reginei Maria e furnizat de B. Ludwig (Viena).

– reparații la apartamentul oaspeților de la etajul I.

– refacerea zidului de împrejmuire spre calea Cotroceni.

– **după 1931**, o parte din apartamente au altă destinație:

pentru oaspeții regali:

apartamentul fost al Adelei Cantemir, ultimul apartament de la

etajul II, un apartament de la etajul I.

pentru suită: ultimul apartament de la etajul I, apartamentul care a aparținut guvernantei Woodfield, apartamentul care a aparținut prințesei Mignon (etaj II), apartamentul fostei guvernante Fifield (etaj II).

– **1931** lucrări de reparații la studioul reginei, la tavanul sufrageriei românești.

– modificări la salonul principesei Ileana.

– reparații pe aleea principală din parcul Cotroceni.

– **1932** – lucrări executate la apartamentul prințului Nicolae.

– **1933** – reparația fațadelor de la palat.

– **1934** – lucrări pentru montarea ceasornicului de la clopotnița bisericii Cotroceni.

– **1936** – refacerea zidului de împrejmuire a palatului.

– reparații la apartamentul regelui Carol al II-lea (sala decorațiilor, dormitorul).

– firma Henry Körting aduce noi aparate de proiecție cinematografică.

– firma Siemens - Reininger Werke furnizează aparatura stomatologică pentru cabinetul medical de la Cotroceni.

– se comandă firmei Frații Porn instalarea unui ascensor lângă

salonul de pictură.

– **1937**- casa grădinarilor a fost dăruită cu prilejul alinierii noului

bulevard (în 1937 se numea

Bulevardul gen. dr. Emanuel Severin).

– repararea policandruului bisericii.

– modernizarea instalației de ardere cu păcură.

– reparații la fostul apartament al principelui Nicolae.

– se face inventarul argintăriei, al bucătăriei și al pivniței.

– **1938** - reparații la diferite încăperi ale palatului.

– **1939** - se face inventarul argintăriei de la palat.

– **1940-1941** - s-a început, prin serviciul arhitectură din Ministerul Agriculturii și Domeniilor, reparația generală a palatului; arhitectul Mario Stoppa a executat această lucrare în regie, prin întreprinderea Ion Costache;

– din borderoul lucrărilor efectuate la palat în 1941 amintim următorii colaboratori: Antrepriza Costescu, firma L. Gusti, firma Costescu (parchetar), firma Făgărășanu (faianțar), firma A. Santalena, Tricorache (tâmplar), Rüffer (sobar), Fototehnica, Zwoelfer (geamuri).

– **1941**- lucrări de consolidare a clopotniței și bisericii din Cotroceni

sub îndrumarea arhitectului Petre Antonescu (**februarie 1941**).

– construirea casei grădinarilor din parcul palatului executată din fondurile primăriei Bucureștilor.

– lucrări de zugrăveli executate la locuințe, camere, scări, coridoare - din palat.

– **1943** – lucrări de tâmplărie, reparații la palat (arhitectul M. Stoppa verifică lucrările).

– se face inventarul mobilierului și al diverselor obiecte; este întocmit de V. Tigancea și H. Kopkow (**1 aprilie 1943**).

– restaurarea și consolidarea bisericii și clopotniței (sub îndrumarea arhitecților Em. T. Costescu și Horia Teodoru).

– **1944** – lucrări de consolidare și restaurare a bisericii de către Antrepriza inginerului Dumitru Atanasescu, din București.

La aceste lucrări au contribuit arhitectul V. Ștefănescu, delegatul Comisiei Monumentelor Istorice, arh. M. Stoppa, delegatul Administrației Casei Regale, arh. Gh. Ionescu, delegatul Ministerului Educației Naționale, Cultelor și Artelor, arh. Șt. Balș, iar din partea parohiei - preot A. Brădișteanu.

– în urma bombardamentelor o parte din palat a fost distrusă (**4 aprilie 1944**).

- se fac inventare pentru mobilierul, statuetele, ceasurile existente aici.
- **august 1945** - refacerea palatului, aripa de Sud-Vest, afectată în urma bombardamentului din vara lui 1944, cu contribuția arhitecților N. Lupu și Șt. Balș.
- **august 1946** – decret regal de demolare.
- **septembrie 1946** - refacerea palatului; participă la aceste lucrări arhitecții Petre Antonescu și Horia Teodoru.
- **1949** – chiliile, cuhnia, pridvoarele de pe latura de Vest a incintei alăturate clopotniței sunt declarate monument istoric.
- **1949 - 1976** - s-a organizat la Cotroceni Palatul pionierilor.
- **1 aprilie 1968** - biserica a devenit Muzeu de artă veche religioasă.
- **1977** - s-a hotărât organizarea unui șantier de restaurare al Direcției patrimoniului cultural național, la inițiativa prof. Vasile Drăguț.
- **27 decembrie 1977** - se toarnă prima șapă de beton la lucrările de restaurare a Palatului Cotroceni.
- **iunie 1984** - demolarea bisericii, datorată regimului comunist.
- **1987** - s-au terminat lucrările de restaurare a palatului, sub coordonarea arhitectului Nicolae Vlădescu.

SUMAR

	pag.
Muzeul Național Cotroceni – expresia unei necesități publice	5
ISTORICUL	
(epoca veche)	13
(epoca regalității)	35
ARHITECTURA	51
RESTAURAREA	71
GHID	
Spații medievale	77
Holul de onoare	94
Etajul I	
Sufrageria germană	101
Salonul de vânătoare	103
Salonul florilor	106
Biblioteca	113
Marele salon de recepție	116
Etajul II	
Apartamentul neo-renaștere germană	129
Salonul oriental	133
Apartamentul regal	136
Salonul Henric al II-lea	139
Apartamentul francez	142
Dormitorul rococo	145
Dormitorul Ludovic al XVI-lea	147
Dormitorul Reginei Maria	149
Salonul norvegian	152

Calendar de documente, mărturii, evenimente și lucrări la Cotroceni	162
Bibliografie selectivă	175

1. xxx Călători străini despre Țările Române, vol. VII – VIII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980–1983
2. xxx Genealogia Cantacuzinilor, Ediție Nicolae Iorga, București, 1902
3. xxx Pièces et documents relatives au Monastère de Cotroceni, f.l., 1865
4. CANTACUZINO G. I.: Mănăstirea Cotroceni, București, 1968
5. CIHO BENONIA: Cotrocenii în epoca medievală, Revista Muzeelor nr.4/1992, pag. 14–15
6. Del CHIARO, ANTON MARIA: La moderne rivoluzioni della Valachia, Veneția, 17, 18, pag.9
7. COSTESCU GEORGE: Bucureștiul vechiului regat, Editura Universul, 1944
8. DRĂGHICEANU VIRGIL: Casa Cantacuzinilor din Măgureni, BCMI, an XVII, fasc. 39, ianuarie–martie 1924
9. DUCA I.G.: Amintiri politice, Colecția: Memori și amintiri, I. Dumitrescu – Verlag, München, 1981
10. FOTESCU DIANA și CONSTANTIN MARIAN: Ansamblul Cotroceni în epoca modernă, Revista Muzeelor nr.4/1992
11. GHIȚULESCU BRADU, VICTOR: Cartea de aur. 70 de ani de la întemeierea dinastiei române. 1866–1936, Federația generală a presei de provincie, București, 1936
12. IONESCU GION: Din istoria fanarioșilor, București, 1891
13. IONESCU GRIGORE: București. Ghid istoric și artistic, București, 1937
14. IONESCU G.M.: Istoria Cotrocenilor, Lupescilor (Sf. Elefterie) și Grozăvescilor, București, Tipografia și Fonderia de litere Thoma Basilescu, 1902
15. IORGA NICOLAE: Documente privitoare la familia Cantacuzino, București, 1902
16. IORGA NICOLAE: România cum era până la 1918, I, România Munteană, București, 1937
17. MARIA, REGINA ROMÂNIEI: Povestea vieții mele, Vol. 1-3, Editura Moldova, Iași, 1991
18. METEȘ ȘTEFAN: Regele Ferdinand al României, Cluj, 1925
19. MORANT HENRI de: Histoire des artes décoratifs à nos jours suivie de la design et des tendances actuelles par Gerald Gassiot-Talabot, Librairie Hachette, Paris, 1970
20. OPRIȘ IOAN: Muzeul Național Cotroceni, Magazin istoric, seria nouă, An XXVI, nr.1 (298), ianuarie 1992, pag. 29-30
A face și a afirma un muzeu, Revista Muzeelor nr.4/1992, pag.3-8

21. ORĂȘANU ANA-MARIA: Analiză de caz: Ansamblul Cotroceni, Revista Muzeelor nr.4/1992, pag.9-13
22. PANAIT I. PANAIT: În BCMI (sub tipar)
Cercetări privind biserica mănăstirii Cotroceni din București, Revista Monumentelor Istorice nr.1/1992
23. PAKULA HANNAH: The last romantic. A Biography of Queen Marie of Romania, Simon and Schuster, New York, 1984
24. POTRA GEORGE: Avea lui Șerban Cantacuzino și întemeierea mănăstirii Cotroceni, București, 1935
25. SCURTU IOAN: Monarhia în România. 1866–1947, Editura Danubius, București, 1991
26. VARGA ELENA și ANGHELESCU VICTORIA: Muzeul Național Cotroceni și publicul său, Revista Muzeelor nr.4/1992, pag.21-24
27. VLĂDESCU NICOLAE: Palatul Cotroceni. Monument de referință în istoria construcțiilor din România. În: Materiale de construcții, Vol. XX, nr.4, 1990
28. Fondurile arhivistice: Fond: Casa Regală. D 179/1873, D 199/1941. Castele și Palate – Palat Cotroceni. Arhivele Statului, București. Fond Casa Regală – Castele și Palate – Regina Maria D96/1928, D 188/1938. Arhivele Statului, București. Fond Casa Regală – Regina Maria (documente personale) Jurnal III/102, III/115. Fonduri: Așezământul Mănăstirii Cotroceni; Dosare mănăstirești; Familia Cantacuzino; Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Serviciul Bunuri; Manuscrise
Direcția Generală a Arhivelor Statului

NICOLAE ISAR

*

PRINCIPATELE ROMÂNE
ÎN EPOCA LUMINILOR (1770-1830)
CULTURA, SPIRITUL CRITIC,
GENEZA IDEII NAȚIONALE

AUTORI:

Benonia Ciho
Marian Constantin
Diana Fotescu
Gabriela Lupu
Ioan Opriș
Ana Maria Orășanu
Michaela Pupeza
Nicolae Vlădescu

PREZENTARE GRAFICĂ:

Lucian Popa

MATERIALUL FOTOGRAFIC:

Coordonator:

Carmen Cantemir
Victor Bortaș
Sandu Comănescu
Dumitru George
Gheorghe Marin
Ioan Oprea
Arcadie Osmulikevici
Radu Vintilescu

DOCUMENTE DE LA:

Direcția Generală a
Arhivelor Statului –
București
Direcția Monumentelor,
Ansamblurilor și Siturilor
Istorice
Biblioteca Națională
Biblioteca Academiei

REDACTOR DE CARTE:

Iuliana Bunea
TEHNOREDACTOR:
Gabriela Istrate

Editată de
**REDACȚIA
PUBLICAȚIILOR
PENTRU
STRĂINĂTATE**

